

ОДБРАНА

100

АРСЕНАЛ 35

У фокусу

Војнобезбедносна агенција

Одговор НОВИМ ИЗАЗОВИМА

od 1951. do
je nizom
koji su naz
metnog simfon
obelezene i dve
Umetничког а
ињњ и двадесе
6. односно 1966.
рани постигнути р
путеви даљег разво
ифестација, која п
веома значајан
културолошки фено
огда замислити без
ансамбла. Биле су
тве игре, на којима
диционално
м успехом.

...ија, Славенског, Бан
и као што су и Дво
и учеснике на Тргу Руђера Бошковића. Дома ЈНА постао репе
Бројна публика, коју
и све бројни страни тур
и све бројни страни тур

ПРВИХ 100

...у остало...
...Сарајево...
...радничком...
...сториско...
...ортогед...
...ио Хи...

...Милоје Милетић...
...начелник Генералштаба ВС...
...ПРОФЕСИОНАЛИЗАЦИЈЕ...

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Душан Глишић (фељтон, историја и традиције),
мр Снежана Ђокић (свет),
Бранко Копуновић (друштво),
Александар Петровић, поручник,
Владимир Почуч, мајор (одбрана)

Стални сарадници

Станислав Арсић, Себастиан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Милодиновић,
Предраг Милићевић, мр Миљан Милкић,
Крсман Милошевић, др Милан Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Иштван Пољанац,
Будимир М. Попадић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници)

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Даримир Банда (фоторепортер)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-258; 23-809

Заменик главног уредника 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

Internet

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

Македонска 29

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Илустровао Енес МЕЂЕДОВИЋ

100 САДРЖАЈ

ДОГАЂАЈИ

Министар Шутановац у посети Словачкој

ПОЛИТИКА ОТВОРЕНИХ ВРАТА

6

У ФОКУСУ

Обележен Дан Војнобезбедносне агенције – 12. новембар

ОДГОВОР НОВИМ ИЗАЗОВИМА

8

ИНТЕРВЈУ

Генерал-потпуковник Љубиша Диковић,
командант Копнене војске

ГОДИНА ОБУКЕ

14

Сто бројева *Одбране*

ПРЕПОЗНАТЉИВ ТРАГ ВРЕМЕНА

18

Војни комплекс *Цепотина*

ЕПИЦЕНТАР БЕЗБЕДНОСТИ

22

ОДБРАНА

Први центар за обуку

ШКОЛА ВОЈНИЧКИХ ВЕШТИНА

26

Пети логистички батаљон Централне логистичке базе

ПРЕД ВЕЛИКИМ ОЧЕКИВАЊИМА

32

Противтерористичка јединица МУП-а Србије

МОЋНИ И ТОГА СВЕСНИ

34

Први српски хируршки тим вратио се
из мисије УН MINURCAT

СРЦЕ АФРИКЕ – У СРЦУ

38

Специјални прилог

ЦРТА

Први троцифрени број „Одбране“ прилика је да подвучемо црту, осврнемо се уназад и погледамо у будућност, што је и суштина овог малог јубилеја јединог штампаног гласила Министарства одбране и Војске Србије. Није време за славље и хвалисање, јер је већ наредни број испит за себе и провера спремности Редакције да одговори својим обавезама и задацима на „медјском фронту“.

Иако првих сто бројева покрива тек нешто више од четири године континуираног излажења, без претеривања можемо рећи да је то био један од најдинамичнијих периода у 130 година дугој традицији војне штампе у Србији, коју смо на пригодан начин обележили почетком године.

То је период свеобухватних реформи система одбране и Војске Србије, успостављање нове организације и професионализација војске, бројних активности на проширењу међународне војне сарадње и укључивању наше земље у процесе безбедносних интеграција. За мали креативни тим „Одбране“ и широки круг вредних сарадника то је период великих изазова на које смо, са више или мање успеха, настојали да одговоримо у складу са објективним могућностима.

Циљ који смо зацртали на самом почетку – да „Одбрана“ постане референтни извор информација о систему одбране земље – остварили смо већ у првој години излажења. Из броја у број, „Одбрану“ су све више цитирали, а тиме се утемељило и поверење најшире јавности. Тежи део посла, мора се признати, био је и остао да ту позицију одржимо и да не изневеримо очекивања читалаца. Потврда да смо на добром путу стизала је од колега новинара којима је „Одбрана“ постала не само незаобилазно штиво већ и богато извориште идеја за нове теме и истраживања.

Вредна признања добили смо и од Европског удружења војних новинара (ЕМРА), чији смо пуноправни члан већ три године. У жељи да пружимо још већи допринос широј информативној заједници, али и да истовремено иностраним колегама покажемо достигнућа у изградњи и осавремењавању нашег система одбране, поднели смо кандидатуру за домаћина наредног конгреса ЕМРА 2010. године.

Нисмо бежали ни од такозваних врућих тема. На црту смо, својевремено, излазили и протагонистима војних афера које су наносиле велике штете угледу војске у јавности који је, да подсетимо, 2005. године пао на најниже гране. Истина, некада најчитанија рубрика – „Досије“ већ дуго није на нашим страницама. Не зато што је непожељна, напротив. Афере у систему одбране данас не успевају да ископају чак ни таблоиди који живе од таквих прича. Ако су се и дешавале, јавност је о њима правовремено и потпуно обавештавана, а кривци позивани на одговорност.

Подршка челних људи Министарства, Војске и Управе за односе са јавношћу, која нам је од самог почетка дала широки простор за деловање и потпуно одрешене руке, била нам је драгоценост. На њу рачунамо и убудуће.

Рачунамо, наравно, и на вашу подршку, поштовани читаоци, али вас и овом приликом позивамо да нам својим сугестијама и предлозима помогнете да „Одбрана“ буде још више у складу са вашим потребама.

Хвала вам још једном на поверењу и сарадњи, на честиткама и лепим жељама. ■

Са галерије

АВАЛСКИ ДРАГУЉИ

43

ДРУШТВО

Тридесет година рада Милана Бозокина

СТАСАО У ВОЈНОМ НОВИНАРСТВУ

44

СВЕТ

Далеки исток

РЕГИОН РАСТУЋЕ МОЋИ

46

Паралеле

ОСМИЦЕ

51

КУЛТУРА

Милан Туцовић, скулптор и сликар

СЛИКАР, ДАМА И ЈЕДНОРОГ

52

Дан Војнофилмског центра Застава-филм

ПРЕСТРОЈАВАЊЕ У ХОДУ

55

ФЕЉТОН

110 година Уметничког ансамбла

„Станислав Бинички“ (3)

У ОТПОРУ АГРЕСИЈИ

56

СПОРТ

Пола века Стрелачког клуба „Партизан“

ПРАВО У МЕТУ

60

Туризам

ЦЕНОВНИК ВТА

64

Министар Шутановац у посети Словачкој

Политика отворених врата

Словачка подржава Србију у процесу европских интеграција, укључујући визну либерализацију за грађане Србије, а добили смо и веома јасну подршку за даљу сарадњу са НАТО у оквиру програма Партнерство за мир, изјавио је министар Шутановац у Братислави

Словачки министар одбране Јарослав Башка изјавио је, током посете министра одбране Србије Драгана Шутановца, да његова земља подржава интеграцију Србије у Европску унију и став Београда по питању Косова.

Башка је истакао и да „Словачка подржава ставове Србије у вези са Косовом и Метохијом“.

„Словачка подржава Србију у процесу европских интеграција, укључујући визну либерализацију за грађане Србије, а добили смо и веома јасну подршку за даљу сарадњу са НАТО у оквиру програма Партнерство за мир“, рекао је министар Шутановац и додао да је о томе разговарао и са шефом словачке дипломатије Мирославом Лајчаком.

Говорећи о Косову и Метохији, Шутановац је казао да Словачка „несебично и принципијелно подржава ставове Србије у вези са Косовом и Метохијом и одбраном међународног права“.

„Информисао сам министре о стању на Косову и Метохији. Сматрамо да је веома важно да у саставу Кфора учествују и земље које нису признале Косово“, рекао је Шутановац говорећи о словачком ангажовању у међународним мировним снагама на Косову.

Шутановац је навео да је са Башком разговарао и о сарадњи у области одбране, као и о коришћењу искустава словачке војске у процесу професионализације.

„Наша је жеља да до краја следеће године завршимо професионализацију војске“,

рекао је Шутановац и додао да Словачка у тој области има велика искуства која Србија може да користи.

Башка је рекао да је Словачка завршила професионализацију војске пре четири године и да је спремна да са Србијом подели искуства у вези са тим.

Двојица министара су истакла да су разговарали и о сарадњи у области одбрамбене индустрије и школовању официра и оценили да две земље имају велике капацитете у области одбрамбене индустрије које треба упослити.

Шутановац је у Братислави разговарао и са потпредседником словачке владе за европске послове Душаном Чапловичем.

Он је разговарао и са шефом словачке дипломатије Мирославом Лајчаком о сарадњи две земље, европским интеграцијама Србије и Косову.

Шутановац је првог дана посете Словачкој, у месту Велики Међер на око 70 километара од Братиславе, положио венце на споменик српским војницима из Првог светског рата који су умрли у аустроугарском заробљеништву у том месту. Реч је о другом по величини српском војном гробљу у иностранству на којем је сахрањено више од пет хиљада људи. ■

Бета

Обележен Дан примирја у Првом светском рату

Централна државна церемонија обележавања Дан примирја у Првом светском рату одржана је 11. новембра крај Спомен-костурнице бранилаца Београда у комплексу Новог гробља. Обележавање јубилеја организовано је уз високе државне и војне почести и полагање венаца, а церемонији је, у име владе,

присуствовао министар културе Небојша Брадић.

Брадић је истакао да су велике српске војсковође, војводе Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић, Петар Бојковић, и француски генерал Франш Д'Епере, извели наше ратнике на стазу велике победе, сасвим несразмерне броју војника и опремљености српске војске.

„Верујемо да се страхоте Првог светског рата неће поновити, надамо се да Срби више неће гинути и да њихово велико херојство који су испољили у биткама Првог светског рата више неће бити неопходно да би се очувао мир у Европи”, рекао је министар Брадић.

Церемонији су присуствовали представници министарства, Министарства одбране и Војске Србије, амбасадори и изасланици одбране Аустрије, Аустралије, Белгије, Бугарске, Грчке, Италије, Канаде, Мађарске, Немачке, Румуније, Русије, САД, Словачке, Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске, Француске, Холандије и Чешке.

Поводом Дана примирја извршена је почасна артиљеријска паљба са Калемегдана. ■

Сарадња са Санитетском службом Немачке

Државни секретар др Зоран Весић и начелник Управе за здравство бригадни генерал др Вељко Тодоровић боравили су у посети Санитетској служби оружаних снага Немачке.

Делегација је посетила Заједничку медицинску команду и Војну болницу у Кобленцу и Школе за обуку паса и водича паса у Улмену.

Госте из Србије примио је начелник Здружене санитетске службе Бундесвера генерал-потпуковник др Курт-Бернард Накат.

Државни секретар Весић и генерал Накат сагласили су се да постоји обострани интерес и могућности да се успостави и интензивира сарадња у више области војне медицине.

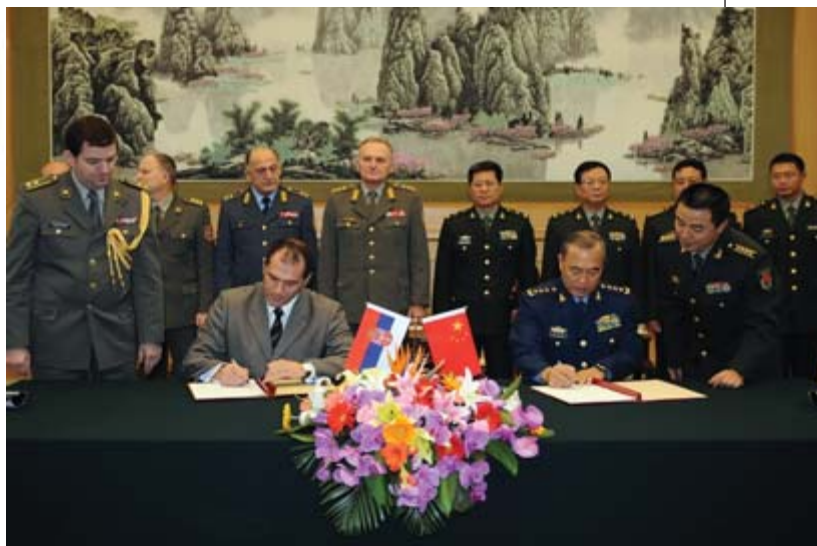

Честитке председника Тадића и министра Шутановца поводом Дана ВБА

Председник Републике Србије Борис Тадић честитао је Дан Војнобезбедносне агенције свим припадницима те службе. „Професионализам припадника Војнобезбедносне агенције потврђује висок степен ефикасности у супротстављању изазовима и претњама систему одбране и националним интересима Републике Србије.

Усвајањем Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији после дужег времена створени су нормативно-правни услови за даљу реформу Војнобезбедносне агенције и стварање модерне службе у саставу безбедносно-обавештајне заједнице Републике Србије”, каже се у честитци председника Тадића и изражава очекивање да и у будућности професионалним, стручним и одговорним извршавањем задатака припадници ВБА доприносе изградњи и очувању укупне безбедности, као претпоставци успешног развоја и напретка наше земље.

Министар одбране Драган Шутановац у честитци поводом Дана ВБА истиче да дошеће Закона о ВБА и ВОА ствара услове за даље уобличавање организације и рада агенције, према потребама система одбране и обавештајно-безбедносног сектора Републике Србије. „Уверен сам да ћете и даље ефикасним извршавањем задатака и спровођењем реформских циљева створити модерну службу, која ће одговорити променљивим безбедносним изазовима у интересу свих грађана Србије и њихове безбедности”, каже се у честитци министра одбране. ■

Делегација Министарства одбране у посети Кини

Делегација Министарства одбране и Војске Србије коју је предводио државни секретар Игор Јовичић боравила је у посети НР Кини.

Делегацију је примио министар одбране генерал Лианг Гуангли, а званични разговори вођени су са замеником начелника Генералштаба Народноослободилачке армије Кине генералом Ма Сјаотјеном.

Током посете потписан је протокол о донацији коју је Министарство одбране НР Кине упутило Министарству одбране и Војсци Србије. ■

Обележен Дан Војнобезбедносне агенције – 12. новембар

Одговор новим изазовима

Нови Закон о ВБА и ВОА представља корак даље у регулисању и контроли рада војних служби безбедности. Он је пре свега одговорио новим безбедносним околностима истичући важан принцип ефикасности служби у условима измењеног безбедносног окружења и остваривања интереса националне безбедности Србије. Према јавности, односно грађанима, што је такође важно, обезбедио је примену највиших стандарда заштите људских права у примени посебних поступака и мера.

Овогодана Дана Војнобезбедносне агенције – 12. новембра, у Дому гарде у Топчидеру приређен је пријем коме су присуствовали премијер Мирко Цветковић, министар одбране Драган Шутановац, министар унутрашњих послова Ивица Дачић, посланици Народне скупштине, министри у Влади Србије, директор полиције Милорад Вељовић, директор БИА Саша Вукадиновић, представници дипломатског и војнодипломатског кора, Министарства одбране и Војске Србије, Српске православне цркве и културног и јавног живота.

Присутне је поздравио директор Војнобезбедносне агенције Светко Ковач, преносећи најпре честитке председника Србије Бориса Тадића. Он је подсетио да се 12. новембар обележава као Дан ВБА јер је тог датума 1839. године донет Војни закон Кнежевине Србије.

Сто седамдесет година након тога, у октобру 2009, Србија је први пут добила закон о војним службама безбедности, који је урађен у складу са садашњим светским стандардима и препорукама, рекао је Ковач и истакао да су овим законом створени услови за успостављање нормативно-правног оквира рада војних служби.

Он је истакао и резултате у области избора, оспособљавања и усавршавања кадра и унапређења оперативно-техничке и функционалне способности Војнобезбедносне агенције.

Са пријема у Дому гарде у Топчидеру

Снимио Д. БАНДА

Агенција је у 2009. години успешно извршавала задатке безбедносне и контраобавештајне заштите Војске и Министарства одбране, посебно у Копненој зони безбедности, затим задатке који се односе на супротстављање организованој криминалној делатности и корупцији и задатке у оквиру сарадње са Хашким трибуналом.

Директор ВБА Светко Ковач посебно је истакао да је реорганизацијом реформских циљева и ефикасним извршавањем задатака, ВБА постала модерна служба спремна да одговори променљивим безбедносним изазовима у интересу свих грађана Србије.

Улога и задаци

Војнобезбедносна агенција део је безбедносно-обавештајног система Министарства одбране, а уједно и део безбедносно-обавештајног система Републике Србије. Надлежна је за безбедносну и контраобавештајну заштиту система одбране. Иако се налази у саставу Министарства, има статус правног лица и самосталног корисника буџетских средстава.

Подмлађивање кадра

Кадру, као једном од најзначајнијих ресурса сваке службе безбедности, у Војнобезбедносној агенцији посвећује се посебна пажња. У том сегменту неке појаве, као што су затвореност, наслеђена структура и избор кадра искључиво из система одбране, већ су током досадашњег реформског процеса постале, по свој прилици, прошлост.

Разговор са пуковником Дејаном Јанковићем из ВБА даје основа за такво уверење.

– Од великог броја заинтересованих кандидата, у току ове године примљено је десет из цивилства, чиме је промењен досадашњи начин заснивања радног односа у ВБА – каже Јанковић. – Ова лица су од јуна у нашој агенцији и распоређена су углавном на оперативне дужности. Ради се о младим и високообразованим лицима са различитих факултета, који су у поступку пријема морали да задовоље опште и посебне услове. Поред захтева за одличним успехом у току студирања, будући оперативци ВБА морали су да покажу и одговарајуће психофизичке способности – истиче пуковник Јанковић.

Овакав вид пријема у ВБА је, према речима нашег саговорника, „само почетак процеса промене структурног односа официра и цивила“.

– Када се говори о броју цивила, он је са неких два до три процента на почетку реформе војне службе безбедности, нарастао на око 20 одсто, са тенденцијом даљег раста. До краја 2010. године, када би требало да се заврши процес реформе, планиран је пријем већег броја цивилних лица, различитих образовних профила – каже Јанковић.

У протеклих шест месеци ови новопримљени „безбедњаци“ стекли су увид у структуру Министарства одбране и Војске Србије и специфичне односе који су својствени за војну средину. Поред тога, десетак младих стручњака морало је да надогради своја знања кроз едукациони процес који се односи на послове и задатке које ВБА реализује у систему одбране.

– Постигнути резултати у досадашњем периоду уверили су нас у адекватност оваквог начина пријема кадра. Младе колеге исказале су велику жељу и интересовање за обављање изузетно тешких и специфичних задатака. Тиме су отворили врата за пријем нових лица са различитих факултета, који имају афинитета и способности за рад у Агенцији.

Пуковник Дејан Јанковић додаје да се, за разлику од ранијег периода када је едукација припадника ВБА реализована искључиво у земљи, сада тај процес реализује и у иностранству у виду различитих облика усавршавања.

Разговор са Светком Ковачем, директором Војнобезбедносне агенције

Сарадња са Хашким трибуналом један је од приоритета

■ Скупштина Србије усвојила је недавно пакет војних закона, међу којима и Закон о ВБА и ВОА. Које главне промене доноси нови Закон о Војнобезбедносној агенцији?

– Суштинске промене које доноси нови Закон о ВБА и ВОА су јасно дефинисање њихових надлежности, задатака и одговорности, транспарентна разрада овлашћења и процедура за примену посебних поступака и мера у превентивно-оперативне и у сврхе вођења судског поступка, јачање механизма надзора и контроле над радом војних служби безбедности.

Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије из децембра 2007. године регулисао је механизме управљања, координације и контроле рада безбедносно-обавештајних служби Србије. На основу овог закона требало је донети посебне законе који ће детаљније уредити законски оквир деловања служби.

Управо због тога Закон о основама уређења служби безбедности и Закон о ВБА и ВОА чине једну целину.

Законом о ВБА и ВОА одређене су надлежности служби, њихова овлашћења и процедуре за одобравање и примену посебних поступака и мера.

Начин на који је регулисана примена посебних поступака и мера и његова имплементација у пракси представља најосетљивији део нормативног уређења и функционисања служби. Сматрам да је ово питање решено у складу са светским стандардима и савременим обавештајно-безбедносним потребама система одбране Републике Србије.

■ Шта је суштина тих решења?

– Значајно је да су посебни поступци и мере, као и процедура за њихово одобравање, примену и трајање на транспарентан и јасан начин наведени у овом закону.

Основни задатак ВБА је превентивно деловање, односно откривање претње и њено спречавање. Због тога је примена посебних поступака и мера усмерена на превентивно-оперативни рад.

У оперативном смислу посебни поступци и мере су незаобилазно средство за сузбијање и отклањање претњи националној

Агенција је у процесу реформе од 2002. године, тако да су многе ствари у раду промењене и пре недавног усвајања *Закона о Војнобезбедносној и Војнообавештајној агенцији*.

Тако, на пример, војне службе су измештене из Генералштаба Војске Србије и део су Министарства одбране, ВБА нема полицијска овлашћења, осим малог броја овлашћења за одређена кривична дела (тероризам, шпијунажа и организовани криминал), а раздвојене су контраобавештајна и војнополицијска функција, тако да служба безбедности не руководи војном полицијом.

У ономе на шта је јавност посебно осетљива, а то су мере надзора, знатан помак учињен је још раније и мере надзора примењују се искључиво по налогу суда. Раније су то одобравали министар одбране и начелник Генералштаба.

Посебну важност имају два тела чијим је увођењем осетно унапређен рад служби безбедности.

Савет за националну безбедност креира безбедносну политику и на основу тога усмерава и усклађује рад служби безбедности. Разматрањем обавештајно-безбедносних процена, одређивањем приоритета и давањем смерница за рад у заштити националних интереса, Савет за националну безбедност истовремено управља службама и контролише њихово деловање.

Одсуство потребног нивоа координације рада безбедности решено је законом из децембра 2007. када је формирано друго важно тело, а то је Биро за координацију служби безбедности. Он усклађује оперативне активности служби, спречава да се оне ангажују на истом задатку без потпуне координације и дефинисања међусобних обавеза, а тиме се спречава сукоб и ривалитет међу службама. Све нејасноће разрешава Биро и даје оперативне задатке. У Бироу су људи из служби, а њиме руководи секретар Савета за националну безбедност.

безбедности, односно безбедности од значаја за одбрану наше земље.

На основу тако прикупљених података, ВБА анализира и процењује угроженост система одбране и предузима одређене мере, а информације и процене доставља доносиоцима одлука.

Такође, значајно је напоменути да је у односу на примену посебних поступака и мера постигнут оптималан склад и равнотежа између оперативности и ефикасности њихове примене, с једне стране, и интереса и заштићености људских права, с друге стране. Наравно, налог за примену тих мера даје овлашћени судија Врховног касационог суда.

■ *Може ли ВБА примењивати посебне поступке и мере за потребе судског поступка?*

– Војнобезбедносна агенција може примењивати посебне поступке и мере и за потребе судског поступка и то само за најтежа кривична дела тероризма, организованог криминала, шпијунаже, ратног злочина, корупције и то по одлуци надлежног суда. Зависно од врсте дела на основу налога Окружног суда, Специјалног суда или Суда за ратне злочине. И овде су прецизиране процедуре за одобравање, примену и коришћење резултата примене надзора.

■ *Какве су Ваше процене актуелних безбедносних претњи и степена угрожености система одбране?*

– Активном сарадњом са службама безбедности Републике Србије, Агенција настоји да да пун допринос укупној безбедности грађана. Извршавању свакодневних задатака ВБА долази до врло осетљивих података о могућем угрожавању МО и ВС.

Наш приоритет је безбедносна и контраобавештајна заштита МО и ВС, посебно јединица у Копненој зони безбедности, откривање и спречавање организоване криминалне делатности усмерене према МО и ВС, реализација задатака у оквиру сарадње са Хашким трибуналом, откривање и спречавање других претњи које могу угрозити безбедност припадника Министарства и Војске.

Спортско такмичење

Поводом Дана ВБА реализовано је спортско такмичење организацијских јединица у стрељаштву, стоном тенису и малом фудбалу. Поред тога организован је и турнир у малом фудбалу на коме су учествовале екипе безбедносно-обавештајног система Министарства одбране. По завршетку такмичења првопласираним екипама и најбољим појединцима пригодне награде и признања уручио је директор ВБА Светко Ковач.

Завештање органа и добровољно давање крви

У оквиру обележавања Дана ВБА у Војномедицинској академији спроведена је акција добровољног завештања органа и давања крви припадника ВБА из гарнизона Београд. Том приликом шест припадника ВБА добровољно је завештало органе, а 23 је добровољно дало крв.

Посланици Скупштине Србије усвојили су 26. октобра *Закон о Војнобезбедносној (ВБА) и Војнообавештајној агенцији (ВОА)*, којим се прецизно одређују надлежности војних служби безбедности и њихово место и улога у безбедносно-обавештајном систему Србије и Министарства одбране.

Промене безбедносног амбијента на глобалном, регионалном и националном плану, где преовладавају невојне и недржавне претње безбедности, основна су одлика измењених околности у којима војне службе раде. У том смислу нови *Закон* у потпуности је усклађен са савременим безбедносно-обавештајним потребама од значаја за одбрану и представља значајан допринос остваривању интереса националне безбедности Србије.

■ *Завршетак процеса реформи ВБА планиран је за 2010. годину. Докле се стигло у том процесу?*

– Ако погледамо резултате досадашњих реформи можемо бити задовољни. Заокружен је нормативно-правни оквир са модерним решењима која омогућавају ефикасан и оперативни рад ВБА. Агенција је организована тако да ефикасно штити систем одбране. У кадровској области, као најосетљивијем сегменту реформи, спроведене су суштинске промене у односу на пријем и оспособљавање новог кадра. Од почетка реформи примљено је око 70 посто новог кадра Агенције. Скоро 20 посто Агенције чине цивилна лица, а очекује се њихов пораст у наредном периоду. Око 42 посто припадника ВБА завршило је последипломско усавршавање. Постигнут је велики напредак у опремању савременим оперативно-техничким средствима. У 2010. години планирамо да преиспитамо и доградимо реформска решења чиме бисмо практично завршили процес реформе ВБА.

■ *Можете ли да нам потврдите да данас нико од припадника Војске и Министарства одбране не помаже и не учествује у скривању Ратка Младића. Да ли је потрага за њим приоритет ВБА?*

– Ангажовање ВБА на извршавању задатака у оквиру сарадње са Хашким трибуналом један је од наших приоритета. На основу досадашњих резултата рада можемо тврдити да се нико од хашких оптуженика не крије у објектима који су под контролом Министарства и Војске и да нико од припадника МО и ВС на било који начин не учествује у скривању лица оптуженог пред Хашким трибуналом.

Све податке и индиције пажљиво проверавамо и на основу тога дајемо процене и предузимамо мере. Постоји добра координација између служби безбедности, њихова добра функционална узаност и редовна размена информација. Постојећи закони и одлуке Владе обавезују све државне органе да се у оквиру своји надлежности ангажују на проналажењу лица оптужених пред Хашким трибуналом.

Поред тога што ће обезбедити побољшање рада војних служби безбедности, *Закон* ствара услове за рационалну употребу ресурса и брзину размене информација, како при њиховом прикупљању, тако и аналитичком обрађивању.

Да је *Закон* рађен по највишим стандардима, уз поштовање достигнутог нивоа демократизације савременог друштва, потврђује одређивање за функционално оптималне механизме и процедуре, уз имплементацију највиших стандарда заштите људских права у примени посебних поступака и мера.

Дограђене одредбе штите приватност грађана јер су предвиђени савремени механизми за прикупљање података, који су усклађени са највишим међународним стандардима заштите права на приватност. Постигнута је равнотежа између, с једне стране, интереса оперативности и ефикасности примене мера и, с друге стране, заштићености људских права.

Одредба *Закона* каже да „ВБА има право на добијање информација и од телекомуникационих оператора о корисницима њихових услуга, обављеној комуникацији, локацији са које се обавља и других података од значаја за резултате примене посебних поступака и мера”, али само док постоје разлози за примену таквих мера.

Будући да су грађани увек склони да штите демократску тековину заштите приватности, треба нагласити да примени мера надзора, као најосетљивијем делу, претходи велики број других мера и тек уколико се њима не реши проблем, а постоје основи сумње, предлаже се примена мера надзора. То значи да се мере надзора примењују само у случају када се проблем не може решити применом стандардних метода и средстава.

Овде је битно истаћи и принцип соразмерности, који подразумева да се мере примењују према најмањем броју лица. Значи, ако је неко лице мета, то не значи да ће се надзор примењивати према свим лицима која су с њим у контакту већ према најмањем броју.

Доследна примена законских решења у овом делу искључује могућности злоупотребе. Наиме, постоје јасне процедуре – од покретања предлога, одобравања, издавања налога примене и експлоатације мера, начина коришћења и чувања резултата – тако да је злоупотреба тешко могућа. У предвиђеном систему контроле готово је немогуће да цело систем затаји и да дође до злоупотреба. Уз то, техничка средства су таква да је увек могуће остварити увид не само у то које су мере актуелне него и које су раније примењиване.

Генерални инспектор

Значајна новина у *Закону о ВБА и ВОА* је успостављање додатног начина демократске контроле рада служби, увођењем институције Генералног инспектора. То је допунски начин контроле јер обавештајну и контраобавештајну службу већ контролише Народна скупштина непосредно и преко свог Одбора за одбрану и безбедност, затим председник Републике, Влада, Савет за националну безбедност, министар одбране и јавност.

Закон прописује да су директори тих служби обавезни да редовно достављају извештаје, информације и процене од значаја за безбедност – председнику Србије, министру одбране и начелнику Генералштаба ВС.

Генерални инспектор имаће мандат од пет година, а постављаће га Влада Србије, на предлог министра одбране и уз мишљење Савета за националну безбедност.

Кандидат не сме бити члан политичке странке нити обављати другу функцију, а у раду ће бити одговоран министру одбране. По потреби, а најмање једном годишње, Генерални инспектор подносиће извештај о спроведеној контроли надлежном скупштинском одбору.

Основни задаци инспектора биће надзирање примене начела политичке, идеолошке и интересне неутралности ВБА и ВОА, законитости примене посебних поступака за тајно прикупљање података, трошења буџетских средстава и давање мишљења о нацртима закона и других прописа из надлежности тих служби.

Унутрашња контрола

Унутрашња контрола је и раније постојала као механизам директора једне или друге војне службе, преко кога он контролише да ли у оквиру службе постоје злоупотребе. Унутрашњу контролу чине оперативци, правници, психолози и други експерти који својом стручношћу и професионалношћу ту институцију чине компетентном и ефикасном у откривању и спречавању злоупотреба у оквиру агенције.

Посебно значајни су механизми повезани унутрашње контроле са механизмима спољашњег надзора. Сваки припадник Агенције може без страха од последица да се обрати било ком органу спољашње и унутрашње контроле и да укаже на евентуалну злоупотребу.

И одредбе новог *Закона* омогућавају да Унутрашња контрола помогне челним људима служби да контролишу поштовање процедура и законитост у раду својих потчињених. Начелник Унутрашње контроле потчињен је директору ВБА или ВОА и, према *Закону*, имаће право да сваког припадника служби подвргне безбедносној или провери знања, психофизичких способности па чак и полиграфском тестирању.

Имајући у виду нови *Закон* у целисти, може се оценити да он

сигурно представља корак даље у регулисању и контроли рада војних служби безбедности. Пре свега, одговорио је новим безбедносним околностима истичући важан принцип ефикасности служби у условима измењеног безбедносног окружења и остваривања интереса националне безбедности Србије. Према јавности, односно грађанима, што је такође важно, обезбедио је примену највиших стандарда заштите људских права у примени посебних поступака и мера.

Међутим, имајући сазнања из прошлости, јавност ипак зазире и даље има убеђење да се мере тајног надзора примењују неселективно и изван уређеног система, и то је један од разлога неповерења у службе које примењују те мере.

Зато је доследна демократска и цивилна контрола подједнако у интересу и грађана и служби, јер се тиме смањује степен неповерења, а то у крајњој линији јача процес демократизације једног друштва и приближава га достигнутим стандардима у земљама развијене демократије. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Дан Прве бригаде

У новосадској касарни „Југовићево“ обележен је 9. новембар – дан Прве бригаде Копнене војске.

Свечаности су присуствовали командант Копнене војске генерал-потпуковник Љубиша Диковић, команданти бригада Копнене војске и Првог центра за обуку, Бранимир Митровић, потпредседник Скупштине АП Војводине, Александар Јовановић, председник Скупштине града Новог Сада, Саша Игић, заменик градоначелника, начелници управних округа са територије Војводине, представници МУП-а и бројни гости.

Обраћајући се присутнима командант бригаде бригадни генерал Ђокица Петровић нагласио је да су припадници бригаде у овој години успешно извели низ сложених задатака и преко 500 програмских гађања из различитих врста наоружања и борбених система са око 4.000 извршилаца.

На свечаности су најзаслужнијим припадницима бригаде уручене награде и признања. ■

Б. М. П.

Обележавање Дана инжињерије

У јединицама Војске Србије свечано је обележен 6. новембар – дан инжињерије.

Заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Младен Ђирковић примио је поводом празника делегацију тог рода.

У прокупачкој касарни „Ратко Павловић Ћићко“ празник су прославили припадници 310. инжињеријског батаљона Треће бригаде, а свечаности су присуствовали представник команде Треће бригаде потпуковник Роденко Марковић, начелник Топличког округа Срђан Јордачијевић, представници привредног и културног живота Прокупља и бројни гости.

Дан инжињерије обележен је и у Речној флотили, у касарни „Церски јунаци“ у Шапцу, а свечано је било и у касарни „Аеродром“ у Панчеву, где су празник обележили припадници 333. инжињеријског батаљона ВиПВО.

На свечаностима су додељена признања најистакнутијим појединцима из јединица рода инжињерије. ■

З. М.

Нови договори

Делегација Генералштаба Мађарске армије, са генералом Ласлом Тембелом на челу, боравила је 10. и 11. новембра у посети Генералштабу Војске Србије

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић изразио је уверење да посета доприноси унапређењу билатералне сарадње војски двеју земаља.

Генерал Милетић је, после разговора са генералом Тембелом, оценио да је билатерална војна сарадња две земље узнапредовала. У последње три године изводе се заједничке вежбе и обука речних и инжињеријских јединица, а у Новом Саду је управо одржана прва планска конференција за билатералну вежбу, коју ће идуће године заједно извести Прва бригада Војске Србије и Пета пешадијска бригада Мађарске армије.

– Током ове посете разговараћемо о могућностима сарадње у областима обуке и размени искустава у професионализацији војске.

Празник јединица за електронска дејства

Заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Младен Ђирковић примио је делегацију јединица за електронска дејства поводом 11. новембра – дана ЕИиПЕД. У делегацији су били пуковник Славољуб Јанићијевић, заменик начелника Управе за обавештајно-извиђачке послове, пуковник Слободан Мимлић из Генералштаба Војске Србије, потпуковник Зоран Ненадовић, заменик команданта 224. центра за електронска дејства и мајор Веселин Јеловац из 224. центра за електронска дејства.

Централна свечаност одржана је у касарни „Радован Медић“ у Београду, где су припадници 224. центра за електронска дејства прославили и Дан јединице. ■

Снимио Д. БАНДА

Мађарска је процес професионализације завршила 2004. године и верујем да ће искуство које су они спремни да поделе с нама допринети и да ми, што је могуће повољније, завршимо тај процес – рекао је начелник Генералштаба Војске Србије.

Једна од битних тема разговора двојице начелника генералштабова јесте и размена искустава о ангажовању јединица у мировним операцијама, у којима Мађарска такође има значајно искуство. Било је речи и о унапређењу даље сарадње у оквиру државног партнерства са Националном гардом Охаја, и то прерастањем у трилатералну сарадњу Мађарска армија–Војска Србије–Национална гарда Охајо, рекао је генерал Милетић, подсетивши да је Национална гарда Охајо државни партнер и Мађарске армије и Војске Србије.

Генерал Тембел је нагласио да војно руководство његове земље сматра сарадњу са Србијом веома важном и да је уверен да Србија има истакнуту улогу у очувању мира на овим просторима. ■

С. ЂОКИЋ

Дан оклопних јединица

У саставима Копнене војске свечано је обележен 31. октобар – дан оклопних јединица Војске Србије.

На свечаности у нишкој касарни „Мија Станимировић“ празник су обележили припадници 36. тенковског батаљона Треће бригаде. Том приликом додељене су награде старешинама и војницима који су се истакли знањем и залагањем и положен је венац на спомен-обележје погинулим припадницима некадашње 211. оклопне бригаде.

Празник су обележили и припадници 26. тенковског, 27. и 28. батаљона Друге бригаде у краљевачкој касарни „Јован Курсула“.

Дан оклопних јединица обележава се у спомен на 31. октобар 1941, када је устанички вод са два тенка први пут дејствовао у току борбе за ослобађање Краљева. ■

З. М.

Обележени дани центара за обуку у Јакову и Панчеву

Трећи центар за обуку обележио је Дан јединице – 1. новембар у касарни „Мајор Милан Тепић“ у Јакову. Овај дан обележава се у знак сећања на ослобођење Београда у Првом светском рату, када су јединице Прве армије српске војске под командом војводе Петра Божовића 1918. године победоносно ушле у престоницу Србије.

Обележавању Дана Центра присуствовали су државни секретар Министарства одбране Игор Јовичић, командант Команде за обуку генерал-мајор Александар Живковић, председници општина Сурчин и Гроцка и бројни гости.

Поздрављајући присутне командант Трећег центра потпуковник Радомир Александрић истакао је да је ту обучено десет генерација са близу 3.500 војника.

У касарни „Стевица Јовановић“ у Панчеву обележен је Дан Другог центра за обуку – 9. новембар. Тог дана 1918. године Други пешадијски пук Моравске дивизије српске војске ослободио је Панчево.

Командант Другог центра за обуку потпуковник Стево Радојичић поздравио је бројне госте из војних и цивилних структура. У име Команде за обуку свечаности је присуствовао начелник штаба пуковник Млађан Нишевић. ■

Р. Д.

Инострани војни представници у Крушевцу

Центар за усавршавање кадрова АБХО Војске Србије посетили су изасланици одбране земаља потенцијалних донатора, акредитовани у Србији. Посета је организована у оквиру пројекта прерастања Центра за усавршавање кадрова у Регионални центар АБХО.

Циљ посете изасланика одбране касарни „Цар Лазар“ у Крушевцу била је презентација пројекта „Регионални центар АБХО“ и предлога могућих опција донација овом пројекту.

Стране војне представнике поздравили су командант Команде за обуку генерал мајор Александар Живковић, командант Центра АБХО пуковник Слободан Савић, као и председник Националне комисије за спровођење Конвенције о забрани хемијског наоружања из Министарства спољних послова амбасадор Братислав Ђорђевић. Скупу су присуствовали и Милорад Перић, начелник Управе за међународну војну сарадњу и генерал-потпуковник Милан Зарић, директор Института за стратегијска истраживања.

Изасланици одбране имали су прилику да се упознају са радом и задацима Центра за усавршавање кадрова АБХО, а представљен им је и пројекат будуће улоге ове јединице.

Током посете, страни војни представници обишли су капацитете за смештај, кабинетске просторије и радиолошку и хемијску лабораторију. ■

Р. Д.

Генерал-потпуковник
Љубиша Диковић,
командант
Копнене војске

Година обуке

Војска се у Копненој зони безбедности налази искључиво да би, заједно са осталим структурама, обезбедила мир и омогућила да људи, без обзира на верску и националну припадност, нормално живе и раде. Све више наилазимо и на разумевање албанског становништва у општинама Прешево, Бујановац и Медвеђа. Војска није ту да би неког плашила већ да извршава наменске задатке.

У оквиру реформи Војске Србије 2007. године формирана је Копнена војска. Организована је по узору на модерне армије света. О свакодневном функционисању тог састава, најважнијим задацима, обуци, развоју и опремању, али и међународној војној сарадњи разговарали смо са командантом генерал-потпуковником Љубишом Диковићем. Према његовим речима, дужност команданта представља велики изазов, обавезу и част, поготово јер је тај вид Војске један од најважнијих. Две године од како је добила препознатљиву структуру и организацију, генерала Диковића питали смо и о достигнућима у професионализацији и стварању ефикасне, добро опремљене и врхунски обучене Копнене војске, спремне да одговори на безбедносне изазове, ризике и претње у 21. веку.

❑ Подаци говоре да је Копнена војска интензивирала професионализацију у 2009. години, о чему сведочи повећање броја професионалних војника и смањење војника на служењу војног рока. Шта надаље карактерише тај процес?

– Професионализација није више нешто о чему се само прича, већ процес који траје и који ће се, највероватније, завршити 2010. године. За сада смо у том послу прилично одмакли и Копнена војска по том питању предњачи. У прилог томе говори податак да смо током године примили око 1.100 професионалних војника. Међу њима је и 190 жена. Конкурс је и даље отворен, па очекујемо да ћемо до следеће године завршити посао. Имајући у виду број расположивих радних места, може се рећи да су Војска Србије и Копнена војска изузетно атрактивни послодавци, који младим људима нуде динамичан и занимљив посао.

Треба знати да професионализација не подразумева само пријем професионалних војника, већ и њихово оспособљавање за дужност, проверу оспособљености и обнављање знања. Кандидати се обучавају за наменске задатке, попут снајперисте, возача тенка или

стрелца, а обука је врло захтевна, па се, у том смислу, ништа не препушта случају. Током обуке вредније се психофизичка и војностручна оспособљеност кандидата. Тек када задовоље прописане критеријуме постају професионални припадници Копнене војске. Интересовање младих за рад у нашим саставима је добро. То нам омогућава да током селекције и пријема изаберемо најбоље. Попуна професионалним војницима наставиће се и надаље. Суштина професионализације јесте у томе да професионални војник има перспективу, да може постати добар подофицир или официр.

Остаје питање да ли су, у овом тренутку, професионални војници оно што треба да буду. Рекао бих да нису у потпуности. У саставима Копнене војске имамо професионалне војнике који раде по десетак година и они су професионалци у правом смислу те речи. Онима које смо недавно примили потребно је одређено време да се навикну на нове услове, очврсну и буду спремни за наменске задатке. С друге стране, преурањен је став да неће бити војника на одслужењу војног рока. Они имају своје место у Војсци Србије. Ми се припремамо да једног дана изводимо обуку младих људи који ће добровољно доћи у Војску, баш као што ћемо у одређеном времену обучавати припаднике активне резерве. Потенцијал за активну резерву имамо у људима који су служили војни рок под оружјем, јер имају одређене војничке специјалности. Ипак, да би неко постао активна резерва мора за то имати и одговарајуће привилегије. Многе светске армије већ су формирале активну резерву и ми ћемо користити њихова искуства, мада је јасно да ће тај процес зависити и од спремности државе да финансира активну и пасивну резерву. Уколико то не буде тако, ми имамо систем који и сада коректно функционише.

❏ Како ће се убудуће оспособљавати војници и посаде борбених система у Копненој војсци?

– Суштина оспособљавања је да војник не доживи први пут специфичне ситуације на бојишту или приликом извршавања борбеног задатка. Уосталом, сврха постојања војске у мирнодопским условима јесте обука за мисије које Војска извршава. Нова системска документа, попут *Упутства за управљање обуком*, јасно дефинишу како се организује обука у нашим јединицама. Тежиште је на развијању способности за примену новог система обуке, индивидуалној обуци за обављање формацијских дужности и колективној обуци команди и јединица.

Прави заокрет учињен је померањем тежишта обуке – у први план стављена је обука професионалног састава и оспособљавање команди и јединица Копнене војске за извршавање наменских задатака, а тек потом војника на служењу војног рока. У 2009. години обуку је завршило више од 1.500 професионалних војника. Реализовали смо 321 тактичку вежбу, 40 тактичких вежби са бојним гађањима, а 386 припадника успешно је завршило различите курсеве у земљи и иностранству. Стога се може рећи да је унапређена обученост команди и јединица Копнене војске, што доприноси повећању оперативне способности Војске Србије.

Важно је нагласити да смо у процесу оспособљавања усмерени на задатке које у оквиру дефинисаних мисија извршава Копнена војска. Обука је конкретна и људи се оспособљавају за оно што ће практично да раде. Напустили смо досадашњи, неодрживи систем у коме смо стварали универзалне војнике и старешине који знају све по мало. Сада настојимо да обучимо послужиоце средстава, система, оруђа и оружја, командире одељења и водова, да буду мајстори заната и да посао знају до танчина.

❏ Током 2009. године Копнена војска организовала је и извела неколико великих тактичких вежби са бојним гађањима. Да ли је то било право место да се провери рад и оспособљеност њених састава?

– Вежбе представљају највиши облик обучавања. На њима се увек покаже колико ко вреди. Имали смо срећу да смо обезбедили потребна средства, наишли на разумевање надлежних управа Министарства одбране и Генералштаба, па успели да организујемо вежбе баталјонског и бригадног нивоа, што је знатно утицало на укупну оспособљеност Копнене војске. Треба поменути „Одлучан одговор 2009“, тактичке вежбе Прве бригаде и Речне флотиле, Друге и Че-

тврте бригаде и Специјалне бригаде, трилатералну командно-штабну вежбу „Тиса 2009“ и учешће представника Копнене војске на међународним вежбама „Балканска стража 2009“ и „MEDCEUR 2009“.

Копнена војска била је носилац дејстава и на вежби „Одлучан одговор 2009“. Поменуто активност добро је припремљена, па су учесници потврдили и проверили знања и вештине које су стекли у касарнама и учioniцама. И даље ћемо организовати што већи број вежби на терену, провере знања, вештина и обучености припадника наших јединица, али и ниво њихове тактичке и ватрене оспособљености. Наравно, кад год је то могуће настојаћемо да том приликом укључимо и грађане.

Ове године имали смо неопходан ниво материјално-финансијских средстава да остваримо планиране вежбовне активности, па стога, можемо бити задовољни оствареним резултатима. Жеља сваког од нас јесте да та средства буду убудуће и већа.

❏ Како тече развој и опремање Копнене војске?

– Опремању и развоју Копнене војске придајемо посебан значај. Средства и системи које тренутно користимо могу бити савременији и бољи, понајпре одређени артиљеријски, ракетни и системи ПВО. Најдаље смо отишли у опремању војника пешадије. Очекује нас опремање посебно декларисаних јединица за имплементацију циљева партнерства, пошто је Копнена војска носилац шест циљева од 18 у систему одбране. Сходно задацима које извршавамо и који нас у будућности очекују, исказали смо потребе у области савремених техничких капацитета, попут развијених армија света. Средства којима тренутно располажемо могу да одговоре захтевима и задацима Војске, али је модернизација неопходна. Наравно, ту треба бити стрпљив. Имамо дугорочан план развоја Копнене војске и на основу тога смо израдили средњорочни план. Приоритети набавке су системи за дејства на великим даљинама и средства која ће омогућити повећање мобилности јединица.

При томе нисмо занемарили ни чињеницу да постојеће техничке ресурсе морамо одржавати. То није лако, јер су нам потребна велика средства да бисмо одржавали технику коју тренутно користимо. У многим касарнама нам недостају одговарајући, наменски објекти за

заштиту технике, која се тренутно чува на отвореном – у ранијем периоду или се није довољно градило или се градило неплански, па смо дошли у ситуацију да нешто што смо градили напустимо и прогласимо неперспективним. Ипак, треба истаћи да смо у последње две године много тога унапредили у области одржавања и инфраструктуре. У том смислу, и у 2010. години имамо амбициозне планове, јер уколико техника није заштићена и ако се не одржава на одговарајући начин, брже пропада.

❑ Састави Копнене војске услиће се ускоро у војни комплекс „Цепотина“. Шта, заправо, значи активирање те базе?

– Министар одбране и начелник Генералштаба обишли су недавно објекте на Цепотини и изразили задовољство степеном изградње и стандардом који ти објекти пружају. Услови у тој касарни су заиста светским. База ће служити за редовно извршавање задатака Копнене војске, али и за обуку, јер за то постоје одговарајући услови унутар комплекса, али и у околини. Може се очекивати да се на Цепотини изводи и обука за учешће у мировним операцијама, наших састава Војске, али и осталих заинтересованих страна, или курсеви старешина и професионалних војника. Комплекс ће имати много различитих намена и врло брзо ће се показати исправност одлуке о изградње те базе.

❑ „Цепотина“ ће, свакако, имати посебно место и у укупном обезбеђењу Копнене зоне безбедности и административне линије према Космету. Како се тренутно реализују такви задаци?

– Комплекс Цепотина ће бити основа са које ће јединице Копнене војске извршавати задатке у Копненој зони безбедности, што ће нам обезбедити економичнију употребу снага. Војска се у Копненој зони налази искључиво да би обезбедила и одржала мир, односно да би, заједно са осталим структурама, омогућила да људи, без обзира на верску и националну припадност, нормално живе и раде. Све ви-

ше наилазимо и на разумевање албанског становништва у општинама Прешево, Бујановац и Медвеђа. Војска није ту да би неког плашила већ да извршава наменске задатке и да, када је то потребно, помогне.

У Копненој зони безбедности није било нарушавања безбедности у протеклом периоду. Има илегалних прелазака, а познато је да је на том простору изражена трговина људима, наркотицима и бесправна сеча шуме. Припадници Копнене војске, заједно са припадницима МУП-а, успешно спречавају такве појаве. Имамо и добру сарадњу са снагама Кфора. У 2009. години реализовано је 340 једновремених патрола, 160 састанака на командном, координационом и локалном нивоу, двадесетак заједничких извиђања и отварање „врџих“ линија за ефикасно решавање различитих питања.

❑ Цивилно-војна сарадња је нов сегмент у раду Копнене војске. Какви су резултати остварени у тој области?

– Цивилно-војна сарадња није страна припадницима Копнене војске, али је то ипак област која мора да прође одговарајући развојни пут. Истичем да смо учили значај цивилно-војне сарадње и урадили више пројеката. У Копненој зони безбедности и на Пештерској висоравни имали смо неколико запажених акција пружања здравствене помоћи становништву. На вежби „Одлучан одговор 2009“ демонстрирали смо добар пример цивилно-војне сарадње, јер смо успешно сарађивали са локалном самоуправом и становништвом.

❑ Каква су искуства у области сарадње Копнене војске на међународној сцени?

– У саставима Копнене војске боравио је команданат Копнене војске Грчке. Очекујемо долазак и команданта Копнене војске Италије. Искуства током наших разговора са међународним војним званичницима изузетно су корисна. Странци одају признање Копненој војсци и Војсци Србије у целини за висок професионализам у обуци и реализацију бројних задатака. Они поштују нашу војску и заинтересовани су да заједно са нама учествују у мировним мисијама УН.

Треба истаћи да смо у протеклом времену реализовали вежбе са припадницима оружаних снага Бугарске и Мађарске, те да је група из Специјалне бригаде имала обуку са специјалним једи-

ницама Грчке. Група старешина српске војске припрема се и за одлазак на обуку у Турску.

Међународна војна сарадња не своди се само на размену искустава и сувопарне приче, већ подразумева заједничко ангажовање припадника наше војске са иностраним снагама на различитим вежбама и обуци. У 2010. години међународна војна сарадња биће још интензивнија. Дobar пример такве сарадње је и акција „Хуманитарна асистенција“, у оквиру које смо са припадницима Националне гарде Охајо урадили добар посао и стекли драгоцену искуства.

❏ У Копненој војсци успостављен је подофицирски кор. Да ли су у тој области видљиви помаци у свакодневном раду?

– У свакој озбиљној војсци подофицири имају кључну улогу у одређеним областима, поготово у обуци. Они дају препознатљив тон борбеном оспособљавању припадника Војске, преносе знања, контролишу и вреднују рад војника. Последњих петнаестак година подофицири су у нашој војсци били неоправдано „запостављени“ и нису имали јасно одређену одговорност за оно што раде. Сада исправљамо ту грешку и желимо да они буду стуб обуке и да им, као и у осталим савременим војскама света, потврдимо место и значај. Другим речима, желимо да добијемо мајсторе војничког посла и заната. Због тога смо спровели низ активности, попут обуке главних подофицира у јединицама оперативног и тактичког нивоа и првих подофицира у батаљонима и четатама. Резултати су видљиви, мада има и проблема на том плану. Време ће показати да је потребно водити рачуна о подофицирима и стабилизирати подофицирски кор, пошто јединице са квалитетним подофицирским кадром, по правилу, постижу боље резултате у раду, почев од обуке, па до унутрашњег реда и дисциплине.

❏ Како је организована логистичка подршка састава Копнене војске?

– Све почиње и све се завршава логистиком. Организационе промене у Војсци Србије условиле су промене у досадашњем систему логистике и логистичке подршке састава Копнене војске како би се успешно подржали и омогућили задаци које јединице извршавају. Логистику не треба посматрати само на основу њене материјалне компоненте, јер је то сложен систем који треба да свакој једи-

ници, тактичког, оперативног или било ког другог нивоа, обезбеди неопходна средства за извршавање задатака. Ефикасност логистике зависи од економске моћи земље. У Копненој војсци покушавамо да, сходно нашим капацитетима и према одобреним новчаним средствима, доведемо борбене системе и технику на ниво сигурне употребљивости. Тежиште је на оном што Копнену војску чини јаком, а то су оклопне, артиљеријске и пешадијске јединице. У томе успевамо, али је чињеница да проблеми постоје и да има доста простора да се логистика унапреди и у потпуности окрене задацима оперативних састава.

Треба поменути и питање ангажовања људи на чувању непокретности, које су проглашене неперспективним и обухваћене су *Мастер планом*. Можда смо тај проблем могли ефикасније решавати. Чување објеката кошта, а с друге стране тражи и ангажовање људи, које смо могли усмерити на значајније задатке. Наша идеја је да се неперспективни објекти предају агенцијама на обезбеђење и чување, јер би се само тако припадници Војске вратили у јединице на формацијска места. Војници и подофицири који чувају нешто што нам не треба дефинитивно много више коштају систем одбране.

❏ Припадници Копнене војске сарађују са локалним самоуправама и становништвом у зони одговорности њених јединица, како се то војничком терминологијом каже, али и у целој Србији...

– Промене последњих неколико година у систему одбране повратиле су углед Војсци Србије и раније пољубљано поверење грађана у њу. Поносни смо на све оно што у професионалном смислу данас чинимо. То су препознали и наши грађани. О томе, поред осталог, сведоче и наше акције *Отворени дан*. Тим поводом, на пример, Трећу бригаду посетило је око пет хиљада људи, што сведочи да смо на добром путу. Војска не може живети сама за себе, ван државе и народа. Она није институција која само троши новац пореских обвезника, већ доприноси њиховој безбедности. За оно што радимо имамо подршку и грађана и надлежних државних институција, што представља поуздан ослонац развоја српске војске. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Сто бројева *Одбране*

Препознатљив траг времена

Наследник *Ратника*, часописа који је светлост дана угледао пре 130 година, *Народне армије, Фронта и Војске*, данас једини војни магазин у Србији – *Одбрана* – већ четврту годину, на маргинама савремених друштвених, политичких, свакако економских, али и културолошких токова, свакодневно бележи догађаје у систему одбране. Понекад само као пуки хроничар, а каткад и тумач или критичар збивања. После стотину корака које је на медијском путу начинила, *Одбрана* јесте поуздан извор информација у области коју прати и препознатљив траг времена коме припада.

Има прича које су толико општечовечанске да заборавимо када и где смо их чули или читали, па живе у нама као успомене на наш лични доживљај. Таква је и прича о младићу који је, лутајући светом и тражећи срећу, зашао на опасан пут, за који није знао куда га води. Да се не би изгубио, младић је у дебла дрвета поред пута засецао сикирицом знаке који ће му доцније показати пут за повратак.

Тај младић је оличење опште и вечне људске судбине – с једне стране, опасан и неизванестан пут, а с друге, велика људска потреба да се човек не изгуби и снађе, и да остави за собом трага. Знаци које остављамо иза себе неће избећи судбину свега што је људско – пролазност и заборав. Можда ће остати уопште незапажени? Можда их нико неће разумети?

Ако нас ти кратки и нејасни знаци и не спасу од лутања и искушења, они нам могу олакшати лутања и искушења и помоћи нам бар тиме што ће нас уверити да ни у чему што нам се дешава нисмо сами, ни први, ни једини...

Драма (не)разумевања

Попут кавеза који креће у потрагу за птицом, односно задатог комуниколошког оквира, *Одбрана* је, као и младић из Андрићеве забелешке у *Знаковима поред пута*, пре четири године започела својеврсну мисију. Најпре да верно, што треба читати као проверено и тачно, на време и увек непристрасно, странице испишује догађајима, појавама и људима из система одбране, чије је званично гласило постала.

Настојећи да одбаци сваки идеолошки нанос, који је поприличан сенчио написае претходних војних часописа, али и дневнополитичке или ускостраначке интересе, присутне у српској штампи, магазин из истоимене креативне радионице Новинског центра прве кораке начинио је у простору који су омеђиле војна струка и захтеви новинарске етике. Био је место дијалога и сусрета припадника Министарства одбране и Војске са новинама у одбрамбеном сектору, али и посредник између тог система и шире јавности.

Потом је *Одбрана*, чувајући достојанство и професионални углед, не желећи ни у једном тренутку да затвори очи пред *врућим* темама, које су први пут покретане и питане *одоздо*, а не наметане с врха, како је то обично до тада важило за правило, богатила часопис критичким и аналитичким садржајима. Читала се и између редова. Према неким је само *пером додиривала рану*, док су појединци сматрали да, ипак, *прстом убада у око*.

Идентитет јединог војног листа потврђивао се из броја у број, у његовим редовним рубрикама, али и на текстовима о иностраним искуствима из савремених сукоба, ратним играма и симулацијама, на страницама специјалних прилога, *Арсенала*, а одскора и *Падобранца*. Свакако и добра фотографија, *чист језик* написа, те модеран ликовно-графички изглед новине, допринели су да *Одбрана* буде препознатљива на медијској мапи ревијалне штампе Србије.

Последњих година интересовање *Одбране* усмерено је знатно више на реформске процесе у систему одбране, домете демократске цивилне контроле Војске, извештаје о међународној војној сарадњи, безбедносним интеграцијама и партнерству, али и приближавање нових идеја о одбрани и безбедности земље војној и широј стручној јав-

Између корица

Одбрана је у протеклом периоду објавила педесетак специјалних прилога, написа различитих садржаја. Писала је о војним ударима у 20. веку, женама у Војсци, одбрамбеној индустрији Србије, преговорима о статусу Косова и Метохије, али и војним меморијалима, значајним историјским датумима, те утврђењима на Дунаву.

Уз приручник о најчешће коришћеним војно-политичким изразима, наоружање Првог и Другог светског рата, београдске лагуме, нове ознаке и обележја српске војске, збирка подлистак *Одбране* проналазила је сигуран пут до читалаца.

И бројни текстови о мировним мисијама, Програму Партнерство за мир, Европској унији и безбедносним интеграцијама, о јубилејима Војномедицинске академије, Војног музеја, Техничког опитног центра и Војнотехничког института, о Николи Тесли, демографској слици Србије, верском животу у страним армијама и културном и природном благу наше земље, нашли су своје место у својерсној новини у новини.

Шпијунажа и контрашпијунажа, војни форуми на Интернету, историја акро-група на нашим просторима, аеромитинг *Батајница 2009*, али и 130 година војне штампе и десет година од бомбардовања НАТОа биле су теме којима је *Одбрана* додатно пером сликала странице специјалних прилога.

ности. Тако магазин све чешће бива хроничар појава, процеса и збивања.

Читалачка критика, некада оправдана, неретко и неутемељена већ само критизерска, тек тврди да *новинарско перо „Одбране“* више није довољно оштро, да лист не ослушкује све стране и да се прилично удаљи од војске о којој и за коју пише. Истина је, вероватно, негде на средини таквих и опречних запажања.

Одбрана и даље креира садржаје онако како их намећу време, околности, људи и догађаји, трудећи се да сваком читаоцу, на 84 стране, понуди нешто по његовој мери. Јер, у развоју сваке новине видљиви су поједини преломни тренуци – њене концепцијске или визуелне раскрснице, са којих се може кренути различитим путевима и стићи до другачијих места. Само су намере и потребе у томе одлучујуће.

Читање корака

Прелиставајући бројеве *Одбране*, немогуће је а да не помислите на оно што се налази *изван, испод и изнад* њених

корица – креативни тим, збивања и појаве, време које их је ограничило. Уз уређивачку политику Новинског центра, сензибилитет свакога ко је у стварању војног магазина учествовао осмишљавао је и њене странице.

На маргинама савремених друштвених, политичких, свакако економских, али и културолошких токова, некада више, некада мање успешно, свакодневно су бележени догађаји у систему одбране.

Тешко је побројати и навести, а најтеже издвојити поједине интервјуе, специјалне прилоге, теме, извештаје и погледе, осврте и коментаре, записе са вежби, полигона и из јединица Војске, али и актуелности које су осликавале тренутке наше стварности.

Скоро да нема војног питања или области безбедности о којој није писала новина, софистицираног борбеног средства, наоружања и војне опреме коју није проверавала и испитивала. Саговорници су нам били људи од ауторитета и интегритета – понекад политичари, економисти, писци, сликари и уметници, правници, најчешће znalци војне професије.

Опробала се *Одбрана* и у истраживачком новинарству, покушавајући да на ваљан, стручно утемељен и објективан начин расветли проблеме који су деценијама оптерећивали и урушавали војни систем. Репортерски и *оком објектива* извештавала је са терена, тактичких вежби и бојних гађања, из свих крајева земље, и, како се војничком терминологијом каже, у свим временским приликама.

Међу њеним корицама остаће забележени наступи спортиста Војске, учешће наших представника у мировним мисијама, оцене некадашње борбене готовости, а данас оперативне способности њених састава, посете садашњим и будућим иностраним партнерима, заједничка обука. Или, само кратке цртице из живота необично обичних људи у униформи.

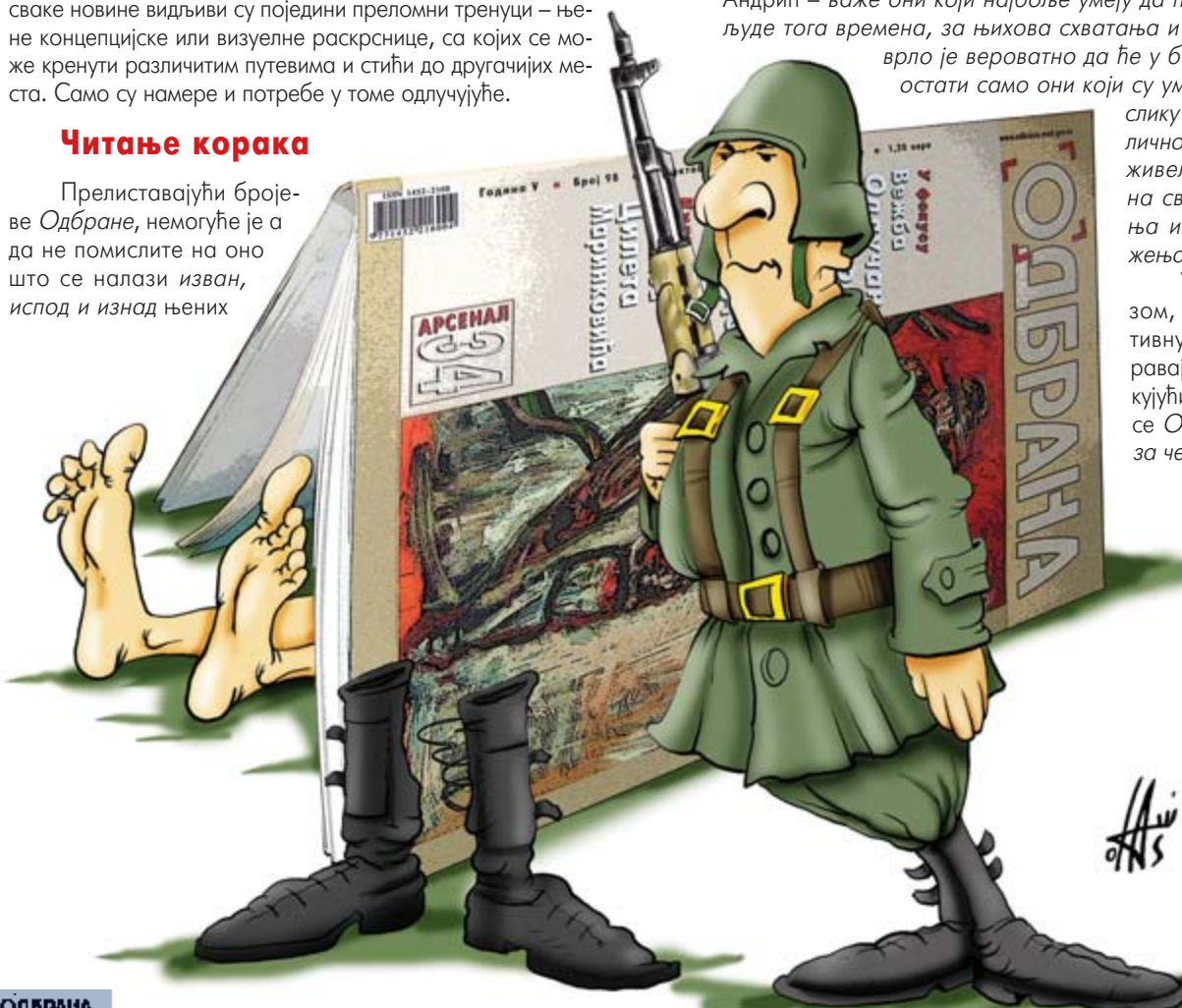
Читајући и разумевајући време у коме ствара, *Одбрана* је поуздан извор информација у области коју прати и препозна тљив траг времена коме припада. Некоме по вољи, а некоме не.

У сваком времену за добре и велике писце – забележио је Андрић – важе они који најбоље умеју да пишу за своје време, људе тога времена, за њихова схватања и расположења. Али, врло је вероватно да ће у будућности као писци остати само они који су умели да дају најбољу

слику догађаја, уверења и личности у времену које су живели. И то без обзира на сва пролазна схватања и тренутна расположења.

Управо таквом стазом, негујући тиху и креативну различитост, одмеравајући и пажљиво обликујући сваки број, кретала се *Одбрана* у сто корака за четири године. ■

Владимир ПОЧУЧ

Делегација Словачке у Техничком опитном центру

Експертска група Министарства одбране Словачке боравила је од 10. до 12. новембра у посети Техничком опитном центру. Током посете гости из Словачке обишли су полигон у Никинцима и аеродром у Батајници.

Госте из Словачке првог дана посете примили су помоћник министра одбране за материјалне ресурсе Илија Пилиповић и њихов домаћин директор ТОЦ-а пуковник Горан Стојановић. Делегацији Министарства одбране Словачке презентован је делокруг рада ТОЦ-а и Војнотехничког института.

– Велико нам је задовољство што смо угостили делегацију Министарства одбране пријатељске Словачке. Осим истог спољнополитичког становишта, са Словачком нас везује и комплементарна војна индустрија и велика количина истог или сличног наоружања, технике и војне опреме коју користимо. То све отвара широко поље за сарадњу две земље и њихових оружанних снага – изјавио је Пилиповић.

Према његовим речима, оцењено је да са Словачком постоји простор за сарадњу у области модернизације наоружања и војне опреме и за сарадњу на нивоу техничких центара. То се пре свега односи на процесе стандардизације и кодификације, као основног техничког језика за разумевање.

Обележена 61. годишњица Војнотехничког института

У Дому гарде у Топчидеру 3. новембра обележена је 61. годишњица Војнотехничког института. Свечаности су присуствовали помоћник министра одбране за материјалне ресурсе Илија Пилиповић, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић, представници Министарства одбране и Војске Србије, директори институција и кооперантских предузећа и бројни гости.

Начелник Управе за одбрамбене технологије бригадни генерал Данко Јовановић рекао је том приликом да ће

Гости из Братиславе обишли су лабораторије Сектора за електронику, метрологију и мототехника и средства речних јединица. Највише пажње посветили су лабораторијама за контролу исправности уређаја на граничним температурама, испитивање зрачења апарата, те лабораторији за оптоелектронику, у којој се проверава исправност и функција дневних и ноћних нишанских справа, уређаја за осматрање и других оптоелектронских делова.

Словачкој делегацији организована је посета полигону у Никинцима, где је присуствовала испитивањима дела наоружања и војне опреме.

Током посете батајничком аеродрому уприличен је и приказ мерне опреме за испитивање ваздухоплова и подбрана и презентација ваздухопловних апликација.

– Веома смо задовољни активностима у Београду, које су проишле из претходних сусрета представника министарства одбране Словачке и Србије. Договорили смо се да успоставимо бољу сарадњу и продубимо контакте настале претходних месеци – оценио је Роберт Радич, директор Одбора за наоружање Министарства одбране Словачке. ■

Р. ДРАГОВИЋ

Позитивни ефекти програма ПРИСМА

У просторијама ПРИСМЕ одржана је редовна седница Управног одбора земаља Нордијске иницијативе, Поверилачког програма НАТО/Партнерство за мир и Међународне организације за миграције, којој је, испред Министарства одбране Србије, присуствовао бригадни генерал Слаћан Ђорђевић, вршилац дужности помоћника министара одбране за људске ресурсе.

У оквиру разговора о финансирању Националног програма за преквалификацију војних и цивилних лица Министарства одбране и Војске Србије у наредној години, представници 16 земаља чланица Нордијске иницијативе позитивно су оценили досадашње ефекте реализације програма ПРИСМА и изразили задовољство постигнутим резултатима.

Истичући да се у Србији, више него у другим земљама Западног Балкана, држава озбиљно брине за комплексно решавање социјалних проблема лица отпуштених из Војске, изасланик одбране Норвешке, земље веома ангажоване у раду Нордијске иницијативе, потпуковник Терје Хаверстад нагласио је да начин збрињавања вишка војног кадра у Србији постаје показатељ успешности који почињу да следе и друге земље.

У посети Министарству одбране Србије тим поводом борави делегација украјинске

Државне управе за збрињавање пензионисаног војног кадра и конверзију бивших војних објеката.

Оцењујући да су резултати српског националног програма у социјалном збрињавању некадашњих официра и подофицира веома охрабрујући и да су, током посете, јасно сагледали све сличности и разлике у збрињавању вишка војног кадра између Србије и Украјине, начелник украјинске Државне управе Ихор Холошка је истакао да се велики део представљених решења може применити и у његовој земљи. Нека решења, чак, могу да се одразе и на будуће кадроване у војсци, што омогућава смањење неизвесности и повећање сигурности у региону. ■

Д. ГЛИШИЋ

Обука пиротехничара у Нишу

На војном аеродрому у Нишу одржана је обука пиротехничара Министарства одбране и Војске Србије за коришћење савремене опреме за разминурање

Министарство одбране Италије упутило је Министарству одбране Србије, у два контингента током новембра, помоћ у опреми за безбедно уклањање заосталих експлозивних средстава, обезбедивши и обуку за професионалне припаднике Министарства и Војске који ће њоме руковати.

Тим поводом у Нишу је одржан састанак коме су присуствовали начелник Управе за ванредне ситуације Министарства одбране Милан Попадић, заменик команданта Копнене војске бригадни генерал Видоје Живковић и бригадни генерал Маурицио де Вићентис, изасланик одбране Италије у Србији.

– Италија осећа блискост са Србијом и то не само географску, већ и моралну. Министарство одбране Италије због тога је желело да реализује пројекат Центра за разминурање. Тим наших инструктора боравиће месец дана у Нишу и ја сам сигуран да ће, поред преношења знања стручњацима из Центра за ванредне ситуације, имати прилике да више сазнају о култури и традицији овог града – рекао је генерал Де Вићентис.

Начелник Управе за ванредне ситуације Милан Попадић подвукао је да се пиротехничари свакодневно боре са најопаснијом заоставштином протеклих ратова – неексплодираним минама, гранатама и бомбама. Он је рекао да ће наше пиротехничаре обучавати најiskusнији стручњаци Копнене војске Италије и истакао да очекује да ће се тиме знатно унапредити капацитети за отклањање опасности од експлозива.

– Ниш ће са друге стране постати центар за реаговање у ванредним ситуацијама, попут шумских пожара и разорних земљотреса у Србији и околним земљама. То му омогућава геостратешки положај и земље из региона су за то заинтересоване – додао је Попадић.

Према речима бригадног генерала Видоја Живковића, заменика команданта Копнене војске Србије, део припадника Војске Србије учествује у обуци јер ће тиме унапредити знања стечена током досадашњег уклањања и уништавања заосталих експлозивних средстава. ■

З. М.

Дан новосадског ВМЦ

Свечаном академијом у новосадском дому војске обележен је Дан Војномедицинског центра Нови Сад, једине војне здравствене установе на територији АП Војводине и једне од најстаријих установа таквог типа у регији, која ове године обележава 223 године постојања и непрекидног рада.

Обележавању Дана ВМЦ Нови Сад присуствовали су државни секретар др Зоран Весић, др Атила Ченгери, покрајински секретар за здравство, бригадни генерали Вељко Тодоровић, начелник Управе за здравство, и Ђокица Петровић, командант Прве бригаде, и бројни гости.

Присутне на свечаној поздравној је управник ВМЦ пукovníк др Братољуб Бркљача.

У овој години у тој војноздравственој установи обављено је 140.000 прегледа, преко 1.500 операција, стационарно се лечило преко 3.000 пацијената и урађено је преко 400.000 различитих медицинских услуга. ■

Б. М. П.

Епидемија новог грипа

Међу припадницима Војске Србије регистровано је девет оболелих од новог грипа. Лечење је завршено без компликација и последица код седам оболелих, а преостала два су доброг општег стања и у завршној фази лечења, изјавио је бригадни генерал др Вељко Тодоровић, начелник Управе за здравство.

У Војној гимназији и Војној академији регистрован је већи број оболелих од акутних респираторних вирусних инфекција које су сличне грипу и због тога је у Војној гимназији била обустављена настава седам дана. Сада се настава у ове две војношколске установе одвија нормално као и у свим наставним центрима Војске Србије.

У условима колективног смештаја, какав је интернатски, казарнски и школски, повећан је ризик од обољевања од свих акутних респираторних инфекција које се лако преносе међу људима, а у које спада и нови грип. Због тога се у свим јединицама и установама Војске Србије предузимају посебне превентивно-медицинске мере за превенцију и контролу обољевања од новог грипа. Оне су наведене у упутствима која су прослеђена свакој јединици и установи.

До 11. новембра у Србији је оболело 258 особа од грипа изазваног новим типом вируса грипа А (H1N1). Регистровано је седам смртних случајева од ове форме грипа. Оболелих има на скоро целој територији Србије.

На основу тих података, као и повећања броја акутних респираторних инфекција сличних грипу, посебно код деце, министар здравља др Томица Милосављевић прогласио је епидемију грипа изазваног новим сојем вируса.

Након проглашења епидемије предузеће се мере ванредне вакцинације хроничних болесника, деце старије од шест месеци, трудница, здравствених радника и запослених у јавним службама, затим ванредни епидемиолошки надзор, предвиђена је могућност забране окупљања на јавним местима, укључујући рад школских и предшколских установа у целој држави или у појединим деловима земље, зависно од процене надлежних локалних здравствених установа. У овом тренутку није проглашена општа забрана окупљања.

Целокупна војна здравствена служба, у сарадњи са командантима, јединицама и установама Војске Србије и Министарства одбране, плански и организовано и у координацији са Министарством здравља, са највећом озбиљношћу прати ток појаве новог грипа и предузима потребне мере за спречавање и контролу његове појаве у Војсци Србије. ■

Р. М.

Епицентар

У сусрет дану званичног отварања нове базе Војске Србије, у току су завршни радови на опремању објеката који ће поставити нове стандарде квалитета живота и рада професионалних војника

После скоро седам година радова и низ проблема који су прекидали и одлагали изградњу, војни комплекс *Цепотина* код Бујановца стављен је у функцију. Највећи део посла завршен је почетком новембра и ових дана приводи се крају постављање инвентара и инсталација. Припадници 41. пешадијског батаљона Четврте бригаде Копнене војске већ су се уселили у нове објекте, који ће од сада бити база за смештај, обуку људства које обезбеђује административну линију према Косову и Метохији.

Војни комплекс или већ одомаћен израз – база *Цепотина* најновији је, и можемо слободно рећи најсавременији објекат касарнског типа који поседује Војска Србије. *Цепотина*, међутим, има и велики значај за подизање нивоа безбедности свих становника Јужне Србије, оцењује бригадни генерал Милосав Симовић, командант Четврте бригаде Копнене војске.

Тежак пут изградње

База *Цепотина* удаљена је око пет километара од центра Бујановца, с леве стране аутопута Београд–Ниш–Врање–Бујановац који води према српско-македонској граници. Комплекс заузима око 35 хектара земљишта са 66 објеката, од чега су 44 објекта високоградње укупне површине око 22.000 квадратних метара.

Првобитни план изградње предвиђао је да *Цепотина* буде заједничка база за припаднике Војске и полиције који се ангажују на простору Копнене зоне безбедности. База је требало да пружи оптималне услове за живот и рад око 1.000 војника и полицајаца, смештај специјалне опреме, техничких средстава и обезбеђење ефикаснијег оперативног рада људства у систему одбране. Тиме би се, како је у плану речено, „повећала борбена готовост јединица које имају специфичне задатке на простору Копнене зоне безбедности у рату и миру“.

На основу одобрења Савезне владе од јануара 2003. године, донето је *Решење о додељивању средстава Координационом телу Савезне Владе СР Југославије и Владе Републике Србије за општине Прешево, Бујановац и Медвеђа* у износу од 200.000.000 динара за изградњу *Цепотине*. Прва фаза изградње уступљена је по систему „инжењеринга“ Дирекцији за инвестиционе радове Сектора за логистику Генералштаба Војске Србије и Црне Горе са оперативом коју су чинили: Војнопројектно биро „Београд“, Војнограђевинска установа „Београд“ и Војнограђевинска установа „Краљево“.

Иако је изградња базе започета 2003, радови се, првенствено због недостатка новчаних средстава, нису одвијали према плану, а након одређеног времена су и заустављени. До краја 2005. године прибављено је земљиште и изведени су радови на инфраструктури и инсталацијама у комплексу у вредности од 395 милиона динара.

Пошто је Министарство унутрашњих послова одустало од учешћа у пројекту, комплекс је реурбанизован на основу тактичко-техничког захтева Генералштаба Војске Србије. Новим урбанистичким планом *Цепотина* је уподобљена војним потребама, а изградња је осмишљена у три фазе у периоду од 2008. до 2010. године.

Током 2007. године грађевински радови се настављају и достижу вредност од 152 милиона динара. Средства из *Националног инвестиционог плана* за 2008. годину у износу од 1.032.000.000 динара омогућила су расписивање јавног позива током којег су изабрани најповољнији понуђачи за изградњу објеката у комплексу. Посао је поверен предузећима: „ДМБ – Инжењеринг“ Ниш, „Тончев – градња“ Сурдулица, „Градитељ“ Ивањица, „Градитељ“ Нови Сад и Војнограђевинској установи „Београд“. Радови су почели 5. маја 2008. године.

Ребаланс буџета за 2008. смањило је одобрена средства за изградњу на 427.749.000 динара. Како би се измириле обавезе за радове који су већ изведени обезбеђена су додатна средства, одустајањем од других задатака, док је финансирање изградње неких објеката одложено за идућу годину.

безбедности

Дуго ишчекивани дан

Командант Четврте бригаде Копнене војске бригадни генерал Милосав Симовић истиче да је стављање војног комплекса *Цепотина* у функцију веома важно за његову јединицу и за систем одбране у целини. Генерал Симовић подсећа да је 41. пешадијски батаљон од 2002. године био смештен у напуштenu фабрику „Црвена застава“ која није пружала ни основне услове за живот и рад.

– Веома је важно да људи који извршавају задатке на административној линији са Косовом и Метохијом имају објекте који задовољавају њихове потребе. То са напуштеном фабриком у Бујановцу није био случај. Оно што им пружа касарна *Цепотина* јединствено је у Војсци Србије. Чињеница да свака соба има сопствено купатило уколико је значајнија што се у њих усељавају војници који у старим објектима, могло би се рећи, нису имали никакво купатило – отворен је командант.

Он примећује да су војници који су се пре неколико дана уселили у потпуно нове објекте збуњени и срећни у исто време јер је то огромна промена у квалитету њиховог животног и радног простора.

– Постојање *Цепотине* важно је првенствено због безбедности свих грађана југа Србије и Срба и Албанаца и Рома – сматра генерал Симовић. Други позитиван аспект изградње базе, према Симовићевом мишљењу, јесте што она улива поверење грађана у државу Србију, нарочито грађана српске националности, и тако спречава њихово исељавање из тог подручја.

– Трећи, и не мање битан аспект постојања базе јесте боља контрола и безбедност *коридора 10* који има регионални и међународни значај. Све то сам више пута истицао као разлог да се наш „Скадар на Бојани“ коначно заврши – каже командант Четврте бригаде. Он верује да је изградња базе требало да траје знатно краће, нарочито када се узму у обзир поменути разлози, али да је добро да је она коначно стављена у функцију и да ће ускоро бити и званично отворена.

Бригадни генерал Симовић истиче да је Команда Бригаде консултована током изградње базе када су у питању тактичко-технички захтеви.

– Поред 41. пешадијског батаљона, на *Цепотини* ће бити и других јединица. Из лесковачке касарне *Јаблица* пребацићемо све јединице осим дивизиона ПВО који ће остати у Врању – објашњава Симовић.

Локално албанско становништво, према сазнањима генерала Симовића, није негативно расположено према изградњи базе. О томе сведочи и чињеница да је неколико десетина радника Албанаца из околине радило на њеној изградњи. Наш саговорник сматра да не постоји разлог за негативно мњење о новој касарни Војске Србије будући да ће она, како је већ рекао, допринети подизању нивоа безбедности грађана свих националности које живе на југу Србије.

Потпуковник Слађан Стаменковић, командант 41. пешадијског батаљона, уједно и командант базе *Цепотина*, истиче да ће његова јединица, која је у потпуности професионалног састава, имати неупоредиво боље услове за рад него што је то до сада био случај. Стаменковић каже да ће *Цепотина* бити место где ће се одвијати обука, сређивање технике и опреме, али и одмор људства које је ангажовано на задацима у Копненој зони безбедности.

– Потребно је да прође извесно време да се људство привикне на нове објекте и услове које им база пружа. Верујем да ће за неколико месеци касарна и војници „постати једно“ – сматра потпуковник. Он додаје да ће поред ресурса у самој бази, 96 хектара земљишта око ње бити на располагању припадницима Војске Србије за обуку. То земљиште је, како каже, у фази решавања имовинско-правних питања и почетком године могло би да се приведе новој намени.

Додатне проблеме у изградњи *Цепотине* изазвало је кашњење појединих плаћања из средстава НИП-а, проблеми у водоснабдевању из комуналног водовода општине Бујановац и повећани обим радова на преправци раније изведених темеља и подних плоча на стамбеним објектима услед промене концепције простора за становање војника. И поред тога, већи део објеката високоградње завршен је до краја 2008. године. Радови на објектима за становање војника које је градило предузеће „Градитељ“ из Ивањице нису се одвијали како је уговорено, па је са том фирмом јуна 2008. раскинут уговор, а посао је поверен Војнограђевинској установи „Београд“.

Почетком новембара 2009. године, база *Цепотина* дочекала је прве кориснике, припаднике 41. пешадијског батаљона Четврте бригаде Копнене војске. Средства у износу 624 милиона динара, планирана за ову годину, послужила су да се радови на објектима који омогућавају функционисање базе приведу крају. Укупна вредност изградње објеката високоградње и инфраструктуре је око 1.740.000 динара. За следећу годину планирана је трећа фаза изградње, током које ће на *Цепотини* бити подигнути кантина, војнички клуб и спортска сала.

Функционална целина

Војни комплекс надомак Бујановца осмишљен је за смештај око 1.000 војника, све потребне опреме, наоружања, борбених и неборбених возила, интендантске опреме и других средстава потребних за свакодневно функционисање савремене професионалне војне јединице. *Цепотина* такође поседује капацитете за обуку, логистичку подршку, одмор и спортске активности људства.

Већ на први поглед, база се разликује од осталих касарни Војске Србије. Ограда висока око три метра са бодљикавом жицом на врху не дозвољава „ненајављене посете“, а у њу се може ући на два места – на главном улазу пешице и кроз контролно-пропусну станицу моторним возилом, уколико се, наравно, поседује одговарајуће одобрење. Та два улаза повезана су централном саобраћајницом, која пролази готово кроз саму средину базе.

На основу нацрта Управе за инфраструктуру сазнали смо планску поделу група објеката у бази. Према том плану, командна група објеката обједињује пријавницу, команду и амбуланту, док се у једној згради налазе стражара и објекат за посете. Другу групу чине стамбено-наставни објекти у које, поред зграда за смештај војника, спадају и вежбаонице, учионице и кантина и војнички клуб, који ће тек бити изграђени.

У трећу групу, према истом плану, спадају интендантски и складишни објекти – кухиња, војнички ресторан, магацини хране и интендантских средстава, интендантски сервис и сервис покретних средстава, котларница... Технички и складишни објекти чине трећу групу објеката и ту се убрајају – гараже, стајанке, надстрешњице, магацини и проотивпожарна спремишта. У петој и последњој групи, која нема специфичан назив, налазе се: стрелишта, хелидроми, магацини убојних средстава, осматрачнице, стражарске кућице и спортски терени за фудбал, кошарку, мали фудбал, односно рукомет и одбојку, те полигон са пешадијским препрекама.

Највећа предност коју ће корисници базе сигурно имати у односу на колеге у другим касарнама биће спаваонице. Наиме, војничке

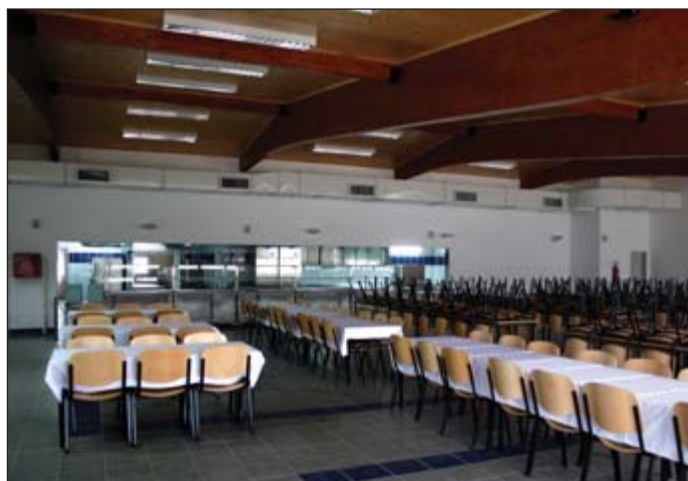
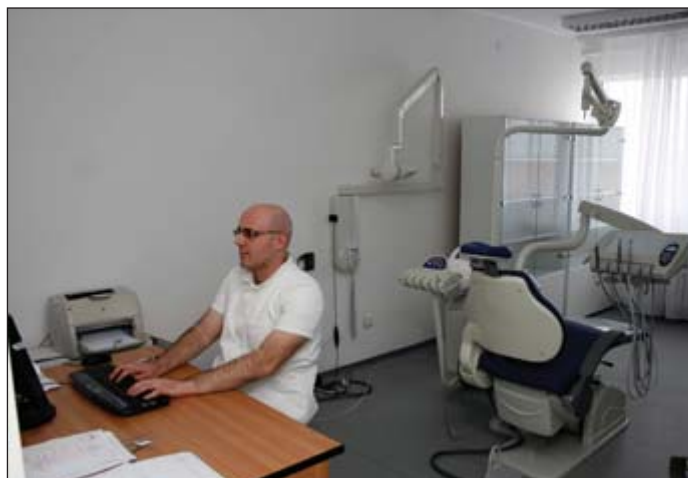
собе у *Цепотини* имају углавном по четири кревета, а свака засебан мокри чвор са туш-кабином. Такве услове нема ниједна јединица Војске Србије. Поред комфорних спаваоница, војницима ће у слободно време бити на располагању и дневни боравци опремљени ТВ пријемницима и просторије за прање и сушење веша. У зградама се налазе и учионице опремљене средствима за теоријску наставу.

Ресторан и амбуланта

Војнички ресторан, такође, може да парира било ком сличном објекту у савременим касарнама данашњице. Сала за обедовање има капацитет од 2.000 места, а толики број војника, како је предвиђено, требало би да буде послужен за око сат времена. Део за припрему хране поседује нове и савремене казане, рерне и шпорете и сву потребну апаратуру за припремање свих врста слане и слатке хране. У истој згради налазе се и магацини за чување намирница са раскладним коморама и сандуцима.

Амбуланта се уклапа у савремени амбијент и спољашношћу и ентеријером. У оквиру ње налази се и стоматолошка ординација са најсавременијом опремом и мини стационар са изолатором.

Треба поменути са база *Цепотина* има сопствену котларницу која обезбеђује грејање свих просторија. Ту се, такође, налази и бензинска пумпа са дигиталним мерачима и пралиштем за моторна возила. Радионица импозантне величине, опремљена савременим дизалицама и алатима, ресурс је на коме би се могло позавидети. Она ће у будућности омогућавати да се сва средства на употреби у бази квалитетно и правовремено одржавају.

Што се безбедности тиче, треба рећи да, поред квалитетне оградe, постоје и систем видео надзора у зградама и компјутерска евиденција уласка и изласка. Систем стражара и осматрачница такође је квалитетно успостављен.

Цепотина се може похвалити изузетним спортским комплексом где се издваја терен за велики фудбал на коме би трава сигурно одговорила захтевима међународних утакмица. Ту су и трибине са преко 800 столица, које су у бојама српске тробојке. Поред великог стадиона налази се и стаза са пешадијским препрекама и терени за кошарку, одбојку и мали фудбал.

Нова база Војске Србије служиће за више наменских задатака. Постоји могућност и да се њени ресурси искористе за обуку за учешће у мултинационалним операцијама. Док се не донесе таква одлука, *Цепотина* ће, засигурно, бити епицентар безбедности у том делу Србије. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Душан АТЛАГИЋ

Први центар за обуку у Сомбору

Школа војничких вештина

Задовољни условима у којима раде и резултатима које постижу у основној обуци војника, припадници Првог центра напомињу да једно без другог, заправо, и не иде. Управо ту, у касарни на аеродрому између Апатина и Сомбора, младићи који долазе да одслуже војни рок и девојке опредељене за посао професионалних војника, стичу прва, често и најтрајнија, искуства с војском.

ајспешнију промоцију Првог центра за обуку у Сомбору и касарне која, као ни једна друга у Војсци Србије, обухвата 22 полигона, стрелишта и вежбаљиха за реализацију веома квалитетне практичне обуке војника, готово свакодневно, својим радом и постигнутим резултатима, чине официри и подофицири, који већ годинама раде на средокраћу између Апатина и Сомбора.

Истичући, веома често и на сваком месту, да је касарна „Аеродром“ традиционално једна од најцењенијих и најжељенијих дестинација за одслужење војног рока, командант пуковник Жељко Обрадовић, с поносом каже да услове какве, с разлогом, поседује та касарна, нема готово нико у Војсци. Њега то не изненађује, јер се, како каже, у Првом центру за обуку, основаном 13. новембра 2006, остварује и први контакт с младићима пристиглим на одслужење војног рока, а одавно и девојкама опредељеним за позив професионалног војника. Зато је веома важно да слика коју стекну о Војсци буде што повољнија. У апатинско-сомборској касарни за то постоје сви неопходни услови.

– Имамо срећу да у кругу касарне од 707 хектара, поред свих полигона за практичну обуку, поседујемо и стрелишта за реализацију свих програмских гађања која се изводе у првом периоду индивидуалне обуке војника, укључујући и гађања зольом, односно ручним ракетним бацачем М-80 – каже пуковник Обрадовић. – Илустрације ради,

ми у кругу касарне, без проблема, реализујемо и марш старешина на десет километара, што је, заиста, погодност коју готово да нема ниједна друга касарна. Уз то, у Првом центру за обуку раде углавном млади, али веома образовани и способни официри и подофицири, изузетно мотивисани за посао који обављају.

Индивидуална обука војника на одслужењу војног рока и сертификација њиховог нивоа оспособљености на крају прве фазе обучавања, оспособљавање девојка за посао професионалног војника и реализација курсева усавршавања професио-

Командант пуковник
Жељко Обрадовић

налног састава представљају најважније задатке припадника Првог центра за обуку. То су обавезе које их испуњавају не само током радног времена већ и неколико сати након тога. Рад најмлађим војницима не даје времена за предах.

– Одговорност у раду с војском је веома велика – каже пуковник Обрадовић. – Током целог дана они су под будним оком инструктора обуке, командира водова и чета, команданта батаљона. Сви ми смо овде због њих и зато смо, баш као и војници, ангажовани без престанка. А све с циљем да се постигну што бољи резултати у њиховом оспособљавању. Овде они стичу прва, основна знања о војсци, савлађују прве војничке вештине и први пут баце прва, бојну бомбу. Овде и они који до сада нису гађали из пушке постижу изванредне резултате на стрелишту. О квалитету и нивоу оспособљености који војници овде стичу, најбоље оцене дају управо команданти јединица у које одлазе после обуке код нас – подвучи пуковник Обрадовић.

Након првих шест недеља, после савлађивања потребних војничких вештина и реализованих планираних гађања, војници рода пешадије настављају обуку у другој фази првог периода оспособљавања, док други одлазе у прекоманду, у специјалистичке центре. Рекло би се да у Првом центру тада дишу мало лакше, али није тако.

– И тада имамо доста посла, посебно на оспособљавању девојка за професионалне војнике. Неретко реализујемо и курсеве официра и подофицира, а у опсег наших обавеза спада и курсирање резервног састава. Све то наш посао чини изузетно динамичним и обухватним – каже пуковник Обрадовић, не заборављајући да истакне и значај свестраних и квалитетних односа с јавношћу, којима се у Војсци, па тако и у Првом центру за обуку, поклања велика пажња.

Бројне активности

Од формирања Првог центра за обуку, 13. новембра 2006. године, до данас у касарни „Аеродором“, на средокраћу између Апатина и Сомбора обучено је дванаест партија војника, односно више од осам хиљада регрута. Оспособљено је и око 300 војника из посредне популе.

Поред основног задатка индивидуалне обуке војника, у Центру се реализују и курсеве за усавршавање старешина – извођача обуке. Прошле године 25 официра и 78 подофицира из Центра завршило је курс за инструктора индивидуалне обуке, а 13 официра успешно је обучено и за сертификаторе обуке.

У току протекле године у Првом центру за обуку реализована су и три курса кандидата за професионалне војнике женског пола, са 162 девојке. Тренутно су на обуци још 52 припаднице лепшег пола.

– Ова касарна је одувек била међу најомиљенијим за одслужење војног рока – каже пуковник Обрадовић. – Ранијих деценија и година у Сомбору се суботом и недељом све плавило од војника у униформама ВиПВО. Данас је нешто другачије, али и даље овде имамо веома велики број војника из рочног састава, а све је више и девојка које оспособљавамо за професионалне војнике. И у Сомбору и у Апатину војници су радо виђени гости, а ми који овде радимо осећамо да смо део локалних средина. Наша сарадња са локалним органима власти, школама и привредним организацијама је веома развијена, много је прилика за заједничке сусрете и разговоре. Дани Центра, Војске, „отворени дани јединице“ – све су то прилике које користимо за учвршћивање сарадње с грађанима Сомбора и Апатина.

Да је то заиста тако и да припадници Првог центра за обуку поклањају изузетну пажњу односима с јавношћу и угледу који уживају у јавности, сведочи и податак да је командант пуковник Жељко Обрадовић, и сам Апатинац, од свог родног града недавно добио највише признање – Октобарску награду, која му је, поводом Дана ослобођења града, уручена 23. октобра. ■

Д. ГЛИШИЋ

Војник се постаје постепено

Од првог дана обучавања, напори се постепено појачавају, а вештине умножавају и усложњавају, тако да младићи који у батаљону стичу прва војничка знања и не примете кад су постали прави војници

Батаљон за обуку тежишно је ангажован на оспособљавању војника, затим кандидаткиња за професионалне војнике, најмлађих потпоручника на приправничком стажу и професионалних официра и подофицира. Квалитет материјалних и кадровских потенцијала, којима располаже Први центар за обуку, свакако је веома велик, што омогућава успешан и ефикасан рад са сваком новом класом војника.

О томе сведочи и командант батаљона потпуковник Лазар Остојић.

– Четири пута годишње у ову касарну долазе младићи без икаквог војничког искуства, са навикама својственим за данашњу цивилну средину. Током шест недеља, колико траје прва фаза првог периода обуке рочног састава, успевамо да од њих створимо војнике мотивисане за извршавање свих оних задатака које подразумева индивидуална оспособљеност – каже потпуковник Остојић.

Много је обавеза са којима се ти младићи срећу одмах после доласка у касарну. Времена за прилагођавање на нову средину више нема тако много као ранијих година. Остаје им свега неколико сати да се навикну на нове услове живота. У том, за сваког војника, најтежем, почетном периоду, важна је и улога психолога. Напомињући да, управо у сарадњи са психологом, непосредни извођачи обуке веома брзо проналазе најбољи приступ сваком младићу појединачно, потпуковник Остојић каже да су резултати таквог рада видљиви већ за неколико дана.

– Иако у овој касарни имамо заиста одличне услове, почевши од квалитетних смештајних капацитета и традиционално веома добре кухиње, до бројних полигона и вежбалишта, укључујући и изванредне спортске објекте, прилагођавање војника на нову средину не иде увек глатко. Зато се, испрва, и ми прилагођавамо војницима. Ангажујемо их у складу с њиховим тренутним способностима, постепено их уводећи у сложеније и напорније облике оспособљавања. Често не прође ни недељу дана, а ми већ имамо војника који је стекао неопходна знања за

квалитетну и напорну индивидуалну обуку. Резултати које, веома брзо, постижу на стрелиштима и полигонима, често изненаде и саме војнике, који се, онда, још више ангажују и с много више елана приступају обуци. Нарочито их мотивишу резултати постигнути на гађањима.

Поред ватрене обуке, војници током индивидуалног оспособљавања савлађују и тактичку и стројну обуку, а на самом почетку стичу основна знања о правилу службе у Војсци. Наравно, одговарајућа пажња поклања се и физичкој обуци, односно мотивацији и специфичној, војничкој етици, о којој тек стасали војници највише могу да науче у јединственом, војничком, колективу. Тек ту, у заиста непоновљивој социјалној средини, у окружењу вршњака различитих и по образовној и по социјалној структури, младићи из различитих средина стичу основне појмове о колективу и несебичном, пожртвованом другарству. У Центру за обуку војници се уверавају у снагу колектива коме припадају, у моћ и јединство групе, одељења, вода...

Ново Упутство за управљање обуком, према речима потпуковника Остојића, даје више слободе планерима, организаторима и непосредним извођачима индивидуалне обуке, што ће, веома брзо, дати очекиване резултате.

– Иако се основна обука војника не може превише модификовати, јасно је шта младићи, на самом почетку војног рока, треба да савладају. Ипак нам ново Упутство даје више маневарског простора. Сада се тражи да војнике оспособљавамо за одређену мисију војске, тако да ће се њихова обука помало и разликовати од класе до класе. Посебно у другој фази првог периода обучавања који се реализује у наставним центрима и у завршном делу војног рока. Верујем да ће улога инструктора, као доминантног чиниоца обуке, такође добити нов квалитет. Ефикаснија обука тражи већег специјалисту, експерта за поједине области у оспособљавању, а не сваштара који, у ствари, зна мало о свему. Сигуран сам да ће, веома брзо, верификатори квалитета обуке и обучености

Услови за бављење спортом

Припадници Првог центра за обуку могу да се похвале изванредним условима за бављење спортом. Поред стрелишта за увежбавање гађања из пиштоља, ваздушне и аутоматске пушке до 300 метара, бацање ручне одбрамбене бомбе и проверу прецизности у гађању ручним ракетним бацачем, у касарни „Аеродором“ налазе се и бројни спортски полигони. Ту су стаза за војнички пентатлон, атлетска стаза са тартан подлогом и отворени базен. Припадници центра слободно време често проводе и у трим кабинету, на тактичкој стази и пешадијским препрекама.

Командант батаљона потпуковник Лазар Остојић

војника, с лиценцом за посао који обављају, и сами дођи до закључка да ће специјализација инструктора и непосредних извођача обуке омогућити постизање још бољих резултата у обуци.

С његовим мишљењем сагласан је и капетан Иван Глигорић, командир чете за обуку, који истиче да је оспособљавање војника за одбрану и извршавање војничких задатака одговоран и ризичан посао.

– Наш циљ је да оспособимо војника да преживи на бојном пољу. Овде младићи, који се први пут налазе у веома специфичној улози, треба да савладају знања која им омогућавају извршавање задатака у оквиру посаде, или послуге, али и самостално, као појединца. Сви ми настојимо да током обуке створимо поузданог, физички и психички способног војника, мотивисаног за извршавање војничких задатака

да савладају знања која им омогућавају извршавање задатака у оквиру посаде, или послуге, али и самостално, као појединца. Сви ми настојимо да током обуке створимо поузданог, физички и психички способног војника, мотивисаног за извршавање војничких задатака

ка. То, наравно, није лак посао, тврди капетан Глигорић и додаје да се током обуке поштују све прописане мере заштите на раду.

– Ниједног тренутка не испуштамо војнике из вида. И кад мисле да су сами, кад мисле да их нико не посматра, ми бринемо о њима. Сваки војник, још кад први пут крене на одсуство, добија број мог мобилног телефона, за сваки случај. Да јави, ако мора да закасни, али ако се нешто, не дај боже, догоди. Док су у Војсци, ти младићи су наша брига. Зато смо поносни што им тако много пружамо, што у Центру имају све услове за квалитетан рад и живот.

Кад, после завршене обуке оду у друге јединице и друге градове, готово по правилу и најмлађи војници схвате да су им дани проведени на релацији између Сомбора и Апатина, најлепши у Војсци. ■

Д. ГЛИШИЋ

Лидер подофицерског кора

На челу подофицерског кора у Првом центру за обуку, на дужности главног подофицира, већ непуну годину дана, налази се заставник прве класе Бранимир Лутров, искусан пешадијски подофицир

Заставник прве класе Бранимир Лутров

Заставник Лутров има вишегодишњи стаж на дужностима криминалистичког техничара и референта за сузбијање криминалитета у јединицама Војне полиције, односно референта општих послова и четног старешине у гарнизонима Скопље, Ниш, Краљево и Сомбор.

У свакодневном контакту са подофицирима заставник Лутров стиче увид у квалитет њихове оспособљености и припреме за извођење обуке, о поштовању прописаних стандарда реда и дисциплине, али и у њихова статусна и егзистенцијална питања. По његовим речима, након формирања подофицерског кора та бројна командирска структура је, први пут, у ситуацији да своје проблеме везане како уз обављање формацијске дужности тако и оне личне природе, преко главног подофицира, предочи команданту, па је и пут решавања уочених проблема знатно бржи, а решења квалитетнија и примеренија.

Позитивна искуства, стечена током протеклог ангажовања главног подофицира, показују видан напредак у стручној оспособљености подофицира Првог центра за обуку, њиховом доследном војничком понашању и укупном односу према обавезама и задацима, нарочито оним везаним за обуку професионалних и војника на редовном одслужењу војног рока.

– Одговорност подофицира за реализацију квалитетне и ефикасне обуке је веома велика – каже заставник Лутров. – То се, међутим, не може рећи и за наша примања, која, сасвим сигурно, нису у складу с повећаним обавезама. Зато ми се колеге све чешће обраћају с питањима о нашем социјалном положају, не занемарујући при томе напоре и бригу за свакодневно и перманентно усавршавање. Сви смо свесни да, зарад што квалитетније обуке, подофицири и сами морају да уче, да свакодневно раде на свом усавршавању. Али не смемо заборавити ни другу страну медаље – јасан је главни подофицир у Првом центру за обуку заставник прве класе Бранимир Лутров. ■

Б. ПОПАДИЋ

Обука жена

У Првом центру је, током четири циклуса обуке, основну обуку жена за професионалног војника успешно завршило 200 кандидаткиња. Тренутно се на обучавању налазе 52 кандидаткиње, које, након четири недеље интензивне обуке из тактике, ватрене, санитарске, физичке, стројне и обуке у другим војничким вештинама, очекује и испит за стицање сертификата. Тек после тога, упућују се на специјалистичку обуку у матичне јединице.

Девојке, које су конкурисале за дужности професионалног војника у Војсци Србије на готово свим формацијским дужностима у Копненој војсци, Противваздухопловној одбрани и Речној флотили, пристигле су из свих крајева Србије. У односу на претходни период, као плод стечених искустава, ова генерација кандидаткиња је своју обуку започела дводневним периодом прилагођавања, што се, по речима капетана Дејана Хркаловића, командира чете за обуку девојака, већ на самом почетку показало веома корисно.

У јединици истичу високу мотивисаност, упорност и дисциплину кандидаткиња за професионалне војнике, које за петнаестак дана очекује и прво „ватрено крштење“ на касарнском стрелишту. Зато не чуди што девојке, и поред високог интензитета обуке и све већег за-

мора, и своје слободно време користе како би што успешније савладале предвиђено градиво.

Новосађанки Светлани Матијевић, дипломираном инжењеру високоградње, жеља да упише Војну академију није се испунила, јер кад је завршила средњу школу девојке још нису примали, али је, како каже, ипак дочекала своје. Конкурисала је за војничку дужност у јединици ПВО и нада се да на томе неће стати. Жеља јој је да „догура“ до официрског чина.

Тамари Дамјановић, трговинском техничару из Ниша, Бранислави Тодоров, фризерки из Новог Сада, и Марији Ђурић, медицинској техничарки из Ђуприје, испунили су се девојачки снови да обуку војничку униформу, па су уверене како ће са успехом завршити обуку и обављати дужности оператора на радио уређају, стрелца у Речној флотили и болничарке у Гардијској бригади.

Њихово уверење, без имало сумње у сопствене могућности, дели и кандидаткиња Гордана Танасковић из Крагујевца, мајка три ћерке, којој је супруг већ професионални војник.

У јединици за обуку лепшег пола за професионалне војнике, у којој је приближно трећина кандидаткиња са високом стручном спремом, боре се и са, како рекоше, једним јединим озбиљним проблемом – недостатком војничких чизама мањих бројева, примерених дамама у униформи. ■

Б. ПОПАДИЋ

Важна је мотивација

Најбољи инструктор обуке у сомборском гарнизону заставник Драганчо Костов, заједно са 19 колега, свакодневно је у најближем контакту са војницима на одслужењу војног рока и кандидаткињама за професионалне војнике, које се, такође, оспособљавају у Центру

Обучавање војника једна је од најважнијих обавеза у професији официра и подофицира. Нису сви регрути исти, нити могу бити подједнако оспособљени за све дужности које их у војсци очекују. Зато је старешина дужан да уочи индивидуалне особине сваког војника и да их на најбољи начин искористи, подстичући их на упоран и пожртвован рад.

На питање шта је потребно да би један подофицир постао најбољи инструктор обуке у Центру, у коме се тренутно налази више од 1.000 војника, наш саговорник напомиње да само искрен и предан рад даје резултате. Према његовим речима, сваки старешина требало би да буде самокритичан и отворен за критике и савете старијих али и млађих од себе.

– Не сме се бити брзоплет ни у једној ситуацији, ма какве биле околности. Увек треба удахнути, размислити, избројати до десет. Тек тако тачка четири у издавању заповести – одлучио сам – добија свој пуни и прави смисао – каже заставник Костов

и додаје да највеће напоре и енергију изискује тактичка обука војника.

– У Центру за обуку у Сомбору изводи се прва фаза првог периода обучавања – индивидуална обука. Војници су тада на самом почетку војног рока и тек се привикавају на живот у касарни. Уз то, та фаза подразумева и доградњу физичке припремљености. Само физички потпуно спреман војник може на прави начин да прихвати војничке вештине – истиче Костов.

Увод у обуку је утврђивање степена знања које војник доноси на служење војног рока. То зависи од степена стручне спреме, година, претходног искуства, средине из које долази... После тога прелази се на преношење практичног знања и војничких вештина. Наш саговорник обуку војника пореди са зидањем куће – на добром „темељу“ лако се „зидају“ физичка обука, правило службе, војничке вештине...

– Мени је најважнија мотивација војника. Када на самом почетку процеса обуке приметим решеност војника и јаку вољу да успе, то гарантује да ће бити врхунски обучен. Такав тип војника, по правилу, испуњава све постављене задатке на најбољи начин, ништа му није тешко и има елан који га држи до краја војног рока – наводи заставник Костов.

Специфичност Првог центра за обуку је и обука жена кандидаткиња за професионалне војнике. Касарна у Сомбору задовољава све услове за боравак и рад девојака опредељених за војнички позив. Иако важе за нежнији пол, заставник Костов истиче да, када је реч о обуци, разлике међу војницима не постоје. Према његовим речима, досадашња искуства у раду са женама су више него задовољавајућа.

– Обуку кандидата за професионалне војнике женског пола опредељује и нешто слабија телесна грађа у односу на колеге. Зато су инструктори обуке, посебно у почетку, помало и благонаклони према девојкама када су на дневном реду сегменти обуке који захтевају већу физичку снагу. То је, рецимо, случај код расклапања аутоматске пушке, где је за скидање кундака потребна нешто већа снага. Али, када на ред дође обука у кретању на бојишту, ту милости нема. Постоје стандарди који се морају испунити.

Најбољи инструктор обуке у Сомбору истиче да су се даме у униформи показале као одлични војници. То показују резултати њихове обучености, мотивација, чврсто опредељење за војнички живот и извршење свих постављених задатака. Све то говори, напомиње заставник Костов, да ће у врло скорој будућности жене бити раме уз раме са својим колегама мушког пола. ■

Р. ДРАГОВИЋ

Снимио Даримир БАНДА

Регионални курс о цивилно-војним односима

У Центру за мировне операције од 9. до 18. новембра одржава се Регионални курс о цивилно-војним односима и цивилно-војној сарадњи. Скуп организује Одељење за цивилно-војну сарадњу Генералштаба ВС у сарадњи са Министарством одбране Канаде и Министарством одбране Краљевине Холандије.

Учесници курса су официри и цивилни службеници за послени у владиним и невладиним институцијама држава које спонзорише Програм за помоћ у војној обуци из Канаде.

Отварању курса присуствовали су државни секретар Министарства одбране др Зоран Јефтић, начелник Управе за обуку и доктрину ГШ ВС генерал-мајор Петар Ђорнаков, изасланик одбране Канаде капетан бојног брода Карел Хемскерк, помоћник изасланика одбране Краљевине Холандије Едвин Худерман и дипломатски представници Албаније, БиХ, Црне Горе и Македоније, држава чији припадници оружаних снага учествују у раду курса.

У раду курса учествују и припадници Министарства одбране и Војске Србије, МУП-а, Факултета безбедности, Центра за цивилно-војне односе и Црвеног крста. ■

Р. Д.

Медија тренинг

Медија тренинг официра за односе са јавношћу из јединица Војске Србије одржан је у Генералштабу Војске Србије.

Осим предавања и практичних вежби на тему односа са јавношћу, за 11 официра организована су гостовања новинара агенције *Бета* Војкана Костића и новинарке РТС Славице Глигоровић, те посета РТВ „Студио Б”.

У току медија тренинга официри су имали прилику да допуне стечена и стекну нова знања и вештине у комуникацији са медијима. ■

Курс из области односа с јавношћу

Курс из области односа с јавношћу, који је на позив Управе за односе са јавношћу Министарства одбране реализовао Мобилни тим Здружене оперативне команде НАТО из Напуља, одржан је у Централном дому Војске Србије у Београду.

На курсу су учествовали официри за односе с јавношћу из установа и јединица Министарства одбране и Војске Србије. Предавачи су били Дејвид Тејлор из Велике Британије, мајор Џефри Сандрок из САД и капетани Хавијер Ноел Икард из Француске и Бенџамин Фукс из Немачке.

Током семинара полазници су сагледали како су организовани односи с јавношћу у НАТОу и како официри за односе с јавношћу раде с медијима. На различитим радионицама увежбавани су вођење интервјуа, поступци с медијима у кризним ситуацијама, организовање конференција за новинаре и друге теме. ■

В. П.

Семинар о управљању одбраном

Директор Института за стратегијска истраживања Министарства одбране генерал-потпуковник мр Милан Зарић отворио је Семинар о управљању одбраном који је одржан у Ковачици код Панчева.

Поред представника Министарства одбране и Војске Србије, на семинару су учествовали официри из армија Босне и Херцеговине, Македоније и Словеније.

Циљ двонедељног семинара, организованог у сарадњи британског и српског министарства одбране, јесте да информише водеће официре и припаднике министарства одбране о новинама у руковођењу одбраном у Србији и земљама у региону.

По речима директорке семинара др Лоре Клири, са Кранфилд универзитета, полазници су оспособљени да разумеју постојеће концепте безбедности, процењују ризике и изазове система одбране и безбедности, препознају и унапређују односе између владе и менаџмента у сектору безбедности, прихвате методе стратешког лидерства, принципе и технике ефикасног менаџмента у установама безбедности и својим одлукама пруже максималну подршку политици владе. ■

Д. Г.

Планирање у логистици

Процес оперативног планирања у логистици тема је тренинг курса који је одржан у Дому гарде у Топчидеру. Курс реализују Управа за логистику Генералштаба ВС и мобилни тренинг тим из Команде здружених савезничких снага НАТО из Напуља, у којем има пет официра а предводи их пуковник Петер Рице из Копнене војске Немачке.

На курсу је учествовало 30 официра Војске Србије, а организован је у два дела. Циљ прве етапе је теоретско информисање о логистици НАТОа и процесу логистичког оперативног планирања. У другом практичном делу наши официри оспособљени су за планирање у кризним ситуацијама по стандардима НАТОа.

Теме курса су и логистички принципи у мултинационалним операцијама и мисијама у иностранству, медицинска подршка и увод у процес оперативног планирања. ■

Р. Д.

Предвел

Снимио З. МИЛОВАНОВИЋ

ети логистички батаљон Централне логистичке базе једна је од најмлађих јединица Војске Србије која упркос бројним изазовима и великом броју задатака свакодневно доказује висок ниво оперативних и функционалних способности. Спој искуسنх, али и младих, амбициозних људи чини да тај састав има перспективу у послу од кога у систему одбране зависи много, а који по својој природи никада није у првом плану. Када логистика закаже њени се пропусти снажно осећају.

С друге стране, када логистичка подршка функционише беспрекорно, та чињеница често бива незапажена.

Тако се и Пети логистички батаљон од свог формирања августа 2009. године, ухватио у коштац са бројним захтевима и потребама јединица и установа којима пружа услуге логистичке подршке. Заменик команданта батаљона мајор Велибор Јовановић са својим сарадницима био је домаћин екипи нашег магазина и водич кроз приказ неких од делатности јединице.

Лепеза задатака

Према речима мајора Јовановића, који, иако званично на месту заменика, командује јединицом од оснивања, размештај Батаљона на више локација не угрожава командовање, али га чини сложенијим. Добра организација рада и поверење у сараднике, истиче он, главни су разлог таквог става.

Команда Петог логистичког батаљона, командни вод и вод за снабевање смештени су у касарни „Кнежевац“. У издвојеном објекту „Агино поље“, недалеко од Команде, налази се чета за одржавање, док је чета за

транспорт у касарни „Васа Чарапић“ на Бањици. У касарни „Топчидер“ смештен је вод за инфраструктуру, а у земунској касарни „Алекса Дундић“ вод за општу логистику.

Јасно је, стога, да Пети логистички батаљон у надлежности има много осетљивих задужења – од услуга перионице, ветеринарског и грађевинског обезбеђења, односно одржавања објеката на територији гарнизона Београд, преко транспорта до послова контроле појединих борбених система и специфичних инсталација на територији целе Србије. Треба рећи да у саставу Централне логистичке базе, послове контроле и одржавања неких убојних средстава као што су противавионске и противоклопне ракете, поред 5. логистичког батаљона обављају и специјализоване јединице 3. складишног батаљона у Нишу.

– Расформиранем 64. логистичког батаљона настале су две јединице: Пети логистички батаљон и Логистички батаљон Гарде. Батаљону који је у саставу Гарде у логистичкој надлежности су Генералштаб и управе Министарства одбране док су све остале јединице у гарнизону Београд *Шемом логистичке подршке* ослоњене на

**Комбинација
искуства и младости
у амбијенту снажне
иницијативе чини
да се превазилазе
тешкоће које су,
када је реч о
логистичкој
подршци,
свакодневица**

ИКИМ ОЧЕКИВАЊИМА

Пети логистички батаљон – објашњава Јовановић. Он је скренуо пажњу на чињеницу да надлежност батаљона у појединим сегментима далеко превазилази гарнизон и да је због тога одређен део људства добар део године ангажован ван Београда. Јовановић додаје да батаљон извршава и ванредне задатке претпостављене команде, односно Централне логистичке базе.

Кључни људи на терену

Структура припадника Петог логистичког батаљона, према речима мајора Велибора Јовановића, јесте комбинација искуства и младости. Командни кадар углавном чине младе старешине, жељне рада и доказивања, док су извршиоци већим делом људи са вишегодишњим, па и вишедеценијским искуством. Јовановић каже да, судећи према природи посла, пресудну улогу у раду јединице имају људи на терену који су веома савесни и самостални. Улажући своје искуство и посвећеност они чине, подвлачи заменик команданта, да резултат рада буде веома добар. Такав приступ омогућава да се надомести мањак људства запосленог на појединим пословима.

Мајор Велибор Јовановић

мају и траје до октобра. У том периоду смо готово стално на терену – каже заставник Стевановић. Он наглашава да је суштина рада са убојним средствима строго поштовање процедура и мера заштите на раду, јер такви задаци не трпе грешке.

Командир одељења за одржавање ракетне технике старији водник Александар Ђућула слично као и његов колега говори о ангажовању својих људи. Од јединице до јединице, према унапред утврђеном плану, одељење контролише и одржава противоклопне ракете типа „фагот“ и „маљутка“ и противавионске ракете „стрела 1“, „стрела 2“, „стрела 10“, „игла“ и „шило“. Поред бојних, у надлежности одељења за одржавање ракетне технике, јесу и тренажна средства на употреби у јединицама Војске.

Ракетни техничар старији водник Марко Глигоријевић у складшту убојних средстава у Бубањ потоку, где је у току била контрола ракета 9М14М П1Б1 „маљутка“, објаснио нам је поступак провере исправности. Према његовим речима, процедура подразумева детаљан визуелни преглед ракета, затим проверу блока за вођење и управљање ракетом, након тога контролишу се пироприпале старт-мотора, маршевског мотора, бојне главе и трасера. Уколико уређаји за контролу покажу одговарајуће параметре, ракете се враћају у сандуке који се блембирају, а у техничку документацију евидентирају се потребни подаци. Глигоријевић каже да се потупак строго поштује и понавља са сваком ракетом појединачно, што је напоран и захтеван, али и веома одговоран посао.

Вежба на Керхеру

Припадници трећег одељења 5. батаљона Централне логистичке базе, који су надлежни за одржавање погонске опреме и инсталација, демонстрирали су у касарни *Кнежевац* употребу котловског уређаја *Керхер* при чишћењу надземних и подземних резервоара за смештај погонских горива.

Према речима капетана Дарка Латинкића, референта за погонска средства у Команди Централне логистичке базе, вежба је требала да покаже како се на безбедан и прописан начин чисте подземни резервоари, да би се обезбедили услови за квалитетно складиштење горива за јединице Војске Србије.

– Реч је о затвореном циклусу прања – каже капетан Латинкић – а цео систем састоји се од два возила. На једном се налази резервоар за воду, запремине 3.000 литара, а на другом пумпа високог притиска и горионик топле воде.

Како објашњава командир трећег одељења Иван Николић, поступак чишћења започиње у резервоару на првом возилу, одакле се цревом вода шаље до пумпе високог притиска и до горионика на другом возилу. Загрејана вода цевима се спушта до обртне главе у подземни резервоар, па се он на тај начин пере. Муљна вода се, затим, преко главе и цеви враћа у резервоар на првом возилу, где се раздваја уље од чврстог талога и одлаже у лимену бурад.

Надлежни наглашавају да се поступак изводи у складу са еколошким прописима, без загађивања средине. Чишћење подземних резервоара, у реалним условима, изводи шесточлана екипа, у чијем су саставу подофицир, погонски електричар и четири погонска механичара.

Н. Д.

Заставник Зоран Стевановић, командир одељења за одржавање убојних средстава, чија војна каријера траје од 1986. године, један је од старешина који велики део радног времена проводе на терену. Према његовим речима, основни задаци његовог одељења су: контрола и технички преглед убојних средстава, уништавање расходованих експлозива и барута техником спаљивања, уништавање неексплодираних пројектила приликом гађања и сличних расходованих убојних средстава. Шесточлано одељење заставника Стевановића једно је од два који се у Војсци Србије баве неведеним пословима.

– Кључни и најзахтевнији задатак током године јесте редован контролни технички преглед убојних средстава, који почиње у

– Свака противоклопна ракета која се налази у магацинима мора проћи један циклус прегледа током пет година. Дакле, током године, наше одељење преконтролише 20 посто ракета у свакој јединици – објашњава старији водник Глигоријевић.

Сегмент контроле убојних средстава и ракета, само је део задатака које је систем логистичке подршке ставио пред Пети логистички батаљон. Људи који носе највећу одговорност за резултате јединице очекују да ће професионализација Војске донети бољитак батаљону, нарочито у погледу попуне упражњених радних места, којих у зависности од чете, односно вода има до 40 посто. До тада, како каже мајор Јовановић, посао неће трпети. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

Противтерористичка
јединица МУП-а Србије

Моћни и тога свесни

Професионализам и патриотизам чине везивно ткиво те мале, али врло оперативне јединице. Припадници ПТЈ спремни су када остали нису и способни за оно што други нису. Бити један од њих јесте ствар престижа.

За нешто више од две године самосталног постојања у оквиру Директората полиције, Противтерористичка јединица МУП-а Србије (ПТЈ) показала се као респектабилна снага коју држава користи за супротстављање тероризму и најтежим видовима криминала. Своју сврху потврђује онда када контролисаном силом треба да елиминише претње по безбедност државе и грађана. У широј јавности мало се говорило да је у неким значајним и опасним полицијским акцијама учествовала управо Противтерористичка јединица. Боље обавештени ипак су препознали њен „рукопис“.

Рађање елите

Професионализам и патриотизам, према речима команданта тог састава потпуковника полиције Горана Драговића, чине везивно ткиво те мале, али врло оперативне јединице. Бити припадник ПТЈ значи бити спреман када остали нису и способан за оно што други нису.

Безбедносни изазови који су обележили почетак миленијума, оличени у тероризму и организованом криминалу, препознати су и у државним структурама Србије. Припрема земље за одговарајући одговор на такве претње било је формирање специјализованих, врхунски обучених јединица војно-полицијског типа, које се за кратко време могу употребити по одлуци извршне власти, у оквиру Уставом дефинисаних надлежности.

Када је 2003. године формирана Жандармерија, поред одреда у Београду, Новом Саду, Нишу и Краљеву, као самостална организациона целина у оквиру ње настала је и Противтерористичка јединица. Она је у први мах окупила припаднике расформиране Јединице за специјалне операције Ресора државне безбедности (ЈСО), припаднике расформиране Специјалне антитерористичке јединице (САЈ) из Приштине и специјалистичке чете Жандармерије. Приликом детаљних безбедносних провера, у два наврата, из јединице су одстрањени бивши припадници ЈСО који си имали везе са незаконитим активностима.

Априла 2007. године, на предлог тадашњег министра унутрашњих послова Драгана Јочића, влада је издвојила Противтерористичку јединицу из састава Жандармерије, па је она постала самостална

Модуларне групе

организациона јединица Дирекције полиције. Таква одлука оправдана је специфичностима послова које обавља и потребама службе.

После оснивања 2003. године јединица је у свом саставу имала осам водова, од којих је седам било смештено у бази у Липовици, а 8. вод, у склопу ронилачког центра, био је у базу „Марина“ на Сави. Две године касније, ПТЈ добија потпуно нов командни кадар који јединицу усмерава на примарне задатке – борбу против тероризма. С тим циљем, 2006. године у ПТЈ урађена је систематизација радних места, која важи и данас.

Организацијска структура и бројно стање од 215 припадника, према речима потпуковника Горана Драговића, прилагођена је стандарду који се за сличне формације примењује у Европи, али и задацима и надлежностима јединице која у свом саставу има – команду, групе за операције, безбедност и законитост у раду, наставу, везу, логистику, дежурну службу и четири тима од којих су два специјализована за противтерористичка дејства у урбаним условима, један за противтерористичка дејства у руралном амбијенту, док је четврти тим надлежан за подршку и обезбеђење личности и објеката. Први, други и трећи тим имају по 35 припадника, а у четвртој су 42 полицијска службеника.

Оперативни, односно борбени део јединице потчињен је помоћнику команданта за операције

СНИМКО Д. АТЛАГИЋ

Потпуковник полиције Горан Драговић, командант противтерористичке јединице МУП-а Србије

Приликом сваке акције шеф тима има могућност да на основу процене одабаре људе које у њима ангажује. Потпуковник Драговић каже да се на тај начин постиже већа ефикасност јер свако ангажовање јединице захтева и специфичне саставе тимова и група.

– У неким јединицама на задатак одлазе двојица снајпериста, водич службених паса или стручњак за минскоексплозивна средства, а да, заправо, нису потребни. Овако, шеф тима је тај који одређује оперативну групу – објашњава командант.

Тимови ПТЈ су, према његовим речима, засебне целине. У оквиру прва три тима постоје три ударне групе, затим групе за интервенцију, а четврту групу чине људи одређене, додатне специјалности.

– У првом тиму су алпинисти, у другом рониоци, а у трећем подбранци. Они се, у зависности од потребе, ангажују као ударне групе. Сваки тим има четворицу снајпериста, водича паса, стручњака за минскоексплозивна средства и контрадиверсион заштиту, медицинског техничара – каже потпуковник Драговић.

У оквиру ПТЈ постоји и посебан преговарачки тим који се активира у случају ситуација са таоцима.

Сваки од тимова у свом саставу има две ударне групе и додатне специјалности – водиче службених паса, алпинисте, снајперисте, рониоце, подбранце и стручњаке за експлозивне направе.

Правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Министарству унутрашњих послова, од априла 2007. године, дефинисана је намена Противтерористичке јединице. Јединица се ангажује искључиво по наређењу директора полиције, уз сагласност министра Унутрашњих послова. Према Правилнику она „планира, организује и извршава најсложеније безбедносне задатке у случајевима сузбијања тероризма“, у шта спада – евидентирање, праћење, упоређивање и предвиђање појава и догађаја који у себи садрже елементе унутрашњег и међународног тероризма, откривање кривичних дела тероризма, обезбеђење материјалних доказа и лишавање слободе учинилаца, затим, превентивна антитерористичка делатност, те директна интервенција ради елиминисања терористичких група и разбијања организованих мрежа терориста. У делокругу послова има и решавање ситуација са таоцима, у отетом ваздухоплову или јавном објекту (луке, аеродроми, позоришта и остале јавне установе). Тимови Противтерористичке јединице обучени су и за решавање ситуација када су таоци отети коришћењем средстава јавног саоп-

Борбена патрола у руралном амбијенту

браћаја у друмском, железничком и речном саобраћају (аутобус, воз и пловни објекат).

Када би јединица у пракси извршавала све задатке који су јој *Правилником* додељени, било би јој потребно далеко више људи и специфична обука. То се углавном односи на оперативни рад који је у надлежности одговарајућих безбедносних и обавештајних агенција. Како каже потпуковник Драговић, очекује се да ресорно министарство донесе одлуку о одређеним сегментима ангажовања ПТЈ.

Тешко међу специјалце

– Када је у питању попуна јединице, ми смо се определили за искусан кадар. Највише нових припадника дошло је после оснивања јединице. Пре две године имали смо једну значајнију попуна. Кажем „значајнију” у односу на бројно стање ПТЈ које није велико. Наиме, од 150 жандара које смо тестирали, примили смо осморицу – каже командант. Према његовим речима интересовање за улазак у јединицу је велико. Ипак, ограничен је број формацијских места, а критеријуми за пријем и сурова селекција мало кога квалификују за пријем.

– Имали смо ситуацију да је млад старешина полиције, инсистирајући да буде примљен у ПТЈ, пристао да се докажује као обичан припадник – каже Драговић и додаје да су се одрицање од привилегија чина, храброст и упорност исплатили човеку који је сада на одговарајућој командној дужности.

Три године искуства у полицији представља неопходни услов да би се конкурисало за пријем у јединицу. При томе, ПТЈ се фокусира на припаднике Жандармерије и интервентних јединица полиције, будући да је селективна обука врло захтевна.

– Веома смо ригорозни у погледу тога кога ћемо позвати на разговор. Од великог броја оних који покажу жељу да нам се придруже и попуне упитнике, на селекцију позовемо само неколицину „интересантних”. Неопходна је безбедносна провера без обзира на то што се ради о припадницима МУП-а – објашњава командант. Он истиче да основна провера кандидата траје три дана и да се за то време уради низ психофизичких тестирања, провера стручних полицијаских знања и вештина. Потпуковник Драговић напомиње да је улазна селекција тешка и да одређен број кандидата отпадне већ на првом кораку.

Они који „преживе” прва три дана и задовоље критеријуме детаљних медицинских провера позивају се на обуку, која је подељена у неколико етапа. На селективној обуци, која траје 45 дана, сагледавају

Под лупом

Припадници Противтерористичке јединице подвргавају се редовним и ванредним проверама. Једном стечени статус припадника није загарантован уколико се редовно не ради на одржавању и подизању нивоа обучености и физичке припремљености.

Од помоћника команданта за обуку потпуковника Бобана Виденовића сазнали смо да се провере у руковању ватреним оружјем организују неколико пута годишње, као и детаљне физичке провере, према плану и ванредно по наређењу команданта. Резултати у пливању, борењу, прелажењу полигона са препрекама и скијању проверавају се једном годишње, док се борбени маршеви планирају свака четири месеца. Контрола познавања тактике такође се проверева неколико пута годишње, а припадници ПТЈ полагају и психотестове једном у години.

Смиривање руље

Када је један део екстремних демонстраната 19. фебруара прошле године дивљао београдским улицама, поједини јавни објекти и амбасаде нешле су се на удару. У улици Кнеза Милоша запаљен је део Амбасаде САД. Противтерористичка јединица добила је наређење да тада интервенише. Јавност је имала прилику да види како је неколико *хамера* успело да потисне разултате демонстранте. Међутим, у тој акцији учествовала су само 42 припадника јединице, међу којима и потпуковници Драговић и Виденовић.

се психофизичке способности кандидата у реалним и стресним ситуацијама. Старешине које воде процес селекције подвргавају будуће специјалце напорима до самих граница издржљивости. Као и у сличним специјалним јединицама света, прва етапа селективне обуке или фаза *дрилла* служи да се на време удаље сви они којима тај посао није „у крви”.

По завршетку селективне обуке, реализује се основна обука у трајању од 180 радних дана. Кандидати се информисају о наоружању које се користи у јединици, опреми, возилима и оруђима, похађају интензивну обуку из разних специјалности. Током тог периода раде у јединици иако још нису формално њени припадници, што значи да у било ком моменту могу бити враћени у своје организационе јединице.

Ватрена подршка противтерористима

„Хамер“ за превоз
експлозивних направа

Мали број оних чија воља и физичка издржљивост победе сурове захтеве селекције распоређује се у тимове на основу диспозиција, односно запажања инструктора. Наредне године они се обучавају за одређену специјалност и постепено укључују у свакодневно функционисање јединице. Специјалистичка обука, у зависности од склоности кандидата, изводи се у области падобранства, алпинизма, снајперизма, роњења, минскоексплозивних средстава и противдиверзионе заштите и вођења и дресуре службених паса.

Помоћник команданта за обуку потпуковник Бобан Виденовић наглашава да је обука у јединици непрекидан процес који се проверава и у бази и у реалним акцијама.

– И поред великог ангажовања и бројних, успешно решених, задатака сматрамо да је наш стратешки задатак подизање нивоа обучености, професионализма и физичке спремности јединице – истиче Виденовић.

Сарадња са Војском

Командант ПТЈ потпуковник Драговић каже да јединица интензивно сарађује са сродним саставима у нашој земљи, али и са јединицама у иностранству. Како објашњава, веома је важно да се сарадња са Војском Србије и даље развија, јер се, тврди он, „ради о једном и недељивом систему безбедности“. Баталјон војне полиције специјалне намене „Кобре“ и Специјална бригада, сматра Драговић, јесу сродне јединице са којима треба развијати што чвршће везе, јер увек има простора за размену искустава.

Протеклих година ПТЈ је сарађивао с министарствима и једи-

ницама земаља у окружењу и у свету, посебно са онима из бивших република СФРЈ, Грчке и Бугарске, дипломатским представницима амбасада САД, Русије и Француске. Знатна сарадња остварена је и са француском специјалном јединицом RAID.

Потпуковник Драговић сећа се ситуације када је француски RAID послао своје инструкторе у Србију да обучавају припаднике ПТЈ. Када су Французи стигли у центар за обуку у Кули и сагледали способности припадника Противтерористичке јединице, надлежној команди послали су извештај после кога је Драговић позван у посету.

– Ушао сам у канцеларију команданта RAID. Сећам се да је био уморан јер су претходне ноћи имали велику акцију. Устао је, стегао

ми руку и рекао: „Ми вас немамо чему да научимо. Моји сарадници рекли су ми шта су видели код вас. Ја бих желео да сарађујемо, ако Вам одговара“ – сећа се наш саговорник.

Противтерористичку јединицу МУП-а Србије скоро сви признају за најбољу у том послу. Чак је и позната фирма *Моторола* ставила припадника ПТЈ на рекламу за најновији *тетра* комуникациони уређај. На слици се јасно види амблем који српски полицајац носи на рукаву. То је *грифон* – митска животиња која се може видети и на фрескама Дечана, Раванице и Студенице, а симболизује заштитника ових светова. Грифон носи штит са традиционалним српским грбом и мач чији је врх оборен ка земљи. У случају да слобода Србије некада буде озбиљно угрожена, каже командант Противтерористичке јединице, мач на грбу ПТЈ биће окренут нагоре. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Фотографије ПТЈ

Акције

Од 2003. до 2008. године ПТЈ је лишила слободе 115 лица, извршила шест екстрадиција, асистирала полицијским управама током бројних хапшења, обезбеђивала неколико важних манифестација и учествовала у акцијама спасавања и проналажења утопљених лица у рекама и језерима. Јединица редовно обезбеђује аеродром „Никола Тесла“ и неколико дипломатско-конзуларних представништава и амбасада у Београду.

У акцији „Мач“ 2006. године, која се одвијала у четири одвојене фазе, на већем броју локација широм Србије, али и на појединим граничним прелазима, 49 лица лишено је слободе.

Међу најопаснијим акцијама ПТЈ јесте разбијање и хапшење припадника терористичке групе *вехабија*. Ради спречавања бекства лица, одбијања напада ватреним оружјем, полицијски службеници ПТЈ били су принуђени да употребе ватрено оружје. Том приликом један припадник терористичке групе је убијен, док је други рањен. У акцији је рањен и један полицијски службеник.

Противтерористичка јединица решила је и неколико ситуација са таоцима. Треба поменути акцију у селу Грабовица код Деспотовца, где је спречена трагедија у кући породице Славише Јоксимовића. После неуспелих преговора страдао је Слава Митић, који је претио да ће побити породицу.

Припадници ПТЈ спровели су и Абдел Маџида Бушара, који се терети за учествовање у терористичким нападима у Мадриду 1994. године, ради екстрадиције шпанској полицији.

Први српски хируршки тим вратио се из мисије УН MINURCAT

Срце Африке – у срцу

Др Бошко Милев у једном од обилазака локалне болнице

Шесторо припадника Војномедицинске академије у Чаду и Јужноафричкој Републици лечили су повређене и болесне припаднике мисије Уједињених нација и помагали локалном становништву. Они су били део норвешког контингента и живели у норвешком кампу, у коме се, поред заставе УН и Краљевине Норвешке, вијорила и застава Србије.

Саме шест сати лета дели Европу од пустиши где човек успева само да се одржи у животу. У Чаду, полумртвом срцу Африке, због његове пустињске климе и грађанског рата у коме се за двадесетак година, колико трају немири, већ заборавило зашто оружане групе пуцају једне на друге, људи не живе ни 45 година. А и то што поживе, јесте у јаду, болести, глади и сиромаштву.

– На припремама смо сазнали да ћемо се сresti са ратом разореном земљом, у којој бесне заразне болести и где људи живе као пре 1.000 година, без струје, воде и канализације. Прво нас је погодила врелина – 50 степени Целзијуса, срели смо се и са ројевима комараца, змијама отровницама и шкорпионима. Али ништа нам није пало тешко, као поглед на немаштину у којој људи живе, у уништеним насељима, учерицама прекривеним песком, градовима без асфалта – каже мајор др Иво Удовичић, члан хируршког тима Војске Србије, који се крајем октобра вратио из Чада и Централноафричке Републике, где је у

саставу норвешког контингента четири месеца био у мировној мисији УН MINURCAT.

У региону Дарфура, где су били распоређени, живи 250.000 избеглица и 180.000 расељених лица, који немају храну ни воду, али имају „калашњикове“ јер их оружане групације приморавају да учествују у сукобима, због чега је мисија ризична. Ипак, наш тим ниједног тренутка није био у непосредној опасности.

На обуци у Норвешкој савладали су све процедуре и стандарде везане за правила понашања у мисији и за обављање дужности. У одређеним ситуацијама били су лекари под шлемом, са личним наоружањем и панциром.

У мисији су морали да се доказују на три плана. Норвежанима, који нису имали прилику да их виде на делу, морали су да покажу да су не само добри стручњаци, већ и део њиховог тима. Требало је да освоје и поверење локалног становништва и њихових лекара. Трећи тест био је онај лични – да представе себе и Србију на најбољи могући начин.

Тест је дошао брзо, у лику девојчице Фатуме која је имала тумор на лицу, прича хирург др Бошко Милев.

Српски тим са малим Хасаном којег су спасили од смрти

– Знали смо да без операције нема могућности да преживи и да нема где да се оперише него код нас. Фатума није више могла да гута, нити да се игра с вршњацима. Али, локални лекари и родитељи девојчице били су подозриви. Разумели смо их – ипак смо ми из војне болнице, са опремом предвиђеном за лечење припадника УН, не деце. Ризиковали смо и убедили и локалног доктора, родитеље и шефа наше болнице, која наш тим ипак није видела на делу, да нам верују. Операција је успела, Фатума је спасена, што нам је у неку руку раширило крила пред норвешким контингентом, локалним становништвом, али и пред самим собом. Након тога почињу да нас зову и питају за стручно мишљење, јер смо потврдили да смо ту са жељом да помогнемо – каже др Милев.

– Након неколико хируршких пацијената, разбили смо предрасуде о људима и лекарима са Балкана и међу припадницима мисије УН, што рађа понос што смо бар делимично преокренули слику о Србији – додаје Милев.

Улога српског тима била је да лечи повређене и болесне припаднике мисије УН, али и да помаже локалном становништву. Њихов радни дан почињао је у седам ујутро, а завршавао се после 20 сати. У таквом темпу много им је значила, кажу, могућност да се свакога дана чују са својом породицом.

Из болнице у оближњем граду Абешеу два пута недељно преузимали су најтеже бо-

леснике и возили их у свој камп. Прегледали су пацијенте, оперисали их, оздрављали, као четрнаестогодишњу Зару, коју је отац бацио у ватру јер је одбила да се уда за мушкарца којег јој је одредио племенски савет.

– Одбачена од породице у земљи у којој је тешко преживети и кад си потпуно здрав, Зарине шансе да остане у животу биле су никакве. Као отац девојчице њених година везао сам се за њу, али и сви други чланови тима. Она је прошла више од 10 операција, почела да учи енглески и сања о бољем животу. Почела је да верује да постоји неко ко ће јој помоћи. Не можете да не осетите ништа према тој храброј девојчици, којој средина није опростила не које је рекла свом оцу. Њена храброст нас је понела – сећа се др Удовичић.

Дотакле су их и друге ствари у тој земљи у којој се деца млађа од пет година у принципу не лече. Она се остављају да преживе, да се науче да се боре за опстанак.

Тамо је најслађи напитек вода. Када су први пута отишли у оближње село, у посету локалном владару, султану, да понуде помоћ, пред њих је био изнесен лавор напуњен водом. Била је то највећа част коју су могли доживети у месту у коме је свака кап богатство. Баш у том селу, које, као и сва друга, нема струју, воду, довољно хране, када су питали шта могу да учине, султан је тражио да помогну деци да добију школу.

Контрадикције нису само сретали на културолошком нивоу. Када су из кампа у Абешеу отишли на седмодневну смену у камп Бирао у Централноафричкој Републици, први пут су после три месеца видели дрвеће и траву. Била је то Африка у свој њеној раскошној лепоти, у којој су били на тесту стручности, али и људскости.

У срцу Чада оставили су трагове своје доброте, њих шесторо, мајор др Иво Удовичић (анестезиолог и вођа екипе), мајор др Александар Радуновић (ортопед), хирург др Бошко Милев, инструментарке Љиљана Чуповић и Данијела Ивковић и анестетичар водник Бобан Каличанин.

И како време буде пролазило, тако ће све више моћи да кажу, као Карен Бликсен некада, *моја Африка*. ■

Снежана ЂОКИЋ

Медаље за људскост

Чланови првог српског хируршког тима у Чаду добили су за свој рад медаље Уједињених нација и посебне похвале министарке одбране Краљевине Норвешке Ане-Грет Стром Ериксен.

– Чад је здравствено најугроженија земља, у којој људи живе с толико мало да то не можете замислити. А опет, деца су лепа и насмејана, жене поносне. Вратили смо се, али размишљамо како помоћи деци коју смо срели. Ми смо мало помогли, али верујемо да се, глобално, може учинити много више – каже мајор др Иво Удовичић.

Сарадња ВА и СПЦ

Потписивањем *Годишњег програма сарадње* Војне академије са Одбором за верску наставу Архиепископије београдско-карловачке Српске православне цркве за школску 2009/2010. годину, настављена је сарадња двеју институција, која се спроводи у складу са трогодишњим *Споразумом о сарадњи*. Тим документом предвиђено је организовање популарних тематских предавања и трибина, али и поклоничких путовања за студенте Академије и ученике Војне гимназије.

Годишњи програм сарадње потписали су начелник Војне академије бригадни генерал др Младен Вуруна и председник Одбора за верску наставу епископ хвостански Атанасије. Састанку је присуствовао и бивши начелник ВА генерал-мајор у пензији Видосав Ковачевић, добитник ордена светог Саве другог реда, који је потписао *Споразум о сарадњи* прошле године.

Укључивање професора Војне академије у наставу на Богословском факултету из области историје и етике, предлог је за проширење сарадње двеју институција у текућој школској години. ■

Данијел Менковић најбољи страни студент у Модени

На основу постигнутог успеха и резултата у току прве године школовања у Војној академији Копнене војске Италије у Модени, студент Данијел Менковић званично је проглашен за најбољег страног студента и унапређен у чин „кадета инструктора“.

До сада ниједан студент Војске Србије није постигао тако високе резултате током школовања и права је реткост да страни студент буде унапређен у инструктора.

Војска Србије школује укупно 18 студената у иностранству, од којих је осам у Грчкој, шест у Италији и четири у САД. ■

Реформа војног образовања

Предавањем „Положај, улога и развој НИР-а унутар војнообразовног система и приступање фондовима ЕУ“ професора Универзитета одбране Чешке, завршен је последњи, тродневни семинар у оквиру пројекта о реформи војног образовања у Србији.

Начелник Војне академије бригадни генерал др Младен Вуруна изразио је задовољство што се сарадња са Универзитетом одбране Чешке на пољу реформе војног образовања одвија према плану и показује завидне резултате, уз помоћ Мисије Оебса у Србији. Он је семинаре оценио као корисне за наставак усаглашавања стандарда Академије као једног од носилаца војног школства у Србији са процедурама *Болоњске декларације*.

Професори Рудолф Урбан, ректор Универзитета, пуковник др Мартин Мако, пуковник др Бохуслав Прикрил, пуковник др Збишек Копецки и др Наташа Помазалова говорили су о чешким искуствима у тој области. ■

Припремио Јован КРИВОКАПИЋ
Снимила Ранка ТОМИЋ

Студентски бал у Норвешкој

Делегација студената Војне академије боравила је у посети Војној академији Копнене војске у Ослу, у Норвешкој. Студенти су, том приликом, присуствовали традиционалном студентском балу који се одржава у *Интернационалној недељи* коју организује норвешка академија.

Поред академица из Србије, балу су присуствовали и студенти из Финске, Данске, Шведске, Естоније, Холандије, Енглеске, Немачке и Русије. У српској делегацији било је шест студената – четири момка и две девојке, а водио их је поручник Горан Бујишић.

Студентски бал организован је у кругу норвешке војне академије према традиционалном протоколу. Наше девојке добиле су пратице из Норвешке, док су девојке из грађанства, професионалне плесачице, биле пратиље српским момцима.

Током посете, студенти из Београда имали су прилику да обиђу Војну академију Краљевине Норвешке, која у Ослу школује офицере вида Копнене војске. ■

Сарадња ВМА и OPCW

Делегација Организације за забрану хемијског оружја (OPCW) из Хага, у којој су били Стивен Нолт и Франз Онтал, посетили су Војномедицинску академију и са домаћинима разговарали о едукацији медицинског особља OPCW у тој војној здравственој установи.

Гости су се сусрели са представницима Центра за контролу тровања, Клинике за пластичну хирургију и опекотине и Клинике за анестезиологију и интензивну терапију ВМА. ■

Посета делегације Португала

Начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић примио је делегацију оружаних снага Португала. Током посете гостима су приказане могућности и капацитети ВМА и најзначајнији резултати у домену хирургије, интерне медицине, неуропсихијатрије, превентивне медицине, стоматологије, фармације, те академски потенцијал и организација научноистраживачког и активног лаке полске болнице.

Чланови португалске делегације исказали су посебан интерес за сарадњу у области образовања кадрa и војноструктурног усавршавања у домену санитетске службе. ■

Трансплатација матичних ћелија

Сарадњом стручњака ВМА, Института за мајку и дете „Др Вукан Чупић“ и Института за трансфузију крви Србије, 6. новембра успешно је изведена прва трансплантација матичних ћелија хематопоезе од несродних давалаца из Регистра давалаца костне сржи у Србији. Национални регистар добровољних давалаца костне сржи води се у Институту за трансфузиологију Србије.

Костна срж прикупљена је на ВМА, где је и окончана процедура припреме матичних ћелија које су пресађене десетомесечној беби. Беба је имала урођену слабост имуног система, а помнутим захватом живот јој је продужен. Стручни тим ВМА чинили су проф. др Бела Балинт, доц. др Драгана Стаматовић и пуковник проф. др Слободан Марјановић. ■

Обележен Дан ветеринарске службе

Припадници Ветеринарског школског центра и ветеринари који раде у ВМА и систему одбране 30. октобра обележили су 158 година рада војне ветеринарске службе и 31. октобар – дан ветеринарске службе Војске Србије.

Тим поводом, Институт за медицинска истраживања Центра за континуирану едукацију и Удружење ветеринара система одбране организовали су на ВМА едукативни семинар коме су присуствовали припадници војне ветеринарске службе, слушаоци 94. класе Школе резервних официра Ветеринарске службе, али и ветеринари из осталих установа Србије, представници Факултета ветеринарске медицине у Београду и Ветеринарске коморе. ■

Семинар о лечењу опекотина

Српско удружење за пластичну, реконструктивну и естетску хирургију и Медитеранско удружење за опекотине организовали су на ВМА дводневни семинар о превенцији, лечењу и рехабилитацији болесника са опекотинама. На скупу је учествовало 97 стручњака из Србије, Италије, Босне и Херцеговине, Словеније, Македоније, Француске, Румуније и Ирака.

О етиологији, патофизиологији и лечењу опекотина, те третману хемијских опекотина, рехабилитацији пацијента са опекотинама, али и антибиотском третману и исхрани опечених болесника говорили су пуковник проф. др Јефта Козарски, пуковник проф. др Александар Ђуровић, мајор доц. др Бобан Ђорђевић, доц. др Викторија Драгојевић-Симић и примаријус др Марина Панишић. ■

Додела ECDL сертификата

Током 2009. године 71 припадник ВМА положио је предвиђене тестове и добио ECDL сертификат о испуњености међународног стандарда основне информатичке писмености. На свечаности која је тим поводом организована истакнута је неопходност редовног усавршавања и коришћења информатичких технологија у раду како би се повећала ефикасност и квалитет пружених услуга пацијентима. ■

Предавање о новом грипу

О епидемиолошким карактеристикама новог грипа – А(Х1Н1) студентима и старешинама Војне академије предавање је одржао потпуковник доц. др Срђан Лазич, заменик начелника Института за епидемиологију ВМА. Том приликом говорио је о тренутној ситуацији у Србији у тој области, а посебно у Војсци Србије. ■

Припремила Елизабета РИСТАНОВИЋ

Договор Министарства одбране и Суботице Фабрике уместо касарне

Министарство одбране и град Суботица постигли су договор према коме ће овом граду бити продат војни комплекс „Петар Драпшин“

Влада Србије донела је закључак о преносу права коришћења непокретности над војним комплексом површине готово 9.500 квадратних метара. На овој локацији биће изграђен индустријски парк намењен потенцијалним инвеститорима.

За овај комплекс град Суботица уплатиће на наменски рачун Министарства одбране за побољшање материјалног положаја Војске Србије укупно 121.406.330 динара.

У финалној фази су и преговори и прикупљање потребне документације за продају полигона у насељу Радановац, површине око 120 хектара. Уколико овај посао буде закључен, град Суботица располагаће са 144 хектара земљишта са објектима и потребном инфраструктуром.

Поред војног комплекса „Петар Драпшин“, Влада је донела и закључак о преносу права коришћења непокретности коју чини војни комплекс на Карађорђевој путу, поред пута за гранични прелаз Келебија. Влада је прихватила процену Пореске управе, према којој је овај комплекс на тржишту вредан 8,5 милиона динара. Локална самоуправа заузврат пренела је на Министарство одбране право коришћења за пет станова у суботичкој Трогирској улици.

У току су и преговори о откупу 54 хектара земљишта на Сомборском путу, крај фабрике ветрогенератора „Лохер“. И овај простор требало би да буде намењен индустријској зони. ■

Р. Д.

ТВ серијал о интеграцијама

Сиромашан простор који визуелни медији дају програму безбедносног садржаја од 27. октобра проширен је серијалом емисија *Интеграција*, у коме ће бити представљане добре и лоше стране евроатлантских интеграција. Међу темама појединих емисија су позиција неутралне Србије у окружењу чланица НАТО, потенцијали Војске Србије у извозу безбедности, заштита информација у електронском облику, судбине превремено пензионисаних старешина које су морале да се сналазе на цивилном тржишту радне снаге, развој система за реаговање у ванредним ситуацијама у Србији, обезбеђење државне границе у складу са захтевима Европске уније...

У *Интеграцијама* ће бити представљена искуства других држава у реформи одбрамбеног система, прилагођавања модерним стандардима и учешћу у мировним мисијама. Тим емисије посетио је Мађарску, Бугарску, Црну Гору, Норвешку и САД.

Серијал припрема невладин организација ЕАИ. Уредник емисије Александар Радић и новинари Горан Јанићевић и Исток Бојовић су сарадници магазина „Одбрана“.

Интеграција ће бити приказивана на програму РТС 2 у 23 часа сваког уторка, на 26 локалних ТВ станица и каналу Б92 Инфо.

Поред овог серијала, ЕАИ припрема дугометражни документарни филм о мисији *Халијард*, највећој акцији извлачења оборених посада савезничких авиона током Другог светског рата, у којој су учествовали припадници Југословенске војске у Отаџбини и народ централне Србије. ■

А. Р.

Стаза пријатељства на Тари

Помоћник министра животне средине и просторног планирања Радислав Момиров и директорка НВО „Наша Србија“ Сања Пајевић-Бундало, у Граду пријатељства код хотела „Бели бор“ Војне установе „Тара“ свечано су отворили Стазу пријатељства.

Стаза је намењена деци о којој брине „Наша Србија“ у „Школи пријатељства“, која сваког лета на Тари окупља око 400 малишана без једног или оба родитеља из Србије, Републике Српске и српских енклава на Косову и Метохији.

„Наша Србија“ је током прошле године започела сарадњу са Министарством животне средине и просторног планирања када је покренута акција озелењавања терена код хотела „Бели бор“ на Тари, а циљ ове сарадње је допринос очувању животне средине стварањем здравог шумског екосистема и услова за рад и боравак деце.

Стаза дуга 660 метара са 12 тачака, у чију градњу је утрошено око два милиона динара, деци омогућава шетње и вежбе на справама, као део спортско-рекреативног и еколошког програма „Школе пријатељства“. ■

Р. Б.

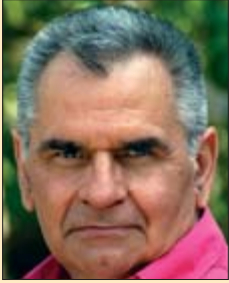
Подофицири Војске Србије у Словенији

Делегација подофицира Војске Србије боравила је у посети Војсци Републике Словеније. Главног подофицира Војске Србије заставника Горана Радића примио је заменик начелника Генералштаба словеначке војске бригадни генерал Бранимир Фурлан.

Циљ посете био је размена искустава у организацији подофицирског кора и информисање припадника Војске Србије о улози и положају подофицира у словеначкој војсци.

Делегацију Војске Србије примио је и главни подофицир Војске Словеније Игор Томашич. Током дводневног боравака организоване су посете јединицама словеначке војске, а гости из Србије присуствовали су и основном лидерском курсу за словеначке подофицире. ■

Р. Д.

Пише
Бранко КОПУНОВИЋ

Авалски драгуљи

Да је само мало ведрога неба, опет би се Авалски торањ видео из даљине. Крај једне епизоде и почетак новог живота. Штета што није представљен јавности када је планирано, на дан погибије његовог старијег брата, али за добро дело никада није касно. Био је то велики подухват на који се чекало читаву деценију.

Љубитељи планине с правом се љуте када је називају брдом. Не, Авала је ниска планина (511 метара над морем), на површини од 489 хектара, тачно 18 километара југоисточно од центра престонице на северном крају такозване шумедијске греде и представља развође Саве и Дунава. Тако кажу географи и топографи, а биолози ће рећи да је реч о својеврсном станишту више од 600 биљних врста међу којима су неке праве реткости попут зановета, златана, зеленике...

Реч траже историчари који располажу тачним подацима да се у средњем веку тамо налазио утврђени градић Жрнов како би штитио руднике живе и цинобарита. Напали су га Турци 1442. године и као свака освајачка сила нису марили за лепоту и туђу традицију. Макар су заслужни за садашње име планине коју су назвали „хавала“, што значи видиковац.

Нису погрешили јер се с њеног горњег платоа у току ведрих дана лепо види живописна околина главног града и „пола Србије“. Омиљено излетиште и састајалиште, спортско борилиште и уметничко стециште.

По планини је назван и минерал авалит из групе лискуна који се својевремено вадио из њених недара. Нажалост, сведок је и многих тешких времена, ратова и страдања, освајачких усклика и заноса ослободилаца. У њеном подножју одвијале су се драме у оба светска рата. После Првог, локално становништво пронашло је велики број гробова српских војника. Народ им је подигао скроман споменик 1922. године. Потом је формиран Државни одбор за изградњу монументалног обележја од јабланичког гранита, која је почела 1934. а завршила се 1938. године. Дело познатог вајара Ивана Мештровића постало је вечни симбол слободе и њене цене. С тим да су најпре уклоњени остаци Жрнова како би се на том месту подигао споменик. Историчари и данас тај чин узимају за велики грех...

Србија се разликује од свих земаља учесница Првог светског рата јер све оне имају споменик незаном војнику, а ми споменик Незаном јунаку.

Жестоке борбе за ослобођење Београда октобра 1944. године одвијале су се управо у близини Авале. Поред припадника партизанских јединица, тада је погинуло много бораца Црвене арми-

је а рањеници су збрињавани у импровизованој ратној болници на Авали. Када су поласили у рат један број њих је у цепу шињела понео корен кавкаског ораха као сећање на родни крај. Десетак година касније, на месту где су сахрањени, самоникла су стабла кавкаског ораха. Данас је остало још једно и рађа...

Делегација совјетских ратних војних ветерана, некадашњих славних команданата и ондашњих генерала, требало је да присуствује празничном обележавању двадесетогодишњице ослобођења Београда. Њихов авион се срушио на Авали 19. октобра 1964. сасвим близу разгранатих крошњи кавкаског ораха.

Шта још памти Авала?

Крајем 2007. године, Скупштина града Београда прогласила је планину заштићеним природним добром, али је то већ учинио кнез Милош 1859. када је донео одлуку да се „у ту сврху има заградити и заштитити“. Године 1936. добија печат националног парка, а президијум Народне скупштине ФНРЈ проглашава је „добром од општег значаја“.

Посебна прича везана је за познати телевизијски торањ, који је с временом постао симбол, атракција, знак распознавања, оријентир... Грађен је од 1961. до 1964. године по пројекту архитеката Угљеше Богдановића и Слободана Јањића и конструкцији академика Милоша Крстића. Висок 202 метра, био је један од најлепших репетитора у Европи, слика са разгледнице, мотив за сећање. Красила га је 60 метара висока антена, масе 25 тона. Наизглед „мршав“, ослоњен на само три тачке (стилизован српски треножац), укопан свега метар и по у стену, торањ је елегантно одолевао ударима кошаве „шетајући се“ у пречнику од једног метра.

Авалски торањ страдао је у ноћи 29. априла 1999. када су га „велики стратези“ пролазили „леgitимним циљем“. Једно ремек-дело архитектуре европске цивилизације пало је на планину као њен погинули извиђач.

Срећом, заштитни знак Београда добио је млађег брата који је почео да расте 6. фебруара 2007. године. Висок је 204 метра, има два лифта, ресторан на 119. и видиковац на 122. Није било лако. Иако постоје оригинални планови, времена су се изменила. На крају, ваљало је одвојити позамашна финансијска средства, а знамо с каквим се проблемима суочавамо. Како то већ пуно пута бива, онај који је направио голему штету није се јавио да је надокнади. И боље да није, још би испало да „опростимо Ђури што има тешку руку“. Овако, престоници је враћен понос, а Авали украс који јој припада. ■

ТРИДЕСЕТ ГОДИНА РАДА
МИЛАНА БОЗОКИНА

Стасао у војном новинарству

Први „војни чланак“ објавио је, као војник новинар, пре тридесет година у тадашњем листу Пете армијске области „За домовину“. Од тада до данас, Милан Бозокин, уредник у редакцији војвођанског дневног листа „Дневник“, није престајао да пише о војсци и систему одбране

Прве новинарске кораке начинио је из хобија, у школском листу Средње техничке школе у Кикинди. Како га Грађевински факултет, који је уписао, није баш привлачио почео је да, као хонорарни дописник, пише за спортску рубрику у „Дневнику“, а затим постаје и хонорарни дописник „Вечерњих новости“ из општине Бечеј.

Одлазак на одслужење војног рока 1979. године у јединицу везе, при артиљеријској бригади у Карловцу (Хрватска), за Милана Бозокина није значајно и прекид бављења новинарством, напротив. Некако у то време редакција армијског листа „За домовину“ тражила је војнике новинаре па се Милан пријавио на конкурс и после завршене војничке обуке обрео у Загребу, у редакцији. Задаци су, затим, следили један за другим.

Није било вежбе ни значајније активности у Петој војној области коју новинарско перо војника Милана Бозокина није пропратило, а како је лист излазио двонедељно, путовања и терена, на којима је обављао новинарске задатке, било је на претек. Ти дани су му, зато, остали у неизбрисивој успомени.

Након одслужења војног рока, у лето 1980. године, на препоруку пуковника Душана Бојанића, ондашњег уредника листа „За домовину“, долази у редакцију „Дневника“ где остаје до данас,

Књига за јубилеј

Јубилеј бављења цивилно-војним новинарством Милан жели да обележи и књигом у којој би сабрао своје најзначајније репортаже и чланке из војске и о војсци и која би представљала својеврсни тридесетогодишњи време-плов, па с тога помно одабере прилоге из своје архиве.

Никад није касно

Током дугогодишње новинарске каријере и, посебно, бављења војском, Бозокин је интервјуисао велики број највиших државних и војних руководиоца и команданата, безброј командира и војника али никада, ниједан министар одбране, односно начелник Генералштаба, није дао интервју за „Дневник“. Нада се да ће му се ипак и та жеља остварити.

па с правом каже како се, на неки начин, захваљујући војсци и „ухлебио“ у професионалним новинарским водама.

Како је у „Дневнику“ сваког уторка излазила страна специјализована за општенародну одбрану, Милан је наставио да пише о војсци, што му је, између осталог, омогућило да пропутује целу тадашњу СФРЈ и борави у готово свим већим јединицама ЈНА.

Током бављења војним новинарством извештавао је за „Дневник“ са многобројних вежби и маневара. Почело је са вежбом изведеном 1981. године на територији општине Нови Бечеј у Војводини, наставило се маневрима „Јединство 83“, на полигону Криволак у Македонији, а затим је следиле и безброј других.

У тридесетогодишњој професионалној каријери писао је своје извештаје у ваздуху, летећи у авионима и хеликоптерима Ратног ваздухопловства, на мору, пловећи на бродовима и подморницама Ратне морнарице, на копну, возећи се у тенковима и другим борбеним возилима и, зашто не рећи, увек афирмативно и са љубављу према војсци.

-Новине у наоружању и техници једна од новинарских преокупација Милана Бозокина

Поред тога, Бозокин је као новинар пратио и активности Цивилне заштите, сектора за ванредне ситуације, организација резервних војних старешина, удружења бораца, полиције, чиме је заокружио своје ангажовање у праћењу целокупног сектора одбране и безбедности.

Захваљујући војсци имао је јединствену прилику да види, проба и доживи нешто што други новинари нису успели током целе своје каријери а и „Дневник“ је, захваљујући Милану и његовом новинарском интересовању, знању и упорности, много пута први објављивао ексклузивне записе и репортаже из војне средине.

Војно новинарство га је, по његовим речима, научило много чему и омогућило му да напредује у својој матичној новинској кући, где је у два наврата проглашаван за најбољег новинара, али и да у војној средини оствари многе контакте, познанства и пријатељства која трају и дан-данас.

Бозокинов допринос медијском афирмисању војске и система одбране знала је да цени и сама војска. Добитник је многобројних признања јединица и установа о којима је писао. Све то утицало је на његово опредељење да се и данас, делимично ван система одбране, новинарски бави војском и животом у њој.

А, када би поново био у прилици да бира професионалну каријеру изабрао би, каже без размишљања, војно новинарство. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

На вежби за трпезом војних специјалаца

Људи из строја

Падобранац с трубом

Дејан Јевђић из Пожеге, припадник Логистичке базе Војске Србије, једини је трубач у Србији који је извео падобрански скок, а вероватно и један од ретких у свету

Дејан Јевђић већ десет година им свој дувачки оркестар с којим је небројено пута наступао на разним манифестацијама у земљи и иностранству, на чувеном Сабору трубача у Гучи, а недавно и на концерту „Сто српских труба за празник Београда“ на Тргу републике, поводом Дана ослобођења главног града.

Исто толико Дејан је припадник Војске Србије, као војник, а онда професионални војник најпре у пожешкој бригади, а сада у Логистичкој бази. Његова фотографија са трубом објављена је на насловној страни листа „Војска“ у јануару 2003. године.

Недавно је Дејан остварио свој давнашњи сан – да буде падобранац. У Кикинди је скочио са висине од 3.000 метара у тандему са инструктором Борисом Адамовом, а у његовим рукама била је наравно – труба.

„Одавно имам ту жељу и да је остварим пресудна је била подршка пуковника Јелесија Радивојевића, човека који је забележио рекордни падобрански скок са преко 9.000 метара. Он ме охрабрио, дао неопходна упутства, припремио и онда сам са лакоћом полетео са тих три хиљаде метара висине“, прича Дејан.

„Наравно да се нисам одвојио од своје трубе, јер скочити са те висине и није неки проблем, али са трубом, од које се иначе не одвајам од дечачких дана, то је већ реткост коју ево бележите. Једини сам трубач у Србији који има падобрански скок, а вероватно један од ретких у свету. Бар ја нисам чуо ни за кога“, каже Дејан.

Труба и војска су му две велике љубави. Труба је породична традиција, јер су прадеда, деда и отац свирали тај инструмент, а сада и Дејан и његова два брата.

А у Војсци је од служења војног рока у Ужицу 2001. године. Одмах је наставио као професионални војник у некадашњој 19. пешадијској бригади у Пожеги, па као специјалац у Извиђачко-диверзантском батаљону Ужичког корпуса, онда као граничар у 16. граничном батаљону на Тари и Дрини, а сада је у Логистичкој бази у Пожеги.

„Од првог радног дана сам у Војсци и жеља ми је да ту останем“, каже Дејан. „Прошао сам сложене обуке као специјалац и граничар, а даље намеравам да се окушам у падобранству јер ме то одувек привлачи. Зато и овај скок није случајан и надам се да ће их бити још“, истиче Дејан уз жељу да ускоро поново скочи у тандему – али само са својом трубом. ■

Р. МУТАВЦИЋ

Регион растуће моћи

Уколико земље попут Вијетнама, Лаоса, Кампучије, Тајланда, Сингапура, Филипина, Малезије и Индонезије схватимо као посебну област или регион, а то се иначе чини у англосаксонској лексикографији, онда можемо констатовати да Далеки исток сачињавају источне области Сибира, источна Кина са Тајваном, Корејско полуострво, Јапанска острва, Западни Пацифик, са припадајућим морима, острвима и полуострвима. То је регион који, с обзиром на постојећу констелацију снага и војну моћ, сачињава геостратегијску целину која би, у случају ширег међународног оружаног сукоба, вероватно била посебно ратиште.

Далеком истоку, региону на источном рубу наше планете, веома често се говори и пише, али он није довољно јасно дефинисан као геополитички појам. У *Британској енциклопедији* (*Encyclopedia Britannica*) не постоји одредница „Далеки исток“, већ уместо тога стоји – „Источна Азија“, уз прецизну назнаку које све области обухвата.

Слично томе, у *Америчкој лексикографији* (*Webster's Unified Dictionary and Encyclopedia*) крајњи, североисточни део континента дефинише се као „Земље источне Азије“ (*The lands of east Asia*). У нашем *Војном лексикону* стоји да је Далеки исток „област источне Азије, која обухвата источне области Сибира, Кину, Северну и Јужну Кореју, Јапан, Вијетнам, Филипине, Лаос, Тајланд, Кампучију, Сингапур, Малезију, Индонезију и приобална острва“.

Британска енциклопедија, међутим, у област Источне Азије убраја полуострва и острва у Беринговом и Охотском мору, долине река Амур и Сингари, заравни североисточне Кине и Манџурије. Према подацима из *Војног лексикона Југославије*, Далеком истоку припадају и земље Југоисточне Азије, које образују посебну геополитичку и геостратегијску целину, мада већина њих припада посебном геополитичком простору и војно-политичком блоку – Асоцијацији земаља Југоисточне Азије (ASEAN).

Уколико земље попут Вијетнама, Лаоса, Кампучије, Тајланда, Сингапура, Филипина, Малезије и Индонезије схватимо као посебну област или регион, а то се иначе чини у англосаксонској лексикографији, онда можемо констатовати да Далеки исток сачињавају источне области Сибира, источна Кина са Тајваном, Корејско полуострво, Јапанска острва, Западни Пацифик, са припадајућим морима, острвима и полуострвима. То је регион који, с обзиром на постојећу констелацију снага и војну моћ, сачињава геостратегијску целину која би, у случају ширег међународног оружаног сукоба, вероватно била посебно ратиште.

У глобалним геополитичким и геостратегијским размерама Далеки исток заузима значајно место, првенствено због премештања центара економске и друге моћи са Запада на Исток, велике концентрације војне силе, снажно израженог интереса великих сила за присуство у том региону и супротности које постоје међу појединим земљама тог простора (потенцијалних жаришта сукоба).

Економска димензија

Развој савременог света показује да се центри економске, политичке и војне моћи мењају, односно преносе с једног у други крај света. У 19. веку, на пример, он је био у Европи, при чему је Велика Британија представљала политички, финансијски

и економски центар, а њене колоније (добрим делом и остале земље), својеврсну „периферију“. Наредни век био је век Северне Америке, конкретније САД, које су, нарочито после Другог светског рата, биле центар у коме су се стварале и из њега шириле нове технологије, политички и културни смерови. Масовна производња и масовна потрошња, својствени периоду индустријске револуције и постиндустријској ери, достигли су врхунац управо у САД.

Индустријска револуција знатно је убрзала све промене у друштву, а нова технолошка револуција их још више убрзава. Оне се, према законима дијалектике, завршавају победом једног или више учесника у том надметању. „Победник 21. века је познат – зове се Азија“ – констатовао је Божидар Ђелић, после недавне посете земљама Далеког истока.

Пренос економске моћи са Запада на Исток почео је шездесетих година прошлог века и убрзано се наставља. Наиме, за релативно кратко време, на Далеком истоку настало је неколико јаких економија, које су се шириле из Јапана према Јужној Кореји, Хонг Конгу и Тајвану (поменуто земље, уз Сингапур, називају се *мали азијски тигрови*). Кројем 20. века придружили су им се *велики азијски змајеви* – Кина и Индија, које су производима преплавиле светско тржиште.

После опоравка од неспретно спроведене друштвено-политичке трансформације и економске транзиције, Руска Федерација, као и остале евроазијске земље богате природним ресурсима, почетком 21. века бележи динамичан економски развој и доводи већи део света у стање енергетске зависности од ње. Глобална економска криза угрожава и њену привреду, али мање него привреде западних, високоразвијених земаља.

Кина већ скоро две деценије остварује двоцифрену стопу раста бруто друштвеног производа и постала је трећа економска сила света (после САД и Јапана). У наредних 15 до 20 година, према проценама многих економских експерата, њен друштвени производ биће једнак као и САД, па ће Кина, у другом кварталу 21. века, вероватно бити највећа економска сила света. Кина поседује огроман радни и техничко-технолошки потенцијал.

Успешном комбинацијом таквих потенцијала, релативно мала Јужна Кореја (има 98.480 квадратних километара површине и око 50 милиона становника) успела је да *прекрије* светско тржиште робом великих јужнокорејских корпорација. Може се само претпоставити какво ће светско тржиште роба и услуга бити у наредних десет или петнаест година, када се највећи део радно способног становништва Кине укључи у савремену производњу. Томе у прилог говоре и велика улагања земаља Далеког истока у научноистраживачки рад. Водеће

земље Далеког истока – Јапан и Кина, планове дугорочног развоја заснивају на ефикасном коришћењу нових технологија. Јапан, на пример, издваја више од три одсто бруто друштвеног производа (око 3.000 милијарди US долара у 2007) за научноистраживачки рад, док је Кина, последњих десет година, повећала издвајања за ту намену – од 0,5 на 1,5 одсто. Истовремено, Кина је повећала и број стипендиста на десет милиона и сваке године *производи* око шест милиона дипломаца. Жестока конкуренција између далекоисточних економских цинова за преузимање водеће улоге од Америке и Европе одвија се и у домену нових технологија – информатике, биотехнологије, комуникације, енергетике и науке о новим материјалима.

Ефекти кризе

Процене о променама центара моћи заснивају се, углавном, на економским показатељима, који су остварени пре актуелне светске економске кризе. Глобална економска криза, међутим, више погађа економију САД него Кине. Почетни ефекти кризе утицали су на то да се раст бруто друштвеног производа САД сведе на нулу, уз тенденцију да достигне и негативан биланс. А Кинези, при том, планирају да годишњи раст од 8 или 9 одсто смање на шест.

Савремени свет, у садашњем тренутку развоја производње, чешће се суочава са проблемима продаје него производње. Радни потенцијал земаља Далеког истока и осталих азијских земаља (Индија, Индонезија, Вијетнам) и савремене технологије отварају неслућене могућности масовне производње. Питање јесте где, коме и под којим условима пласирати те производе. Привреде Јапана, Јужне Кореје и Хонг Конга, али и Кине, развијале су се захваљујући великом америчком (нешто мањим делом и европском) тржишту, које је успевало да апсорбује вишкове њихових производа. Уколико се те могућности буду смањивале, проблем пласмана производа земаља Далеког истока и осталих азијских земаља биће већи и тежи. Трајање и ниво кризе зависиће од тржишта робе и капитала, а систем међународне безбедности од односа главних учесника у том надметању.

Економски експерти нису на време запазили и проценили појаву малих и великих *тигрова* на Истоку и снажно изражену кредитирану потрошачку еуфорију на Западу. Можда се те појаве, као главни узрочници кризе, и даље свесно или несвесно заобилазе, мада је очита појава нових индустријских и технолошких изворишта у различитим деловима света, док је кредитирана потрошачка еуфорија кратко-

трајног даха. Прву је могуће успорити, али не и зауставити, а друга ће, вероватно, морати променити своју економску и друштвену суштину.

Опоравак америчке (и светске) привреде од Велике економске кризе или депресије, како се у штампи западних земаља често пише, почео је Рузвелтовим „Новим курсом“ (*New Deal*), али је она окончана тек интензивирањем припрема за Други светски рат и уласком САД у рат. Ефекти Велике економске кризе на привреде европских земаља, међутим, могу се повезати са развојем фашизма и почетком Другог светског рата. Садашња глобална криза не указују на сличне опасности. Међутим, она сем економске и социјалне има и војну, односно безбедносну димензију. Наоружавање великих сила, којим се понекад тражи излаз из кризе и незапослености, не смањује се, већ повећава и на Западу и на Истоку. Далеки исток, где се налази велика концентрација војне моћи, у том погледу, представља такав пример. Сем интензивног наоружавања и земаља Далеког истока, у том региону знатно је војно присуство осталих земаља.

Војна сила

Војна моћ данас је највише сконцентрисана управо на Далеком истоку. Поред моћних конвенционалних снага, у њему се налазе и нуклеарне компоненте три велике силе – САД, Русије и Кине, којима се постепено придружује и Северна Кореја.

Највећа концентрација војне силе јесте на Корејском полуострву. На простору од око 220.000 квадратних километара налази се око 1.800.000 добро обучених и савремено опремљених војника две Кореје и САД. Предњачи Северна Кореја, која је по бројности регуларне војске (1.100.000 људи) четврта војна сила света (после Кине, САД и Индије, а испред Руске Федерације). Јужна Кореја (98.480 квадрата и око 47 милиона становника) *заостаје* за северним суседом. Располаже оружаним снагама од 540.000 припадника, а на њеној територији је и снажна групација оружаних снага САД, која броји око 30.000 људи.

Тајван је такође прекомерно наоружан. Има површину 35.980 квадратних километара, 22,5 милиона становника, а одржава оружане снаге јачине око 250.000 људи. Јапан (377.708 квадрата и око 125 милиона становника), на пример, константно одржава релативно малобројне *самоодбрамбене снаге* које броје 150.000 припадника. Он, међутим, систематски ради на квалитативном јачању и борбеном оспособљавању *самоодбрамбених снага*, реорганизује командовање и руковођење, обуку и започиње техничку модернизацију. Недавно је његова *Самоодбрамбена агенција* трансформисана у Министарство одбране, чиме је војни естаблишмент добио знатно већу улогу у структури извршне власти Јапана.

Оружане снаге земаља Далеког истока опремљене су савременим техничким капацитетима. Располажу борбеним авионима треће и

четврте генерације, савременим оклопно-механизованим и артиљеријско-ракетним средствима, ПВО системима, великим површинским бродовима и подморницама. Водеће место у области конвенционалног наоружања има Јапан, који за одржавање и модернизацију снага годишње издваја око 50 милијарди долара.

Последњих десетак година Кина је смањила снаге Националне народне армије за око милион, те их има око 1.500.000 припадника. Она своју армију систематски модернизује (војни буџет Кина повећава по стопи од око 15 одсто годишње).

У Јапану су Пета ваздухопловна армија и Девета војишна команда Копнене војске САД. Седма америчка флота, са више од 40 борбених и помоћних бродова, од којих су најмање два циновска носача авиона на нуклеарни погон са пратећим бродовима и четири подморнице на нуклеарни погон, балистичким ракетама великог димета, налазе се у водама Западног Пацифика. Снаге САД на Дале-

Присуство САД

Посебан војно-политички и геостратегијски квалитет Далеког истока представља базирање снажних контингената свих видова оружаних снага САД на том том простору. Они су распоређени у троуглу – Окинава–Јужна Кореја–Јапан. На Окинави је једна од највећих база морнаричке пешадије САД, а ту су и постројења стратегијске авијације. У Јужној Кореји је команда америчке Осме армије, са редуцираном дивизијом Копнене војске, три самосталне бригаде и великим бројем јединица за борбену и логистичку подршку, те команда Седме ваздухопловне армије, са елементима борбене и помоћне авијације.

ком истоку имају нуклеарна борбена средства оперативно, тактичке и стратегијске намене и представљају значајан фактор детерента у том региону, који карактеришу разноврсне претње и изазови.

Значајан део копнених и ваздухопловних снага кинеске Народне армије груписан је у југоисточним пределима земље, а снаге ратне морнарице распоређене су махом у Јужном и Источном кинеском мору. Такав распоред диктиран је националном и војном доктрином Кине, њеним односом према Тајвану и острвима Спратли, које Кина сматра својим интегралним деловима. Те снаге, поред савременог конвенционалног наоружања, опремљене су и ракетно-нуклеарним борбеним средствима.

Групација здружених копнених и ваздухопловних снага Руске Федерације, које потпадају под Команду Далекоисточног војног округа, чије је седиште у Кабаровску, броји око 80.000 људи, а Команда руске пацифичке флоте, седишта у Владивостоку, има око 30 ратних

бродова. У њеном саставу су и четири подморнице на нуклеарни погон са балистичким ракетама стратегијске намене. Пацифичка флота, у оперативном погледу, јесте под командом Далекоисточног војног округа, чије се седиште у Кабаровску.

Посебну пажњу међународне јавности, посебно земаља Далеког истока, привукло је ракетно-нуклеарно наоружавање Северне Кореје. Достигнућа које Северна Кореја постиже у развоју ракетне технике, праћена испитивањима балистичких ракета и нуклеарних бомби, озбиљно забрињавају Јужну Кореју и Јапан, а могућим ударима, како процењују амерички војни стручњаци, могу бити изложене и снаге САД на Далеком истоку и у зони западног Пацифика.

На Далеком истоку сусрећу се и сукобљавају интереси великих сила – раније Велике Британије, Француске, Немачке и царске Русије, а данас САД, Руске Федерације, Народне Републике Кине и Јапана. Односи међу државама тог региона нису задовољавајући, а у неким случајевима су чак и критични.

Сједињене Америчке Државе сматрају Далеки исток подручјем посебног политичког и економског интереса и стратегијског значаја. Интерес за њега правдоју историјским чињеницама и савременим потребама – успон их је водио на Далеки исток, где су, после похода и освајања нових територија на Пацифику, поред осталог, освојиле острво Гуам и на њему учврстиле позиције. Други светски рат САД су завршиле војним операцијама на Далеком истоку, где су први (и једини) пут у историји ратовања употребиле нуклеарно оружје. Масовним ангажовањем у Корејском рату (1950–1953) спречиле су шире-

Спор Русије и Јапана

Совјетски Савез наставио је политику царске Русије према Далеком истоку и пред крај Другог светског рата окупирао северне територије Јапана – јужни део острва Сахалин и Курилска острва. Јапан је тражио да му се те територије врате, али је СССР одбио, а данас то чини и Руска Федерација, позивајући се на договоре постигнуте на Јалтској конференцији, где су оне обећане Совјетском Савезу као услуга за улазак у рат против Јапана. Затегнутост у руско-јапанским односима повећава и присуство снажне далекоисточне групације руских оружаних снага и базирање бродова руске Пацифичке флоте у водама западног Пацифика.

ње совјетско-кинеске експанзије према југоистоку Азије. Са Јапаном су 1951. године закључиле *Споразум о безбедности*, који је, уз одређене измене, трансформисан у америчко-јапанске војне аранжмане и представља главну карику у систему безбедности, који је заснован на иницијативу и под окриљем САД.

И Руска Федерација показује интерес за Далеки исток, правдајући га, такође, историјским разлозима. Руси су, наиме, вековима тежили да ратним бродовима изађу на отворене воде Тихог океана и остваре утицај на земље тог региона. То су посебно демонстрирали крајем 19. и почетком 20. века, када је војска царске Русије,

продирући јужним деловима Сибира, освојила североисточне делове Кине и испољила аспирације према Корејском полуострву. Тада се сукобила и са Јапаном и у јапанско-руском рату (1904–1905) претрпела тежак пораз.

Највећу и најнепосреднију претњу миру и стабилности Далеког истока, представља вештачка подела Кореје на две државе, а посебно нуклеарно наоружавање Северне Кореје. Јужна Кореја и Јапан сматрају да је такво наоружавање претња миру и безбедности региона, па предузимају различите мере предострожности. Огласила се и међународна заједница – Савет безбедности Уједињених нација наметнуо је санкције и својерсну блокаду Северној Кореји.

Претње миру

На Блиском истоку, мир и стабилност може озбиљно да угрози подељеност кинеског полуострва на две антагонистичке државе. Због оштрих супротности њихових друштвено-политичких система могу настати сукоби различитог карактера и размера – унутрашњи сукоб у Северној Кореји, који је инициран споља ради промене постојећег друштвенополитичког система, затим, оружани сукоб између две зе-

мље ради уједињења и међудржавни сукоб, уз неизбежно ангажовање спољних сила.

Такав сценарио био би у основи обновљена слика Корејског рата, с почетка педесетих година прошлог века, у којем су се непосредно сукобиле снаге две велике силе – САД и Кине, а посредно и Совјетски Савез. Рат је завршен без вертикалне ескалације – водио се само класичним средствима ратне технике.

Друга потенцијална опасност по мир и безбедност на Далеком истоку јесте тежња Кине да заузме Тајван и спорна острва. Званичници Кине, углавном војни, повремено наглашавају да Кина треба да поврати Тајван чак и употребом оружане силе. Такве изјаве, међутим, не могу се тумачити као званичан став Кине, која жели да питање Тајвана реши по моделу Хонг Конга.

На мир и стабилност Далеког истока утиче актуелна економска криза. Њен наставак и продубљивање могу имати значајне економске, социјалне и безбедносне последице. Снажно наглашена потреба Кине за економским просперитетом и стагнација америчке привреде могу заоштрили њихове међусобне односе.

Нова глобална економска криза неминовно доноси крупне промене, које могу довести чак и до *помирења* два концепта економско-друштвеног развоја – наставак и унапређење капиталистичке производње, засноване на приватном власништву, и промовисање социјалистичке (или социјализоване) расподеле друштвеног производа, која подразумева смањење разлика између богатих и сиромашних, боље организовану и обезбеђену здравствену заштиту и образовање. Такав развој ситуације био би, свакако, бољи од евентуалног великог оружаног сукоба, који се, ипак, као потенцијална опасност не може занемарити. ■

Тодор МИРКОВИЋ

Пакет вредан пет милијарди долара

Русија и Индија договориле су се о потписивању два споразума – о индијској куповини руског оружја и авиона и о њиховом одржавању, саопштио је портпарол индијског министарства одбране Ситаншу Кар. Споразум се односи на период од 10 година, а његова вредност је око пет милијарди долара.

Споразум предвиђа, између осталог, куповину 80 руских хеликоптера Ми-17, у вредности од милијарду долара, и прилагођавање ракета „brahmos“ како би могле да се ставе на ратне ловце руске производње „сухој“. Предвиђа се и изградња модерног суперсоничног ловца невидљивог за радаре попут америчког стелт F-22 „раптор“.

Други део договора обухвата сервис после продаје за оружје и опрему руске производње. ■

САД граде базе у Румунији и Бугарској

Пентагон ће издвојити више од 100 милиона долара за изградњу нових војних база у Румунији и Бугарској, пише лист америчке војске „Старз анд страјпс“ у свом европском издању. Изградња базе у Румунији, у коју ће моћи да се смести 1.600 војника, коштаће 50 милиона долара, а базе у Бугарској, која ће моћи да прими 2.500 војника, износиће 60 милиона долара.

База у Румунији требало би да буде завршена за два месеца, док база у Бугарској треба да буде отворена 2011. или 2012. године. Изградњу ће финансирати Америка, али ће их заједно користити Американци и армије земаља на чијој територији се граде.

Изградња база у Румунији и Бугарској представља део глобалне стратегије премештања војника која је почела да се спроводи током првих година Бушове администрације, пише „Старз анд страјпс“.

Циљ ове стратегије је да се амерички војници из Немачке преместе у источније државе зато што би одржавање база у тим земљама било јефтиније и што би оне тако биле ближе немирном Блиском истоку. ■

БИХ спремна за чланство у НАТО

Министар спољних послова Босне и Херцеговине, Свен Алкалај изјавио је да је БиХ спремна за чланство у НАТО и да очекује објективну и правичну процену Европске комисије за укидање виза за путовање држављана БиХ у „шенгенску зону“. Говорећи на годишњем састанку Евроатлантског партнерског већа у оквиру заседања Атлантске саветодавне групе за политику на Јахорини, Алкалај је рекао да се „с правом може рећи да је БиХ данас партнер НАТОа, те да се од примаоца међународне помоћи БиХ трансформирала у партнера способног да помаже другима“.

Шеф дипломатије је додао да очекује и „фер третман и објективну процену Европске комисије“ како би држављани БиХ могли да без виза путују у земље Европске уније.

Алкалај је подсетио да је БиХ пре две седмице изабрана за несталну чланицу Савета безбедности УН-а чиме је остварила један од главних спољнополитичких циљева. ■

Украјина смањује број војника на Косову

Украјина ће за трећину смањити контингент својих војника на Косову, објавило је Министарство одбране те земље. „То је у складу са општом тенденцијом Кфора да редукује број војника распоређених на Косову“, рекао је украјински министар одбране Валериј Ивашченко.

То значи да ће број украјинских војника у оквиру међународних снага на Косову бити смањен са 184 на 125. Украјина је једина земља партнер која је учествовала у свим операцијама и мисијама НАТО на Косову.

Генерални секретар НАТО Андерс Фог Расмусен рекао је у септембру да алијанса намерава да до почетка следеће године смањи број војника на Косову са 15 на 10 хиљада.

НАТО је још у јуну дао зелено светло за то, пошто је оченио да се безбедносна ситуација на Косову побољшала. ■

Војни маневри Израела и САД

Израел и Сједињене Америчке Државе започели су велику ваздухопловну војну вежбу. Одбрамбени званичници су најавили да ће вежбе трајати две недеље, да је у њих укључено око 1.000 америчких војника и да ће се користити пресретачи ракета на земљи и бродовима типа „patriot“, „aegis“, „THAAD“ као и израелски баластички штит „erou II“.

Током вежбе тестираће се одговор на читав низ долазећих пројектила. Седамнаест америчких војних бродова доплвило је у израелске територијалне воде за ту вежбу. Флота се састоји од носача ракета које ће испалити лажне пројектиле ради тестирања одбране, а бродови с радарима ће бити део вежбе. У њој ће учествовати и ваздухопловне снаге. Радарске станице су постављене широм земље и активираће се израелски системи за детекцију ракета. Две земље су сличне комбиноване вежбе и раније изводиле.

Амерички војни званичници су у Израел дошли пре месец дана ради финалних припрема вежбе. ■

Пише
Александар РАДИЋ

Осмице

Ускоро
Ваздухопловство и
противваздухопловна
одбрана Војске
Србије преузима са
ремонта четврти
транспортни
хеликоптер Ми-8
ремонтован у овој и
прошлој години у
заводу „Мома
Станојловић“
на аеродрому
у Батајници.
У различитим фазама
ремонта налазе се
још три Ми-8. Ових
дана у заводу су
почели да раде
на ремонту два
Ми-17 (извозна
ознака варијанти
Ми-8 са турбином
ТВ3-117). Витални
делови биће
превезени у Русију на
ремонт у тамошњем
заводу, а у Батајници
ће бити изведени
радови на змају
Ми-17. То би укратко
било садашње стање
на повратку у живот
летелица Ми-8
и Ми-17.

Д До пре неколико година у ВиПВО летело се само са једним или два хеликоптера. Из бранше се указивало да се мора обновити домаћа ремонтна линија уништена у пролеће 1999. године или набавити нови хеликоптери. Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана мора да одржи способност за превоз ваздухом до сваке тачке државе. Таква потреба није само стриктно војна већ и од високог националног значаја када затреба да се помогне цивилном становништву у случају елементарних или вештачки изазваних катастрофа.

То нису празне фразе јер су хеликоптери Ми-8, од када су дошли на наше просторе 1968. године, провели стотине часова у ваздуху превозећи повређене, пружајући помоћ код великих поплава, гасећи шумске и индустријске пожаре. Обављали су и комерцијалне послове превоза терета у беспућа, постављали далеководе...

Алтернативе за војну флоту популарних „осмица“ није било јер ни једна друга државна служба, предузеће или приватни предузетник нису имали могућности да финансирају скупу редовну обуку посада и одржавање транспортних хеликоптера. У време бише Југославије из такође бившег СССР-а увезена су 93 комада Ми-8, али флота се постепено топила – удеси и ратови уништили су део „осмица“, део је остао у Републици Српској 1992. године и у Црној Гори 2006. године, остатку је истекао животи век или међуремонтни циклус.

С ада се полако буди нада да ће ВиПВО у 2010. години имати девет транспортних хеликоптера – седам старих добрих „осмица“ и два врло слична, али савременија хеликоптера Ми-17. Они ће бити подељени између аеродрома Батајница и Ниш да би правовремено били на услузи и за војне и за цивилне потребе. Када се обнови флота има наде да ће се коначно три машине опремити савременом опремом за трагање и спасавање.

Лекције из ратова вођених у прошлој деценији указале су на високи приоритет који представља могућност да се пилоти извуку брзо после исцакања из авиона. У време конфликта 1991/92. године летеле су „осмице“ са уквцаним падобранцима из легендарне *Шездесеттреће*, али радило се о хеликоптерима који су имали само стандардну опрему и нису могли да се користе ноћу и у сложеним метеоролошким условима.

Пролећа 1999. године пилоте оборених америчких авиона са наше територије извлачили су наменски опремљени хеликоптери који су могли да обаве свој задатак по ноћи. Са наше стране пилот

Иља Аризанов, који је оборен изнад Голеша, сам се пробијао између албанских патрола до свог аеродрома Слатина. Не поновило се.

Осим за војне намене сва средства која се уграде у спасилачки хеликоптер једнако су примењива у миру, а Србија је у овом тренутку једна од ретких држава која нема националну хеликоптерску службу за превоз повређених. Далеко смо од стандарда већине држава ЕУ, укључујући ту и источни део континента, које хеликоптерске базе размештају на удаљености од 50-80 километара.

Хеликоптери као што су Ми-8 и Ми-17 врло су корисне алатке и у извозу безбедности. Због врхунских перформанси тражени су у свим међународним мисијама, било да их воде Уједињене нације било Нато. Руске машине су једине које без тешкоћа могу да полете и спете или да лебде на великим надморским висинама. Зато су важно средство превоза за елитне јединице САД и Велике Британије у Авганистану. Национална сујета и економски интереси фирми из тих држава не дозвољавају да се у већој мери директно користе у оружаним снагама, али зато се свим савезницима, посебно из држава које су се некада дичиле социјалистичким префиксом, препоручује да набаве нове „седамнаестице“. Када се флота занови, из Вашингтона и Лондона стиже наредна препорука да се машине и посаде пошаљу у Авганистан или неко друго кризно жариште.

Зато се број Ми-17 у нашем региону стално повећава. Хрватска је средином ове декаде ремонтвала 16 примерака (два су до сада уништена у удесима). Затим је 2007. и 2008. године набављено десет нових Ми-17Ш. Босанску флоту чини пет тек ремонтваних Ми-8 и Ми-17, шест примерака лети у македонској војсци, а два у македонској полицији.

На први поглед редови које сте прочитали могу да се чине као отворена реклама за славни продукт конструкторског бироа *Миљ*, али четири декаде службе тог хеликоптера и прилично лоша искуства из савремених ратова са конкурентима говоре у прилог томе да свака држава која цени да јој треба универзални транспортни хеликоптер тражи *Миљ*.

Србији су такви хеликоптери потребни и зато се мора пронаћи начин да се одржи флота од девет до десет хеликоптера. У наредним годинама то ће свакако бити ремонтвани примерци, али треба гледати унапред и на време проценити да ли са „осмицом“ заменити „осмицу“ или чекати новитете на светском тржишту који би могли достојно заменити стари, ружњикави али поуздани Ми-8. ■

Милан Туцовић,

СЛИКАР,

Када сам уклонио сва општа места нашег заната која довлаче магичност на платна, остало ми је да насликам нешто што на први поглед у себи нема ништа магично, а да ипак остане магичан утисак, да се успоставе неки магични односи. На крају дођете до тога да то магично долази на неки чудесан начин управо из те личне исповести. Ако имате неки свој магични састојак или бар дубок поглед на свет, живот – онда се све то утисне и на ваше слике. Сада радим циклус слика – објеката Дама и једнорог за који се надам да ће бити завршен за изложбу коју ћу у Галерији РТС-а имати 3. децембра, и настојим да сазнам колико је могуће данас, у овом времену, насликати тај мит – направити нешто крајње бајковито.

ДАМА И ЈЕДНОРОГ

Сусрела сам их све троје. У атељеу породичне куће на Душановцу, сликар, дама и једнорог заокружују свој бајковити свет у сандука: слика објеката. Видећете их ускоро. А како магично на неки начин долази из личне исповести, она управо следи – о сликарству и животу, јер то и јесте паралелни свет Милана Туцовића. А унутар тог света је тако ретка, тако посебна и тако истинита – магија.

❏ Судбином одређени или појединачним енергијама обликовани, наши животи одвијају се на различите начине. Шта је то што је одредило Ваш живот, што га је учинило баш оваквим какав јесте? То наравно могу бити људи, догађаји, процеси, боје, избори, мириси, тренуци...

– Све што сте набројали и још много тога. Шта се догађа чином рођења, шта је то што нас понекад усмери, то заиста не знам. У животу се нижу догађаји који су плод или нашег избора или неких наметнутих тренутака, а онда долазе и случајности – и све нас то на крају обликује. Верујем да смо увек слободни у избору, али да сваки наш избор ограничава или условљава у неком малом проценту следеће изборе. Вероватно се живот заврши онда када немамо више никаквог избора. Шта је на том путу одређујуће? Кажем, пуно тога. Слика из детињства и један рани, потресни утисак о пролазности. Готово паничан покушај да се нешто забележи, сачува. После су кренула пријатељства, књиге, филмови – који су ме додатно обликовали.

❏ Прилаз слици је апстрактан, као што је то и прилаз музици. Човек никад не може да преприча неку слику, већ само осећај који је имао пред њом. Та емоција врло често садржи зрно оне исте емоције коју је сликар имао у себи у тренутку кад је додирнуо платно. Која је то емоција код Вас, и како уопште настају Ваше слике. Јесу ли оне став или нешто друго? Како изгледа тај ход кроз тамни вилајет, о коме сте једном приликом говорили?

– Сlike, скулптуре, да не кажем ту тежу реч – уметност, негде морају да буду изједначене са животом. Чини ми се да већ одавно сликам као што дишем. Често говорим, помало и у шали, да ме музе не посећују, нити их очекујем. Једноставно живим, а то што сликам је својеврсно директно сведочење мог унутрашњег живота. Моје слике настају неким унутарњим следом који је у мени искуством, емоцијом, живљењем – већ задат. Нема изненадних догађаја, изненадних слика... Онако како живим, како се мој унутарњи свет развија, тако настају и моје слике, као некаква факта, чињенице видљиве и за друге људе. Више не знам шта је то инспирација. Сликам. Некада иде боље, некада лошије. Остаје сведочанство мог унутарњег света на платну.

Када већ уђем у реализацију слике, онда то заиста личи на ход кроз тамни вилајет. Данас је уметник слободан, мада се бојим да је то због тога што никоме више није ни потребан. У тој својој слободи он више нема никакве репере. Више не зна да ли је то што слика добро, или није. Раније су постојали различити оквири, попут идеологија или црквене догме, који прописују како се слика Богородица, Исус или Лењин. Неке ствари су се једноставно знале, постојали су опипљиви гранични стубови између којих се уметник кретао. Данас смо остављени сами себи. Могу да узмем оловку, уље, пастил, могу да направим милион различитих композиција, да изађем ван платна, могу да га просечем, запалим... То никог изван овог атељеа савршено не занима. Међутим, у тој врсти слободе човек се непријатно осећа. Све је релативизовано. Све је изгубило центар. Архимед каже: *Дајте ми тачку ослонаца и подићи ћу свет*. Ми више немамо ослонац. Остајемо на неким лич-

ним параметрима, прилично несигурним – и радимо. Онда ми се догоди да сликам читав дан, останем до дубоко у ноћ, као да нешто копам напамет, или купим а не знам шта, нити одакле.. А онда дође јутро новог дана, па поново погледам слику и видим да је све било заблуда или откријем да сам нешто посебно изнео из вилајета и сачувао.

Када направите нешто добро, људи то једноставно препознају. И то је можда једини прави критеријум. Све остало је тегаба овог времена или оно што је донела слобода. Ми више нисмо део неког већег друштвеног покрета који нас на неки начин усмерава, нуди олакшање, говори шта је то што друштву треба. Данас нико не зна шта треба овом друштву када је о уметности реч. Да ли му уопште ишта треба? Иако живим од сликарства, излажем и знам да постоје људи који воле моје слике, често сам у сумњи да ли то иком данас треба, у свету који жури, улази у метро, излази из метроа, који долази касно кући поломљен од рада, питам се ко још има снаге да гледа слике? А опет све живи, и свет и сликарство... То су те неке дилеме које трају паралелно са чином настајања слика. И та слобода, ма колико се уметници током историје борили за њу, ја се увек на крају сетим Жидове реченице: *Уметност се рађа из принуде, а умире од слободе*. Јако је тешко у тој слободи стварати. Савремена уметност често нуди и потпуно аутистичне ствари.

❏ Чини се да је веома храбро у времену пост и изама поставити и оставити човека у средишту слике.

– Толико твроглаво и упорно код мене човек остаје у средишту слике да се већ питам да ли је то из неке моје личне наивности или дубље спознаје. Мени је то нешто испод чега се не сме ићи. Припадамо јудеохришћанској цивилизацији где је човек круна божијих стварања. Створени смо по лику и облику Господњем, бар како пише у Старом завету. За мене је човек мера свих ствари. Јер, када се сагледа разградња уметности, агресивни покушаји потирања самог сликарства, прво на шта се ударило је људско лице. Мени је зато јако битно да је оно нетрансформисано, да је управо такво како изгледа, да су то често лица људи са којим делим судбину и живот на земљи.

❏ Исто тако храбро ликови са Ваших слика посматрача гледају право у очи. Негде у том погледу се и догађа препознавање, и то у времену које је у том тренутку замрзнуто, у ствари вечно – свевреме. Ти погледи су попут капија светова...

– Тај поступак се код мене наслана на традицију иконе у православној свету, где вас свети увек гледају у очи, а где су те очи заиста пролаз између светова. Ако размишљамо о материјалном носиоцу слике: платну, боји, свему ономе што се догодило у физичком смислу на тој површини – ту уметности нема. Она настаје у оном међупростору између посматрача који гледа то што га провоцира – слику. Уметност мора да је у директном контакту са животом. Платно није живот. Само тај тренутак у коме платно краде живот оног дугог, док му он дозвољава да битише, у том кратком тренутку сусрета – настаје уметност. Сlike не постоје када их нико не гледа. Зато на мојим сликама постоје ти погледи, очи. Очи вас најбоље ухвате, призову... Људи на мојим сликама вас гледају, у тренутку вам помало краду живот, али вам за узврат, надам се, нешто и дају.

❏ Уметност је елитистичка ствар оних који имају дар да се запитају и оних који стану пред дело. Она остаје после нас и обележава време, рекли сте. Какав запис ће о времену свог настајања сачувати Ваше слике?

– Биће то једно потпуно лично сведочење о баш том, конкретном Милану Туцовићу, који је живео на смени векова остављајући на

својим платнима запис о свом интимном, унутарњем свету. Ми више нисмо део идеологија, па да тиме потремо сопствену личност. Моји радови изражавају јединку, која живи једном, на тој земљи, у том тренутку. Наравно, ја се заиста надмам да таквом појединачном исповешћу говорим много и о сопственом времену и људима који у њему живе, са истим или сличним проблемима, надањима, страховима... Кад завршим неку слику, често разговарам о њој са пријатељима, мојом супругом. И онда ти неки други погледи виде колико се заједничких проблема и фрустрација налази на слици, иако ја у тренутку док је сликам не размишљам о томе. Решавајући неки свој проблем, на крају сагледате да је то проблем времена. А онда је некако лакше... Тај поступак од појединачног ка општем иначе је искренији, јер би у обрнутом то био памфлет, без крви у себи.

Уметност не нуди решења. Она само поставља добра или мање добра питања. Ако је неко уметничко дело значајно, оно нас само покрене ка одговору.

❏ Уколико пристанемо на позиционирање Вашег сликарства у магични реализам, шта по Вашем мишљењу даје тај одсјај магичног том реализму?

– Скоро ми је из штампе изашла монографија и онда сам заиста био у прилици да сагледам 20 година свог рада. Видео сам да је моје сликарство било доста магично на почетку, препуно вилинске атмосфере, што је било јако блиско идејама Медијале. Са годинама, да ли је то већ био утицај погубних деведесетих, потребе за неким бегом, сликао сам бродове који лебде, балоне, дирижабле, измаштане градове... И ту негде са бомбардовањем код мене се дешавају видљиве промене и моје сликарство, бар у формалном смислу, иде све више ка неком „реализму“, документу, факту... А можда је то само потреба да што радикалније, суровије, прецизније поставим управо ту магичност. Када сам уклонио сва општа места нашег заната која довлаче магичност на платна, остало ми је да насликам нешто што на први поглед у себи нема ништа магично, а да ипак остане магичан утисак, магична атмосфера, да се успоставе неки магични односи. На крају дођете до тога да то магично долази на неки чудесан начин из те личне исповести. Ако имате неки свој магични састојак или бар дубок поглед на свет, живот – онда се све то утисне и на ваше слике. Сада радим циклус слика – објеката *Дама и једнорог*, за који се надмам да ће бити завршен за изложбу коју ћу у Галерији РТС-а имати 3. децембра. Када сам у музеју Клини у Паризу видео таписерије са том тематиком био сам потпуно очаран, као можда ни са једном сликом до тада. Занимало ме је како је могуће данас, у овом времену, насликати тај мит, направити нешто крајње бајковито. Да ли је то уопште могуће. Сада радим на том циклусу који ће обухватити седам сандука. А како ће то на крају заиста бити, остаје да позовемо ваше читаоце да дођу на изложбу и сами сагледају.

❏ Магичност на Ваша платна доспева и избором неких заборављених, старих предмета које често сликате.

– Постоје различита тумачења времена. Теолози кажу да за Бога постоји само једно бескрајно, вечно – сада. И све се види као сада. Та прустовска идеја сажимања времена присутна је и код Тарковског. Никада нисам доживљавао уметност као неку документаристичку дисциплину која пуко осликава данашње време. Шта то уопште

значи? Време је вечно. Животи људских бића се у бити не мењају малтене од како смо се усправили, ако смо се уопште усправљали. Осећања љубави, смрти, страха у суштини су иста, мењају се само форме. Зато је то неко моје време на сликама које сликам у ствари свевреме, које кад-тад у животу додирнемо. Које је својствено свим будућим и прошлим временима.

❏ „Верујем да онде где смо створени, где нас је Бог поставио, да је то једино место где можемо градити рај, ма колико то сурово изгледало“ – рекли сте у једном разговору. Беспрекорно осликан људски лик на Вашим платнима увек је окружен детаљима из природе, врло прецизним

или гомилом „скаламерија“ са неког отпада – да ли су Ваше слике скица тог неког раја, овде и сада – наравно?

– Не, оне само допуњавају тај рај, ако га уопште васпостављамо. Рођен сам у овој земљи, таква је каква јесте. Али, баш ту где сам се родио, то што радим има најпотпунији смисао. Сликајући, дружећи се са људима, ми стварамо атмосферу, није рајска, али се трудимо да буде што боља. То нам је некако и дужност. Бар ја то тако осећам. Постоје ахасверске природе, људе којима је у карми било да оду, ми који останемо, ми морамо да градимо то што имамо – ту где јесмо. Што рече Волтер – *свако нека обрађује свој врт*. Иако је чувени сликар Љуба Поповић проживео живот у Француској, његово сликарство најдубљи смисао има у српском народу, па онда у свим осталим. Сретао сам људе који о уметности не знају готово ништа, а онда негде пронађу календар са мојим сликама, ураме га и држе у својим кућама. Мени је то необично драго. Осетио сам се као да сам постао бар мало налик некаквом Збегу Уроша Предића или *Сеоби Србаља* Паје Јовановића, са тим истим кодом у националном. Мало смо се погубили последњих година, заборавили смо оно што је у нашем националном идентитету лепо, различито – по чему ћемо се препознати.

❏ Живимо у времену у коме су многе вредности девалвиране. Наравно, човек од вајкада покушава да се нагоди са судбином, разрешавајући свој усуд трагањем за смислом. Како се сналазите?

– Тешко, као и други, вероватно. Све што радим је управо то, постављање бескрајних питања о смислу, и осећај да све то што чиним ипак има дубоки смисао. Криза вредности је синтагма коју срећемо у скоро свим временима. Понекад се заиста питам где почиње малициозна старост, са сумњом у било какве вредности које доноси млад свет, а где је то ипак озбиљна констатација о недостатку вредности. На тој клацкалици је веома тешко бити. Ми смо се радикално променили. Само од појаве Интернета свет се тако много променио. Брзе слике, брза музика за исти такав темпо живота. Упркос свему томе ја и даље верујем да је једино лична дубока исповест смислена, све је остало производња: дизајн, маркетинг. Све настаје и нестаје махинацијом. Једино је то потресно сведочење самог себе – оно што остаје. Зато и даље настојим да крајње искрено сведочим то што јесам. То је понекад јако тешко, јер имам осећај да се разодевам пред публиком. И не би ми било баш пријатно да то неко подробно анализира док сам још овде, на земљи. Моје је да запишем да сам трајао, да сам покушавао да разумем свет, да сам имао своје илузије, грешке, сазнања, истине, да то учиним језиком који је препознатљив, који има континуитет – и то је читава моја уметност. ■

Драгана МАРКОВИЋ

ПРЕСТРОЈАВАЊЕ У ХОДУ

Година 1885. календарски је оквир за причу о настанку филма, браћи Лимијер и чувеном „Гранд-кафеу“. Већ Први светски рат упућује на нове могућности коришћења филма као медија. По угледу на организацију француске војске, Врховна команда српске војске, која се реорганизовала на Крфу 1916. године, формирала је сопствену фотографску и кинематографску службу. То су у сваком случају зачеци војне кинематографије, која на овим просторима континуирано траје све до данас.

Дан Војнофилмског центра потиче из 1948. године, када је формирано Одељење за филмове Југословенске армије. Рођена је војна филмска кућа, која ће, уз мање и веће измене у називу, наставити да живи и траје, делећи судбину војске и остављајући снажан печат у нашој кинематографији.

Уследиле су године освајања филма, медијског простора и наравно, потврђивања. Тај пут у раду *Заставе* обележиле су значајне награде и признања на домаћим и међународним фестивалима. Филм је као наставно средство, али и као уметнички чин, бивао све важнији у представљању војске. Године кризе утиснуле су свој печат на судбину филма, а исти тај знак био је препознатљив и у раду *Заставе*. То што је свима који желе да опстану у тешким временима аманет, јесте престојаванње у ходу. И *Застава* се престојавала.

У ОБЈЕКТИВУ ВРЕМЕНА

Данас, тежиште рада *Заставе* је на информативној делатности. Такви су захтеви времена, али и потребе система одбране.

Мајор Зоран Крупез, управник погона постпродукције и архиве, каже:

– Ову годину у раду *Заставе* обележила је информативна делатност, конкретније, подршка сајта Министарства одбране видеоместима. Успели смо да са техничким капацитетима које сада имамо будемо толико брзи да са једном камером, видео клип поставимо на сајт за сат и по времена од завршетка догађаја. Процедура производње видео клипа је таква да нешто што снимимо у реалном времену, такође у реалном времену пребацујемо у рачунар, а онда од најзначајнијих кадрова правимо клип од минут, два, три, пет... На пример, говор председника Тадића од 13 минута током вежбе „Одлучан одговор“ требало је представити најважнијим акцентима од неколико минута, а да он не изгуби свој ток нити целину излагања.

Дешавало се да у постављању понеких видео клипова будемо чак и нешто бржи од агенција, а сви радимо на томе да се то време од завршетка догађаја до првог видео записа о њему што је могуће више смањи.

Новим потребама система одбране и захтевима прилагођавали смо се у ходу, уз заиста изражен ентузијазам људи који раде у *Застави*. Било нам је битно да покажемо шта можемо са већ постојећом техником, увођењем савременије технике наш рад може бити само

ефикаснији. И то се догодило. Добили смо средства и извршили набавку „за понос“, како имам обичај да кажем. Добили смо савремене камере Sony Z-7, које у свом раду користе траку и меморијске картице. Управо тај снимак на меморијској картици олакшава и убрзава дигиталну монтажу, што нам је и био циљ. Поштујемо традицију, прихватамо иновације и идемо даље.

ТРАЈНИ ЗАПИС

Током ове године *Застава* је на сајт Министарства одбране поставила више од 270 видео клипова. Њени сниматељи пратили су сва најзначајнија догађања унутар система одбране: вежбе, промоције, посете, годишњице, предавања, конференције – а њени редитељи и монтажери обликовали су коначан производ. Да би се још потпуније заокружила информативна делатност у *Застави* постоји идеја да се омогући, као што то постоји у неким другим министарствима, постојање одређеног сервера, са којег би се заинтересованим медијима директно достављали материјали о раду система одбране. Чињеница је да је Београд прилично покривен медијима, али је глад за правим и благовременим информацијама у унутрашњости, код локалних телевизија, више него присутна.

У *Застави* издвајају аеромитинг *Батајница 2009*, као једно од највећих ангажовања ове године, почев од спотова који су најављивали митинг, до клипова са самог дешавања, који су ишли само пола сата након реалног догађаја. Три нова, млада члана у „посади“ *Заставе* већ потврђују поверење које им је указано.

Филмови који су раније били знатно присутнији у раду *Заставе* настајали су и током ове године: *Енергија која покреће*, филм о фабрици одбрамбене индустрије „Милан Благојевић“ из Лучана, филм о Институту за трансфузиологију ВМА, филм поводом 165 година Војномедицинске академије. Осим ових промотивних филмова, урађени су филмски записи о великим војним вежбама, попут *Пролећа 2009*, „Одлучног одговора“. За потребе вежбе MEDCEUR 2009 урађен је филм „Пут у кризу“, на српском и енглеском језику. Филмске форме које су плод новог времена заступљене су и у пројектима „Аеродром Батајница“, тренутно је у фази монтаже, „Лађевци“, „Беседа“ и „Исхрана у природи“. Поводом значајне годишњице брода *Козара* урађен је документарни филм „Дуга пловидба“, о занимљивој историји брода Речне флотиле Војске Србије, који већ 70 година плови сливом Дунава, а недавно је промовисан и „Додир неба – Стара планина“, филм урађен у копродукцији са *Либра филмом*. У сарадњи са НЦ „Одбрана“ израђен је филмски запис о Универзијади, а што се тиче међународне војне сарадње евидентни су прилози о Војном маратону као и првенству у малом фудбалу.

Писање туђих живота објективима камере, бележење стварности које постаје трајни запис о времену, сведочење свему значајном и важном у систему одбране – остаје и даље суштина рада Војнофилмског центра. ■

Д. МАРКОВИЋ

У отпору агресији

Током 78 дана бомбардовања Србије и Црне Горе, Естрадни оркестар Уметничког ансамбла „Станислав Бинички“, заједно са делом хора, непрекидно је наступао на трговима и мостовима, у градовима у којима су песме „Волимо те, отаџбино наша“ и „Поносна земљо моја“ будиле најснажније емоције и представљале одговор народа на неправду моћних сила

осле великог успеха на турнеји „од Варне до Брисела“ и овација које су музички виртуози у униформи доживели у Аустрији, Швајцарској, Чехословачкој, Мађарској, Пољској, Румунији и Шведској, први већи концерт Уметничког ансамбла ЈНА приређен ван наше земље био је онај у Лењинграду, 26. новембра 1969, о чему је у руским медијима остало записано:

„Хиљаде километара простире се између Београда и Лењинграда. Али ове вечери избрисано је то огромно растојање. Топлоту својих срца и пријатељске осмехе, музику и песме своје земље, поклонили су југословенски уметници Лењинграђанима!“

Изузетним сценским и концертним програмом, у коме су се истицале Моцартове композиције *Пета симфонија у Е-молу*, опус 64 и *Бумбаров лет*, војни музички посленици задивили су музички веома образовану и пробирљиву руску публику. Наступ у Русији био је нови велики успех Уметничког ансамбла ЈНА, забележен само неколико година после Брисла. Био је то значајан догађај и за младог официра, диригента Будимира Гајића, тада велику наду Уметничког ансамбла и перспективног студента Музичке академије, који је прве ласкаве оцене музичке јавности почео да добија још средином 1964. године, после ревијалних концерата на Трећем фестивалу забавних војних оркестара.

Уз дуготрајне и френетичне аплаузе, којим су више пута током наступа награђивани вокални солисти Тереза Кесовија, Маријана Держај, Никола Каровић и Миро Унгар, веома ласкаве оцене за врхунско руковођење оркестром Гајић је добио и у

клубу гардијске јединице у Стокхолму, током турнеје по Шведској. Била су то прва зрнца на огрлицу успеха који је Ансамбл касније пратио на свим концертима.

У старом универзитетском граду Упсали и на ревијском и на симфонијском концерту свечана аула универзитета била је препуна. У Линчепингу чланове Уметничког ансамбла дочекали су војна музика и маса грађана. Након што је председник Линчепинга поздравио госте, шведска војна музика интонирала је химну *Хеј Словени*, а затим су виртуози Уметничког ансамбла из Југославији задивили публику мајсторским извођењем различитих уметничких, забавних и патриотских композиција.

Хуманитарна улога

Три деценије касније, Уметнички ансамбл, до тада ангажован на готово сваком важнијем музичком догађају у нашој земљи, добија нову, хуманитарну улогу. Концерти који су тада приређивани, понекад чак и упркос претњама бомбардовањем, били су изузетно посећени и доживљавани са пуно снаге и емоција. Хуманитарни концерти хора Српског лекарског друштва *Медикос*, на којима су извођени бисери српских соло песама, концерт Друштва српско-руског пријатељства „Звезде класичне музике“ и посебно наступ Уметничког ансамбла, одржан поводом 100 година музике *Биничког* у Србији, доживљени су као мелем на рани, нанетој нечовечном агесијом НАТОа. Истовремено, приређена је и изложба фотографија, докумената и ордења Станислава Биничког, што је изазвало велико интересовање не само поклоника добре музике, већ и љубитеља фотографије.

Током 78 дана бомбардовања Србије и Црне Горе, Естрадни оркестар Уметничког ансамбла „Станислав Бинички“, заједно са делом хора, наступао је на трговима и мостовима, у градовима у којима су песме „Волимо те, отаџино наша“ и „Пonosна земља моја“ будиле најснажније емоције и представљале одговор народа на неправду моћних сила.

На концертима широм Србије, организованим током агесије, као гости Ансамбла наступали су наши познати и популарни певачи забавне и класичне музике Жарко Данчо, Филип Жмакер, Оливер Њего, Ненад Ненић, Оливер Сабо, Дејан Пешић, Жељко Савић, Александар Срећковић, Славољуб Стојадиновић, Тања Тасић, Ружица Чавић, Зоран Шандоров, Милан Шћепановић и други. Ни корак за њима нису заостајали домаћи врхунски музички стручњаци, увек спремни за сарадњу с војним оркестром. Између осталих то су Јован Адамов, Војкан Борисављевић, Драгана Јовановић, Корнелије Ковач, Радмила Мудринић, Владимир Мустајбашић, Ксенија Павловић, Петар Поповић, Славољуб Стојадиновић, Ангел Шурев ...

Враћањем у прошлост, листа истакнутих југословенских музичких стваралаца који су у сарадњи с Уметничким ансамблом ЈНА, касније Војске Србије и Црне Горе, остварили завидну музичку каријеру постаје неупоредиво дужа. Дужни смо да подсетимо и на таква имена као што су Лорковић, Мезетова, Пајевић, Старц, Марасовић, Барановић, Чангаловић. Бакочевић, Папандопуло, Данон, Поспиш, Тошков, Озим, Колунџија, Трбојевић, Томшић, Митић, Дешпаљ, Бомбардели, који су од првог дана били уз војне музичке ствараоце и виртуозе.

У мају 2000. године Фестивал војничких песама и корачница, под симболичним зовом „Волимо те, отаџино наша“, поново постаје традиција. Уметнички ансамбл Војске Југославије „Станислав Бинички“ издао је и компакт диск са десетак најпопуларнијих патриотских песама и корачница.

У оквиру различитих културно-уметничких манифестација, организованих самостално или наступајући на концертима других извођача, Уметнички ансамбл пружио је веома висок квалитет музичког стваралаштва. Више од седам хиљада посетилаца присуствовало је музичким дешавањима која су оставила трајни печат на „музичким документима“ тог времена.

Почетком новог миленијума порастао је интерес домаће публике за концерте, особито духовне музике, у којој су Београђани до тада ретко уживали. Одржано је и више од 30 концерта класичне музике, коју су, по традицији, изводили посленици Уметничког ансамбла „Станислав Бинички“. На пет концерата популарне и забавне музике

„Вукова награда“ за 7.500 концерата

До 2004. године Уметнички ансамбл одржао је преко 7.500 концерата, које је пратило око пет милиона гледалаца. Ансамбл је наступао на најважнијим музичким манифестацијама: БЕТЕФ, БЕЛЕФ, Охридско лето, Дубровачке летње игре, Нишке хорске свечаности, Мермер и звуци, Шумарице...

За плодан и дугогодишњи рад, поводом 105 година постојања добио је орден са златним венцем, Златни беочуг и најдражу – *Вукову награду*, уз низ других признања и плакета.

Солисти забавних мелодија

Велики хор и оркестар Уметничког ансамбла београдског Дома, са диригентом поручником Будимиром Гајићем, наступио је 20. новембра 1964. у Љубљани на завршетку такмичења Трећег фестивала забавних војних оркестара. У оквиру овог концерта као солисти су наступили познати извођачи забавних мелодија Тереза Кесовија, Љиљана Петровић, Мајда Сепе, квартет 4М, Арсен Дедић, Симеон Гугуловски, Никола Каровић, Ђорђе Марјановић, Живан Мутић и Звонко Шпишић. Ансамбл је извео композиције Адамича, Кабиља, Кораћа, Ковачевића, Краљића, Нарделија и других познатих аутора забавних мелодија.

„Ратни реквијем“ у центру „Сава“

Од 2000. године Уметнички ансамбл „Станислав Бинички“ веома успешно сарађује и са Музичком продукцијом РТС. Резултат су заједнички наступи два ансамбла у Центру „Сава“, на којима су, између осталог, извели и Бритнов *Ратни реквијем*, са диригентом Стефаном Барлоуем из Велике Британије 2002. године, и Малерову *Осму симфонија*, под диригентском палицом Владимира Крањчевића из Хрватске, 2003. године.

Музичка антологија

На свечаном концерту, организованом поводом 105 година од оснивања Уметничког ансамбла „Станислав Бинички“, његов руководилац пуковник Зоран Мрђеновић рекао је:

„Остварујући богату сарадњу са институцијама у иностранству, наш ансамбл је гостовао у Белгији, Швајцарској, Аустрији, Бугарској, Пољској, Чехословачкој, Италији, Мађарској, Румунији, Немачкој и Русији, као и већини амбасада страних земаља код нас. Том приликом изведено је 80 концерата са највреднијим музичким делима.

У нашој земљи ансамбл је наступао на концертним подијумима и караулама, на музичким фестивалима и полигонима, које је пратило више од пет милиона посетилаца. Музика коју изводи ансамбл снимљена је на преко 300 грамофонских плоча, касета и CD. На тим снимцима налази се више од 2.000 разноврсних композиција, који представљају својеврсну музичку антологију.”

Повећано интересовање публике за концерте

Од 4. фебруара 2003. на основу новог организацијског решења о установљивању државне заједнице Србија и Црна Гора, под новим именом наставио је да функционише и Уметнички ансамбл Војске Србије и Црне Горе „Станислав Бинички“.

присуствовало је готово две хиљаде млађих посетилаца, углавном средњошколске и студентске омладине. Посебну драг тим концертима дали су наступи драмских уметника Петра Краља, Светлане Бојковић, Миме Караџића, Предрага Ејдуса, Ивана Бекјарева, Даре Џокић, Сергеја Трифуновића, који су надахњивали публику и употпуњавали уметнички доживљај.

И током 2003. године Уметнички ансамбл „Станислав Бинички“ био је главни носилац музичког живота у Београду за припаднике Војске, али и за грађанство. Најпосећенији су били традиционални концерти четвртом, *Вече напoлитанских и шпанских љубавних песама* и евергрин композиција *Само за вас* у марту. Наравно, не смеју се заборавити ни концерти организовани 16. јуна за Дан Војске Србије и Црне Горе и, посебно, 26. септембра када се обележава јубилеј ансамбла.

Уметнички ансамбл незаобилазни је учесник и других традиционалних манифестација, попут Свечане академије поводом Дана победе и Дана Републике, у мају и у новембру, а 15. септембра исте године одржана је и свечана академија у част 85-годишњице пробоја Солунског фронта. Војни музичари учествују на Смотри традиционалног народног певања у организацији Савеза културно-уметничких друштава Београда, с Академским културно-уметничким друштвом *Коло* наступа у мају, када је у великој сали изведен сплет народних игара и песама, а у јуну је хор цркве светог Архангела Гаврила премијерно извео концерт духовне музике.

На 43. смотри ансамбала народне музике културно-уметничких друштава Београд, у новембру 2003. године, уз бурну овацију, изведен је програм „Аматери своје граду“, да би за Нову 2004. годину, Уметнички ансамбл Војске СЦГ „Станислав Бинички“ поново приредио Новогодишњи евергрин.

Концерти су и даље најпосећенији садржаји у програму београдског Централног дома, у којима је најактивнији учесник био Уметнички ансамбл „Станислав Бинички“. Наступајући редовно два пута месечно, изводећи концерте с поводом или без посебног датума, ансамбл је остваривао и значајни педагошки утицај. На концертима у Дому Војске, уз традиционалне дугогодишње посетиоце, сваки пут било је све више младе публике.

Концерти су се претварали у праве музичке свечаности да би, на послетку, традиционалним наступом, одржаним на дан оснивања, 26. септембра, Уметнички ансамбл обележио вредан јубилеј – 105 година рада. Концерт је приређен у спомен на први наступ Београдског војног оркестра, 25. септембра 1899. године којим је дириговао управо Станислав Бинички.

У програму су изведене три композиције Станислава Биничког: *Марш на Дрину*, *На уранку*, арија *Станке*, са солистом Славицом Ђирић-Радић и *Сицилијанска песма – Кардучја*, коју је отпевао Славко Николић.

Оркестар и хор свој део наступа отворили су Моцартовим *Реквијемом*, а затим је Јован Богосављевић на виолини одсвирао *Годишња доба – Пролеће*, А. Вивалдија, док је солиста Оливер Њего отпевао арију *Кармен* из *Тореадора* Жоржа Бизеа. Прима-

дона Београдске опере Јадранка Јовановић интерпретирала је Вердијеву *Моћ судбине – Ратаплан*. У трећем делу тог, изузетно посећеног, свечаног концерта извођене су композиције наших музичких стваралаца.

На обележавању јубилеја 105 година Уметничког рада ансамбла „Станислав Бинички“ говорио је његов руководилац пуковник Зоран Мрђеновић, који је подсетио да развој симфонијског и естрадног оркестра и мешовитог хора као делова Уметничког ансамбла, настао из Уметничке групе ЈНА не може да се замисли без манифестација као што су БЕМУС, БЕЛЕФ, Мокрањчеви дани у Неготину, Слободиште у Крушевцу, Нишке хорске свечаности, Мермер и звуци у Аранђеловцу, Велики школски час у Крагујевцу, а још раније Дубровачке летње игре, Сплитско и Охридско лето, фестивал у Љубљани и друге на којима је учешће војног оркестра увек привлачило велику пажњу и представљало репер другим извођачима. ■

(Наставак у следећем броју)

Јадранка Јовановић уз симфонијски оркестар

Фестивал „Чета корача у мени“: војници Зоран Шандоров и Александар Срећковић

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

16–30. новембар

Православни

16. новембар – Обнављање храма светог великомученика Георгија – Ђурђиц
21. новембар – **Сабор св. арх. Михаила и осталих бестелесних сила небеских – Аранђеловдан**
24. новембар – **Свети мученик Мрата: свети краљ Стефан Дечански – Мратиндан**
25. новембар – Свети Јован Милостиви
26. новембар – Свети Јован Златоусти
27. новембар – Свети апостол Филип
29. новембар – Свети апостол и јеванђелист – Матеј

Римокатолички

22. новембар – **Крист Краљ** – последња недеља Црквене године
29. новембар – **Прва недеља Дошашћа** – почетак Црквене године

Исламски

26. новембар – Јевму Ариффе
27 – 30. новембар – Курбам бајрам

АРАНЂЕЛОВДАН

Од давнина су људи празновали анђеле Божје, али се то често претварало у њихово обожавање. Јеретици су их често тумачили као богове или их сматрали створитељима читавог видљивог света. Четири до пет година пре Првог васељенског сабора одржавани су Лаодикијски помесни сабори и својим 35. правилном установили исправно поштовање анђела.

У време римског папе Силвестра и александријског патријарха Александра, установљен је овај празник архистратига Михаила и прочих сила небеских у новембру. Зашто баш у новембру? Новембар је заправо девети месец од марта који се сматра временом стварања света. А девети месец после марта узет је због девет анђелских чинова који су најпре створени. Свети Дионисије Ареопagit, ученик апостола Павла, описао је ових девет чинова у књизи „О небеској Јерархији“ ■

КУРБАН БАЈРАМ

Овај благодан посвећен пожртвованом приближавању Богу познат је и као Хаџијски бајрам јер се њиме завршавају обреди хаџаца (ходочашћа), током којег ходочасници из целог света обилазе света места.

Како се ради о дану награде, верници се окуплају у џамијама и након обавезне молитве, у зору обављају бајрамску молитву. Традиција жртвовања Курбана датира од Божијих посланика Ибрахима и Исмаила и установљене праксе (сунета) блаженог Посланика Мухамеда.

Дан се проводи у кругу породице, посећују се ближњи а не заборављају се ни гробови рођака. Празнује се четири дана. ■

ДОГОДИЛО СЕ...

16. новембар 1914.

Почела је Колубарска битка, највећа коју је српска војска водила у Првом светском рату. На дан 15. децембра српска Врховна команда је објавила саопштење да је и последњи непријатељски војник протеран из Србије, осим 75.000 војника који су имали статус ратних заробљеника. Датум почетка Колубарске битке у Војсци Србије обележава се као Дан Копнене војске, Дан пешадије и Дан Центра за обуку Копнене војске.

16. новембар 1941.

Почела је друга немачка офанзива на Москву. Офанзива је 5. децембра завршена поразом немачке војске. Црвена армија је до марта 1942. одбацила немачке трупе на 200 километара од Москве. Овај немачки пораз означио је крај „блицкрига“ и наговестио преокрет у корист антихитлеровске коалиције.

16. новембар 1992.

Формирана 608. логистичка база. У Војсци Србије овај датум се обележава као Дан Централне логистичке базе.

21. новембар 1869.

У Новом Саду је рођен српски правник и историчар Слободан Јовановић, професор Београдског универзитета, председник Српске краљевске академије. Током оба балканска рата 1912. и 1913. године био је шеф Пресбириа при Врховној команди. У Ратном пресбириу је радио и од почетка Првог светског рата до 1917. када му је додељен рад у Министарству иностраних дела. Експерт на Конференцији мира у Паризу, теоретичар који је у периоду између 1932. и 1936. године објавио сабрана дела у седамнаест томова, председник и потпредседник југословенске владе у току Другог светског рата, Слободан Јовановић умро је 12. децембра 1952. године у Лондону, као апатрид.

22. новембар 1977.

Англо-француски путнички авион „Конкорд“ почео је редовни сао-

браћај између Европе и Америке. Редовни летови успостављени су након две године правних расправа због јачине буке коју тај авион производи.

24. новембар 1962.

Датум формирања 250. ракетна бригада противваздухопловне одбране. Овај датум се обележава као Дан бригаде.

27. новембар 1895.

Шведски фабрикант и проналазач динамита Алфред Нобел написао је у Паризу тестамент којим је своје велико богатство, зарађено углавном на производњи његовог највећег проналазак – барута, завештао за развој науке, литературе и борбе за мир. Предвидео је пет једнаких делова за награде за физику, хемију, медицину, књижевност и мир. Умро је 1896. године а награде су први пут додељене 1901. године.

28. новембар

Дан када је 1949. године формиран 98. ловачко-бомбардерски авијацијски пук ЈНА. Будући да је ово јединица са најстаријом традицијом у саставу 98. авијацијске базе, овај датум се у Војсци Србије обележава као Дан 98. авијацијске базе.

29. новембар 1943.

Почело Друго заседање АВНОЈ-а у Јајцу. Одлуке АВНОЈ-а довеле су до двовлашћа, односно формалног постојања две југословенске владе: Националног комитета ослобођења Југославије, који није имао међународно признање, и Краљевске владе, која је била међународно призната и са којом су савезници одржавали дипломатске односе.

30. новембар 1939.

Више од 20 совјетских дивизија је нападом на Финску започело совјетско-фински „зимски рат“, окончан мировним уговором у марту 1940. године. Одредбама мировног уговора Финска је била принуђена да се одрекне Карелијске превлаке и града Виборг на истоку земље.

Припремио мр Миљан МИЛКИЋ

Право у мету

„Партизан“ је најтрофејнији стрељачки клуб у Србији чији стрелци, без обзира на тешкоће које су се током пола века јављале, остварују врхунске резултате

Стрељачки клуб „Партизан“ 29. новембра ове године прославиће 50 година постојања. За то време, прославио се као најтрофејнији. Златна медаља на олимпијским играма, медаље на бројним међународним и домаћим такмичењима у свим категоријама, само су неке од многих трофеја које красе витрине клупских просторија испод трибина „Партизановог“ стадиона у Хумској.

Према речина председника Стрељачког клуба „Партизан“ Дражена Пожара, поводом овог јубилеја, 29. новембра биће организована прослава и такмичење на стрелиштима клуба, на коме ће наступити тренутно најбољи стрелци у Србији, јуниори и сениори, у мушкој и женској категорији, а гађаће се из ваздушне пушке, ваздушног пиштоља и из пиштоља средишњег паљења.

– Очекује се да ће на овом такмичењу ревијалног типа наступити око 20 стрелаца у дисциплини ваздушна пушка и пиштољ и осам стрелаца у категорији пиштоља средишњег паљења. Поред осталих, ту ће бити Јасна Шекарић, Немања Миросављевић, Стеван Плетикосић, Лидија Михајловић и остали врхунски стрелци који ће овом приликом показати своја стрељачка умећа – рекао је Пожар. Он је додао да ће поводом прославе педесетогодишњице клуба бити представљена и монографија „Борци за трофеје – пола века Стрељачког клуба ‘Партизан’ 1959–2009. године“, чији је аутор др Љубомир Петровић и која говори о успесима и развоју клуба од оснивања до данашњих дана.

Иако ће се званична прослава одржати 29. новембра, цела 2009. година протиче у знаку јубилеја, па су тим поводом организована бројна такмичења.

– Клуб традиционално организује различите манифестације, дружења и такмичења у којима аматери имају прилику да покажу своја стрељачка умећа. Сваке године одржава се такмичење дипломата и новинара, па ће се ове године та такмичења одржати у оквиру просла-

ве пола века постојања „Партизановог“ стрељачког клуба – казао је Дражен Пожар.

У сарадњи са Националном асоцијацијом за оружје, Стрељачки клуб „Партизан“ учествовао је у акцији „Жена на црти“, која окупља жене и оне се после одређене обуке такмиче два пута годишње. У оквиру те акције, родила се идеја о такмичењу „Жене за Авалски торањ“, с циљем прикупљања средстава за обнову торања на Авали, а одзив дама које привлачи стрељачки спорт био је јако добар.

Клуб је у својој историји имао и успоне и падове. Ипак, његови стрелци успели су да остваре запажене резултате, те је због тога постао и најтрофејнији у Спортском друштву „Партизан“ и у Србији. Како каже председника клуба, недаће су биле углавном материјалне природе, јер је криза која је владала у земљи утицала и на спорт.

ГАЂАЊЕ ВИШЕ ПРИВЛАЧИ ДАМЕ

Иако је стрељаштво некада важило за мушки спорт, примат у последњих неколико година преузеле су припаднице нежнијег пола.

– Девојке су код нас више заинтересоване за стрељаштво, али то није ништа необично јер и на светским такмичењима у стрељаштву доминирају даме – каже тренер Драган Доневић.

То управо потврђује и пример Андреје Арсовић. Иако је на Медитеранским играма постигла велики успех, Андреа каже да се неће зауставити на томе. Она додаје да је следеће године очекује светско првенство и да јој је жеља да се и са тог такмичења врати са златом.

– Добра припрема је кључ успеха и сада само треба наставити у том ритму – одлучна је Андреа.

За овако добре резултате потребно је доста одрицања, али, како каже, већ се навикла на такав начин живота.

– Велика такмичења изискују посебан режим живота, а због честих путовања времена за дружење са пријатељима остаје јако мало. Али, све има своје предности и своје мане – закључује Андреа и додаје да љубав према стрељаштву надилази све.

ПЕДЕСЕТ ГОДИНА УСПЕХА

Стрељачки клуб „Партизан“ основан је 27. маја 1959. године. Први председник пуковник Иван Турчиновић и секретар Драгомир Смиљанић остаће запамћени као они који су поставили смернице за креирање пута који ће довести до бројних стрељачких одличја.

Прва оснивачка скупштина бројала је 135 стрелаца и стрељачких радника, а заједнички циљ им је био развој стрељаштва и ширење стрељачке вештине, али и подизање стрељачког квалитета.

Данас, после пола века, на челу клуба су председник Дражен Пожар и чланови Управног одбора Ратко Ивановић, Малиша Марковић, Бојан Бојанић, Василије Белобрковић, Слободан Добричанин, Дамјан Гушић, Милета Мијатовић, Горан Златковић, Бошко Клачар и Младен Франковић.

Стрелци овог клуба заслужни су за репутацију клуба „Партизан“ као најтрофејнијег. Горан Максимовић био је 18 пута првак Југославије, а освојио је и 10 екипних титула шампиона. Мирјана Машић-Јововић била је 23 пута државни првак, од чега 16 у појединачној конкуренцији. Слободан Гаврић је у пушци и пиштољу освојио преко 40 националних титула, од чега је 17 пута био првак државе на међународном и националном програму.

Пола века од оснивања стрељачког клуба „Партизан“ представља важан јубилеј за стрељачки спорт у Србији. Успеси његових стрелаца најбоље се огледају у медаљама освојеним на европским првенствима (12 златних, девет сребрних и осам бронзаних) и седам медаља на светским првенствима. Сениори и сениорке освојили су осам домаћих купова, 146 пута су били појединачни државни прваци и поставили су 36 државних рекорда.

Злато Горана Максимовића на Олимпијади у Сеулу 1988. године са олимпијским рекордом, најзначајнији је успех у полувековној историји клуба. Поред тога, треба поменути и три златне, три

– Претходних неколико година биле су, такође, јако тешке, али је реорганизација руководства клуба допринела да он стане на ноге и да успешно буду решени проблеми материјалне природе који су се нагомилали. Али, без обзира на кризу, стрељачки клуб „Партизан“ успео је да одржи резултате на врхунском нивоу – наглашава Пожар.

Традиција овог клуба, још од оснивања педесетих година прошлог века, јесте окупљање омладине. С циљем афирмисања овог спорта међу младима, Стрељачки клуб „Партизан“ у сарадњи са Градским секретаријатом за спорт и омладину реализује акције бесплатне школе стрељаштва за ученике београдских основних и средњих школа током летњег и зимског распуста.

Како каже тренер Драган Доневић, који подучава школарце стрељачким вештинама, интересовање постоји, али због ограничености

Дражен Пожар, председник СК „Партизан“

сребрне и четири бронзане медаље освојене на првенствима света, на којима су „Партизанови“ стрелци поставили четири светска рекорда, па 16 златних, 11 сребрних и осам бронзаних медаља са првенстава Европе. Следе 52 златне, 52 сребрне и 50 бронзаних медаља са балканских шампионата, уз 14 рекорда Балкана. Не би требало заборавити ни 172 златне медаље са првенстава Југославије.

простора за тренирање и материјалних могућности селекцијом се бирају најталентованији, са којима се наставља рад. Доневић истиче да велики број деце тренира, али да само једно или двоје најбољих прелази у следећу категорију, где се даље усавршавају.

– Опрема је јако скупа, и потребно је да она задовољи одређене светске стандарде. За одлазак на међународна такмичења неопходно је имати специјално заштитно одело, ципеле и рукавица, а исто тако и пушку и муницију за који су прилагођени за сваког такмичара посебно – додаје тренер Доневић. – У деценији која је за нама, због санкција, било је тешко набавити потребну муницију, па смо се довијали. Тестирану муницију није лако набавити, јер се она производи у Енглеској и Немачкој и процедура тестирања је веома сложена, а она је неопходна сваком такмичару појединачно.

Тренинзи се одржавају три до четири пута недељно, а пред такмичења се тренира чак и два пута дневно по неколико сати. Викенди су обично резервисани за такмичења, тако да је радна недеља једног професионалног стрелца веома напорна.

– У односу на опремљеност стрелана у светским и европским клубовима, клуб „Партизан“ не заостаје. Наравно, нека опрема недостаје, али технички гледано, овај клуб је на високом нивоу, а потврда за то су и успеси наших стрелаца – задовољно констатује тренер Доневић.

Најуспешнији „Партизанов“ стрелац у овом тренутку је млада дама, двадесетдвогодишња Андреа Арсовић, која се такмичи у сениорској категорији и која је у јуну ове године на Медитеранским играма у Пескари оборила два рекорда и убедљиво победила своје конкуренткиње освојивши прву златну медаљу за нашу репрезентацију.

У „Партизану“ за Андреу имају велике планове. Она је сигуран кандидат за Олимпијске игре 2012. године, а очекује се да буде још стрелаца који ће остварити услове и придружити јој се на Олимпијади у Лондону. Планови клуба везани су за тенденције да се у наредном периоду више пажње посвети дисциплини пиштољ и да се и у тој категорији изнедре најбољи стрелци, имајући у виду да је „Партизан“ неприкосновен у гађању из ваздушне пушке. Будући да је клуб реорганизацијом обезбедио финансирање за наредни период, сада се може у правој мери посветити усавршавању талентованих младих стрелаца. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимио Душан АТЛАГИЋ

Министарство одбране Србије
Сектор за људске ресурсе
Управа за кадрове

Обавештавамо стамбене интересенте да је 4. новембра 2009. године извршена додела још 6 станова у закуп на неодређено време, у складу са Одлуком о расподели станова у закуп на неодређено време од 02.09.2009. године, са пресеком стања на дан 14.08.2009. године, тако да је додељено укупно 23 стана у закуп.

Преглед извода донетих решења и ранг листе по којој је извршена додела станова објављене су на огласној табли Одељења за стамбене послове (ул. Катанићева бр. 15), и послате свим организационим саставима у МО и ВС, удружењима војних пензионера, а биће објављене и на интранету у мрежи РАМ-КО2.

Доделу преосталих станова, извршиће Стамбена комисија по окончању поступка провере стамбеног статуса (право на поврат станова у отцепљеним републикама, признавање болести по налозу Више војно лекарске комисије, пребивалиште за носиоца права и чланове његовог породичног домаћинства и друго) за лица која се налазе на ранг листама и интересенти су за станове.

Допуна конкурса

У конкурс Управе за кадрове Министарства одбране Србије за пријем **фармацеута** у радни однос на неодређено време, објављеном у магазину „Одбрана“ број 99 од 1. новембра 2009. допуњују се УСЛОВИ КОНКУРСА следећим:

- да су кандидати (мушког пола) одслужили војни рок под оружјем.
- Уз наведену документацију треба доставити и
- потврду да су кандидати (мушког пола) одслужили војни рок под оружјем.

Сусрет 37. и 37А класе КоВ

Двадестпетогодишњица завршетка 37. и 37А класе Војне академије Копнене војске биће обележена 5. децембра 2009. у Дому гарде у Београду, са почетком у 13.00 часова. За детаљније информације заинтересовани се могу обратити Горану Радовановићу (064/8329-038), Драгану Ђирковићу (064/1738-069) и Славољубу М. Марковићу (064/8329-751).

ОДБРАНА

НАРУЦБЕНИЦА

Претплаћујем се на магазин „Одбрана“ за 2010. годину (заокружите)

1. Полугодишња претплата (1.1 – 30.6. 2010. године, 12 бројева) – по цени 1.080,00 динара

2. Годишња претплата (1.1. – 31.12.2010. године, 24 броја) – по цени 2.160,00 динара.

Уколико се претплаћујете на већи број примерака, уплатити одговарајућу суму (помножити број примерака са претплатном ценом).

Плаћање унапред на жиро-рачун **840-49849-58.**

Наруцбеницу и уплатницу послати на адресу: НЦ „Одбрана“, Браће Југовића 19, Београд.

Правним лицима доставићемо предрачун на основу ове наруцбенице.

Купац _____

Улица и број _____

Телефон _____

Место и број поште _____

Потпис наручиоца

М.П. _____

100

ради **НОВОСТИ**

104,7 FM

БЕОГРАД

НОВА ЕМИСИЈА НА ТАЛАСИМА РАДИО НОВОСТИ, АУТОМЕДИЈА ОЖИВЉАВА ВАШЕ УСПОМЕНЕ, СТРАСТИ И ИНТЕРЕСОВАЊА, КОРИСТЕЋИ ФЕНОМЕН АУТОМОБИЛА КАО СПОНУ КОЈА ПОВЕЗУЈЕ СВЕТ МУЗИКЕ, ФИЛМА, МОДЕ, ПУТОВАЊА ... УТОРКОМ ОД 15 И НЕДЕЉОМ ОД 10 ЧАСОВА (WWW.AUTOBRIEF.COM)

ПРОВЕРИТЕ ЗАШТО НАС СЛУШАЈУ

БИЦИКЛИ И СКУТЕРИ

БЕЗ УЧЕШЋА ЖИРАНАТА ЧЕКОВА КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ ПУТЕМ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

- КАЦИГЕ, РЕЗЕРВНИ ДЕЛОВИ, ПРАТЕЋА ОПРЕМА
- АУТОМОБИЛСКЕ ГУМЕ, АКУМУЛАТОРИ, МОТОРНА УЉА...
- АУТО-ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА
- АУТО-КОЗМЕТИКА И ОПРЕМА, АЛУ-ФЕЛНЕ, КРОВНИ НОСАЧИ...
- КОСИЛИЦЕ, ТРИМЕРИ, МОТОРНЕ ТЕСТЕРЕ
- ЕЛЕКТРИЧНИ РУЧНИ АЛАТ
- ФИТНЕС ОПРЕМА, КУЋНА ТЕРЕТАНА, ТЕГОВИ...

Напомена:

- обрасце административне забране достављамо поштом
- могућа организована испорука по договору

КОТИК д.о.о.

Панчево, Жарка Зрењанина 14

Телефони : 013/ 344 - 321, 063/ 370 - 138

Телефакс : 013/ 345 - 930

ЗА НОВИНАРСКУ НАГРАДУ „ИВАН МАРКОВИЋ“

Новинарску награду „Иван Марковић“ додељује Новински центар „Одбрана“ за најбоље медијско извештавање о активностима Министарства одбране и Војске Србије у 2009. години.

Циљ награде јесте подстицање новинара који прате активности Министарства одбране и Војске Србије на квалитетно извештавање у домаћим писаним и електронским медијима, афирмација и јавна верификација њиховог стваралаштва и сећање на Ивана Марковића, једног од најдаровитијих војних новинара и уредника у листу „Војска“, који је 2003. године изненада преминуо у 43. години живота.

О додели новинарске награде „Иван Марковић“, по посебном Правилнику, одлучује жири од пет чланова.

Награда се састоји од плакете и новчаног износа од 60.000 динара.

Награда ће бити уручена на пригодној свечаности поводом Дана Новинског центра „Одбрана“ – 24. јануара.

Право учешћа на конкурс имају сви професионални новинари који раде за медије на територији Републике Србије без обзира на њихов формални статус.

За новинарску награду не могу конкурисати новинари запослени у Новинском центру „Одбрана“ и Управи за односе са јавношћу Министарства одбране и прилози објављени у магазину „Одбрана“.

Пропозиције

Сваки учесник на конкурс пријављује се само једном, али може доставити највише три оригинална рада.

У случају да је кандидатура израз тимског рада, може да укључи највише пет особа.

На конкурс се шаљу прилози (интервјуи, чланци, коментари, репортаже, радио и ТВ емисије) о активностима Министарства одбране и Војсци Србије који су штампани или емитовани у средствима јавног информисања Републике Србије у периоду од 1. јануара до 31. децембра 2009. године.

Достављени материјали не враћају се учесницима конкурса.

Пријаве са оригиналним штапаним текстом, исечцима или фотокопијама написа, тонским и видео записима достављају се до 31. децембра 2009, лично или препорученом поштом на адресу: Новински центар „Одбрана“, Браће Југовића 19, 11000 Београд са назнаком „Конкурс за новинарску награду Иван Марковић“.

Пријаве пристигле након тог рока жири неће узимати у разматрање.

За пријаву кандидата из штампаних медија важно је да се на фотокопији или скенираном тексту јасно види лого новине, потпис аутора и датум објављивања. Телевизијски новинари треба да доставе стандардну VHS касету или DVD са материјалом за конкурс. Радио новинари прилоге достављају на аудио касети или компакт диску у mp3 формату. Прилог објављен на Интернету треба доставити на дискети или CD-ROM у HTML формату. Такође, треба доставити и Интернет адресу на којој се може погледати материјал намењен за конкурс. Касете, DVD, CD и дискете треба да буду јасно обележени, са именом и презименом кандидата и назнаком дужине трајања прилога.

Уз пријаву за прилоге објављене у електронским медијима треба доставити и потврду редакције, коју је потписао уредник или директор, те када је и где прилог емитован.

Уз пријаве је потребно доставити кратку биографију аутора прилога, потврду о статусу аутора у медијима у којима су објављени прилози (потврда о радном статусу или хонорарном ангажману), адресу, телефон и e-mail аутора.

Жири ће разматрати кандидатуре на основу квалитета медијског извештавања о Министарству одбране и Војсци Србије, а приликом одлучивања у обзир ће узимати и опште новинарске критеријуме, истраживачки рад, стил писања, утицај, јавну корист, оригиналност и креативност.

Жири задржава право да одбије учешће на конкурс уколико буде сматрао да достављени материјал није у складу са пропозицијама.

Новински центар „Одбрана“ задржава право да најуспешније прилоге на конкурс објави у магазину „Одбрана“ и на Интернет презентацијама Министарства одбране и Војске Србије, те да сав достављени материјал користи ради даљег промовисања реформе система одбране и Војске Србије и новинарске награде.

Пријава за конкурс биће доступна на сајту Министарства одбране Републике Србије www.mod.gov.rs

Све остале информације о конкурс и условима пријаве могу се добити телефоном на бројеве: 011/3241 258, 3241 257 или посредством електронске поште на адреси: odbrana@beotel.rs.

Избор спортисте године
Војске Србије у 2009.

ПРЕДЛОЖИТЕ НАЈБОЉЕ

Почетак децембра најављује крај једне богате такмичарске сезоне у којој су забележени резултати вредни пажње. Обрадовали су нас стрелци, падобранци, пентатлонци, атлетичари, мајстори борилачких вештина... Дошло је време да изаберемо најбоље у екипној и појединачној конкуренцији. Имајући у виду успехе на домаћој и међународној сцени, верујемо да ће се жири наћи на „слатким мукама“ да по важећим критеријумима одреди ко је обележио спортску 2009. у Војсци Србије.

Имали смо, као и претходних сезона, мноштво такмичења, срчаних бораца, вештих такмаца, који се распознају по томе што носе војничку униформу или су професионално везани за Министарство одбране, Генералштаб, јединице и установе, свеједно.

Магазин „Одбрана“ ће им одати признање за њихов учинак, јавно и свечано, опет по традицији, 24. јануара наредне године.

У духу добре традиције и охрабрујућих победа, нека протекне и овогодишњи избор најбољих. Трка за ласкаво звање се захуктала. Чекамо предлоге, са кратком биографијом спортисте (екипе), овогодишњим резултатима који дају препоруку жирију и обавезном фотографијом.

За назив спортисте године Војске Србије 2009. могу конкурисати официри, подофицири, цивилна лица на служби у Војсци и МО, студенти Војне академије, ученици средњих војних школа, војници по уговору и они на редовном одслужењу војног рока. Исти принципи важе за екипе, чији чланови треба да припадају једној од наведених категорија.

Предлоге могу слати команде, јединице, установе, војне школе и друге образовне институције, спортски савези, клубови и секције.

Жири ће пажљиво размотрити све предлоге који су потпуни и у складу са пропозицијама избора. Ваше предлоге можете слати до 30. децембра на адресу: Редакција магазина „Одбрана“ (за избор спортисте године), Браће Југовића 19, 11000 Београд. У жестокој конкуренцији водиће се оштра борба, па нека победи заиста најбољи!

ЦЕНЕ

У ВОЈНИМ ОДМАРАЛИШТИМА ЗА НОВУ ГОДИНУ И ЗИМУ 2010.

УСЛОВИ ПРОДАЈЕ:

1. Доплата за пансионски ручак у ВУ „ТАРА“ у хотелу „Оморика“ и депандансу „Јавор“ је 400,00 дин. по особи дневно, за све кориснике. Доплата за пансионски ручак у ВУ „ВРЊАЧКА БАЊА“ је 350,00 дин. по особи дневно за све категорије кориснике.

Обавезна доплата за Новогодишњи аранжман који обухвата свечану вечеру 31.12.2009 и репризу програма 1.1.2010, за све кориснике, износи 8.000,00 дин. по особи. Деца од 3-10 година, уколико користе услуге хране, плаћају комплетан новогодњи аранжман умањен за одговарајући попуст на пансион/полупансион, док деца која не користе услуге хране не плаћају улазнице за свечану вечеру.

2. Услуге резервација у Војној туристичкој агенцији-Београд наплаћују се у износу од 1.180,00 дин, по једној смештајној јединици. У цену је урачунат ПДВ.

3. Гости плаћају боравишну таксу, која је одређена одлуком републичких органа и осигурање.

4. За извршене резервације, у одмаралиштима „Тара“ и „Врњачка Бања“ гости, поред једнократне уплате аранжмана, услуге могу плаћати у више рата:

- **4/четири/ рате:** прва рата, приликом резервације, у износу од 30 посто комплетног аранжмана, друга рата, у току боравка у хотелу у износу од 30 посто вредности аранжмана, трећа рата, 30 дана од дана одласка из хотела у износу од 20 посто вредности аранжмана и четврта рата 60 дана од дана одласка из хотела у износу од

VOJNA TURISTIČKA AGENCIJA
Beograd, Resavska 34 A

tel. 011/2636-535;
tel. 32-01-887; 32-03-342
fax 011/36-16-155

PRIJAVA ZA ARANŽMAN

NAZIV ODMARALIŠTA					
MESTO					
HOTEL / OBJEKAT					
> TERMIN	od	do	ili od	do	
> TIP SOBE					
Prezime i ime	Ostala imena za prijavu		God. rođenja	Srodstvo	
Adresa					
Broj telefona		u stanu:		na poslu:	
Usluga		Prevoz		Ski pass	
Pansion	Polupans.	DA	Br. osoba:	DA	odrasli deca:
		NE		NE	
Напомена:		Деца до 10 година имају попуст на цену и то:			
> А) 30 %		користе посебан лежај и храну / уписати број деце:			
> Б) 50 %		користе лежај и/и храну / уписати број деце:			
> С) 70 %		користе заједнички лежај и немају храну / уписати број деце:			
Дете до 3 године		ако не користи посебан леж. и храну не плаћа услуге боравка изузев осигурања			
Status korisnika aranž. (zaokružiti)		1) Profes.VL ; 2) CL u V. 3) Penz.V. 4) Porodični penz. 5) Ostala lica sa stat.prip.V. 6) Civilna lica 7) Stranci			

Potvrđujem potpisom da sam upoznat sa svim ulovima putovanja-boravka (sa poledjine prijave aranžmana) sa kojim sam saglasan i da isti prihvatam u svoje ime i ime putnika iz ove prijave. NAVEDENI podaci su tačni i agencija ne snosi nikakvu odgovornost u slučaju netačnih i nepotpunih podataka.

Datum prijave: _____

Potpis podnosioca prijave: _____

Војна установа „ТАРА“ – хотел „ОМОРИКА“

Период примене - Врста услуге	Тип собе		АП	1/1Т	1/1	дуплекс	1/2Т	1/2	1/3	1/4
	Категорија корисника									
25.12-30.12.09. 27.02-24.04.2010 Полупансион	МО и ВС		2.560,-	2.280,-	2.100,-	1.720,-	1.880,-	1.720,-	1.560,-	1.400,-
	Цивили и странци		3.200,-	2.850,-	2.600,-	2.150,-	2.350,-	2.150,-	1.950,-	1.750,-
30.12.2009-17.01.2010. Полупансион	МО и ВС		3.320,-	2.900,-	2.680,-	2.200,-	2.400,-	2.200,-	2.000,-	1.760,-
	Цивили и странци		4.150,-	3.630,-	3.350,-	2.750,-	3.000,-	2.750,-	2.500,-	2.200,-
17.01-27.02.2010 Полупансион	МО и ВС		2.880,-	2.520,-	2.320,-	1.920,-	2.100,-	1.920,-	1.720,-	1.520,-
	Цивили и странци		3.600,-	3.150,-	2.900,-	2.400,-	2.600,-	2.400,-	2.150,-	1.900,-

Депанданс „ЈАВОР“

Период примене	Тип собе		Врста услуге	1/1	€
	Категорија корисника				
25.12-30.12.09. 27.02-24.04.2010.	МО и ВС		Полупансион	1.880,-	1.560,-
	Цивили и странци		Полупансион	2.350,-	1.950,-
30.12.2009-17.01.2010.	МО и ВС		Полупансион	2.100,-	1.720,-
	Цивили и странци		Полупансион	2.600,-	2.150,-
17.01-27.02.2010.	МО и ВС		Полупансион	1.880,-	1.560,-
	Цивили и странци		Полупансион	2.350,-	1.950,-

Хотел „БЕЛИ БОР“

Период примене	Тип собе		Врста услуге	1/1	€	1/3
	Категорија корисника					
25.12-30.12.2009. 27.02-24.04.2010.	МО и ВС		Пансион	1.880,-	1.560,-	1.400,-
	Цивили и странци		Пансион	2.350,-	1.950,-	1.750,-
30.12.2009-17.01.2010.	МО и ВС		Пансион	2.100,-	1.720,-	1.520,-
	Цивили и странци		Пансион	2.600,-	2.150,-	1.900,-
17.01-27.02.2010.	МО и ВС		Пансион	1.880,-	1.560,-	1.400,-
	Цивили и странци		Пансион	2.350,-	1.950,-	1.750,-

Војна установа „ВРЊАЧКА БАЊА“

Период примене	Тип собе		Врста услуге	АП	1/1Ф	1/1К	1/2К	1/2Ф	1/3
	Категор. кор.								
26.12.2009.-03.01.2010.	МО и ВС		ПП	2.450,-	1.800,-	1.700,-	1.750,-	1.700,-	1.600,-
	Цивили и странци		ПП	3.100,-	2.300,-	2.150,-	2.250,-	2.150,-	1.950,-
03.01-16.01.2010.	МО и ВС		ПП	2.150,-	1.900,-	1.650,-	1.550,-	1.450,-	1.350,-
	Цивили и странци		ПП	2.600,-	2.280,-	1.900,-	1.840,-	1.720,-	1.600,-
16.01-28.02.2010.	МО и ВС		ПП	2.000,-	1.800,-	1.550,-	1.450,-	1.350,-	1.250,-
	Цивили и странци		ПП	2.400,-	2.000,-	1.800,-	1.700,-	1.600,-	1.450,-

20 посто вредности аранжмана. За трећу и четврту рату чекови се депонују у хотелу.

На 7 рата, за боравак од 7 и више дана: прва рата, приликом резервације, у износу од 30 посто вредности аранжмана, а преосталих 6 месечних рата депоновањем чекова на рецепцији хотела уз увећање дуга од 5 посто **или путем административне забране преко Рачуноводственог центра МО, само за припаднике Војске Србије и Министарства одбране, уз увећање дуга од 5 посто.**

5. ПОПУСТИ ЗА ДЕЦУ: деца до три године, уколико не користе посебан лежај и храну, не плаћају услуге боравка, осим осигурања.

Деца од три до десет година имају следећи попуст:

У ВУ „ВРЊАЧКА БАЊА“

– 30 посто ако користе храну и посебан лежај,

– 50 посто ако користе или лежај или храну и

– 70 посто ако користе заједнички лежај са родитељима и не користе храну.

У ВУ „ТАРА“

– 30 посто ако користе храну и посебан лежај,

– 50 посто или лежај или храну.

Деца од три до десет година могу користити само један попуст. Попуст се односи на цену полупансиона/ пансиона.

6. ОТКАЗИ: откази се достављају у писаној форми уз прилагање резервације и оригинал уплатнице.

Повраћај износа је регулисан према „Посебним упутствима за примену цена у војним одмаралиштима“. У случају више силе (смрт у породици, болест, службена спреченост и сл.), што се мора и доказати одговарајућим документом, уплаћени износ се враћа у целости уз одбитак манипулативних трошкова. Износ на име трошка резервације се не враћа.

7. Туристичким агенцијама за индивидуалне аранжмане, на упит, одобрава се 5 посто провизије на цену пансиона/полупансиона, а комплетан износ аранжмана плаћа се пре доласка у хотел до рока назначеног на профактури.

Уз овај програм важе „Посебна упутства за примену цена у војним одмаралиштима“.

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА НА МЛАЂИМА...

Широв – Корчној
Драмен, 2005.

1.e4 e6 2.d4 d5

Деда Виктор је са Француском одбраном постигао славу; у чувеним мечевима против Карпова било је тешко пробити његове одбрамбене бедеме. Али, иду године, на турнирима играју младићи од којих му неки могу бити и прауници. Иако године чине своје, мора се признати да „Страшни Виктор” још и добро пролази. Његов противник је натурализован Шпанац Алексеј Широв, за кога многи тврде да је Таљев наследник. Дошло је до велике борбе.

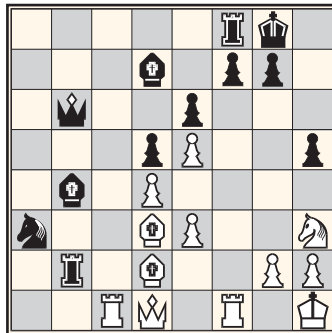
3.e5 ц5 4.ц3 Дб6 5.Сф3 Лд7 6.Ле2 Сц6

С обзиром на стил, блокадна варијанта није баш очекивана.

7.0-0 цд4 8.цд4 Гре7 9.Са3 Сф5 10.Сц2 х5 11.б3 а5 12.Лб2 Ле7 13.Се3 Се3 14.фe3 а4 15.Тб1 аб3 16.аб3 Та2 17.Кх1 Сб4 18.Лц3 0-0

На 18...Лб5 19.Лб5 Дб5 20.Лб4 Дб4 21.Тц1

19.Сг1 х4 20.Сх3 Сц2 21.Лд2 Са3 22.Тц1 Тб2 23.б4 Лб4

Бели: Кх1, Дд1, Тц1, Тф1, Лд2, Лд3, Сх3, д4, е3, е5, г2, х2

Црни: Кг8, Дб6, Тб2, Тф8, Лб4, Лд7, Са3, б7, д5, е6, ф7, г7, х5

24.Лд3!

У томе је био смисао жртве пешака. Наједном се црни краљ нашао под ударом и у безизлазној ситуацији.

24...г6

Одмах губи 24...Тд2 због наредног Дх5.

25.Дг4!

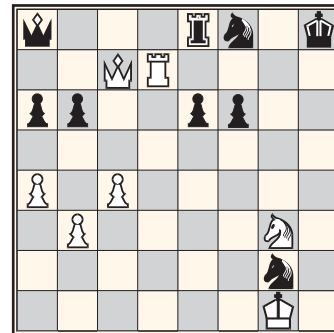
Због разарајућег напада на г-пешака црни је морао да преда. Шах је то! И огромно искуство ништа не значи у „бесу битке”. Дугодишњи претендент на титулу светског шам-

пиона доживео је слом у минијатури, што му се ретко догађа. На млађима, заиста свет остаје!

1:0

КОМБИНАЦИЈА

Карпов – Чом
Бад Лотерберг, 1977.

Бели: Кг1, Дц7, Тд7, Сг3, а4, б3, ц4
Црни: Кх8, Да8, Те8, Сф8, Сг2, а6, б6, е6, ф6

Бели на потезу.

1.Сф5!

На 1...Сд7 2.Дх2 Кг8 3.Дг3 Кф7 4.Дг7 мат.

На 1...еф5 2.Дх2 Кг8 3.Дг3

Кх8 4.Дг7 мат.

На 1...Дб8 2.Тх7! Сх7 3.Дг7

мат.

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

ЗАНИМЉИВОСТИ ФОТОГРАФИЈА У КЛУБОВИМА

Јосип Броз Тито (1892-1980), најпре металски радник, затим револуционар, вођа устанка у Србији и Југославији 1941. године, врховни командант проглашен и маршалом, шеф државе и партије, иницијатор самоуправљања у Југославији и креатор југословенске несврстане политике, харизматична личност без преседана на овим просторима, поуздано је играо шах.

У шаховским клубовима широм земље била је качена његова фотографија у маршалској униформи како игра шах. У новинама је била објављена читава серија веће шаховске манифестације игране у Југославији – олимпијаде у Сплиту 1950. и Скопљу 1972. године. Штета је, међутим, што нигде није објављена барем нека од његових одиграних партија. Данас би представљале изузетну реткост!

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

	1	2	3	4	5	6	7	8		9	10	11	12	13	14	15		16		17	18	
19																		20				
21												22									23	
24												25			26							
27												28									29	
31												32										30
35												36										34
40												41										37
45												42										38
49												43										39
52												44										40
55												45										41
58												46										42
												47										43
												48										44
												49										45
												50										46
												51										47
												52										48
												53										49
												54										50
												55										51
												56										52
												57										53
												58										54
												59										55

Припремио Жарко ЂОКИЋ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: епископија, п. питати се, позлатити, Еро, корен, д. излупати, пристројан, Ки, Кнежево, присно, општај, Татила, прескочити, ар. Евиго, брестовина, п, ТС, та, практичари, магот, ЛЕ, развлачити, марома, Таргар, дорати, досадан, РЦ, киднапери, аудифони, а, пасош, или, зелени сто, Смичанка, о, боде мантил.

ВОДОРАВНО:

19. Актуелно јубиларно издање нашег магазина, 20. Врста птице грабљивице, 21. Горњи део руке, 22. Гумени точак напуњен ваздухом, 23. Символ неодима, 24. Предсказати, 25. Име бившег глумца Харисона, 26. Свакојак, 27. Продавница сира, сирарница, 28. Лука у Црној Гори, 29. Доћи неком у посету, 31. Врисак (мн.), 32. Борац у кориди, 33. Плетеница косе, 34. Иницијали сатиричара Домановића, 35. Макар, премда, 36. Академија ликовних уметности (скр.), 37. Стаклена посуда за слатко и зимницу, 38. Повратна заменица, 39. Град у Белгији, 40. Женско име, Италина, 41. Главни (скр.), 42. Део тела птице, 43. Ауто-ознака Онтарија, 44. Име бившег певача Дејвиса, 45. Лична заменица, 46. Река у Француској, 47. Ивово дрво, 48. Који је мале дебљине, 49. Тон мале фреквенције, 50. Показна заменица, 51. Летовалиште у Румунији, 52. Бректања, 53. Европска река, 54. Који вреди, правоваљан (лат.), 55. Суседна слова азбуке, 56. Бивша глумица, Наташа, 57. Криви рог, позауна (муз.), 58. Индонезанско острво, 59. Електротехнички материјал.

УСПРАВНО:

1. Банатско село чувено по својој ракији, 2. Одредити тежину таре, 3. Врста четинара, 4. Вештачки мозаик (итал.), 5. Бивши турски политичар, Исмет, 6. Живи створови, 7. Старословенско слово, 8. Четврти и први самогласник, 9. Предузимљивост, активност, 10. Дезоксирибонуклеинска киселина (скр.), 11. На беспоговоран начин, 12. Ауто-ознака Руме, 13. Ауто-мото савез Србије (скр.), 14. У свако доба, увек, 15. Присталица етатизма, 16. Врста рибарске мреже, 17. Женско име, 18. Прокоп за одвођење нечистоће, 20. Град у Чилеу, 22. Оружани сукоб великих размера, 23. Ауто-ознака Кикинде, 25. Страшно за децу, 26. Оториноларингологија (скр.), 28. Млађи (скр.), 29. Књижевни рад, 30. Индијски народни еп, 32. Алапаче, торокуше, 33. Становници Аоније, Аонци, 34. Руско мушко име, 36. Они који гостују, 37. Име фудбалера Фернинанда, 38. Одозго, 39. Састанак државника (мн.), 41. Материјал за израду женских чарапа, 42. Новчана јединица у Ирану, 43. Жалосна врба, 44. Службено одело судија, 46. Одречна речца, 47. Повлака у писању, 48. Мушко име, Маринко одмила, 49. Корозија, 50. Доранин, Дорац, 51. Ветеринар, ветеринарски (скр.), 53. Ауто-ознака Данске, 54. Према, у правцу.

ЛЕО МАРТИН

О д и с е ј а

40 ГОДИНА
СА ВАМА

Уз пратњу
Уметничког ансамбла
Министарства одбране
Републике Србије
„Станислав Бинички“
диригент:
Војкан Борисављевић

СПЕЦИЈАЛНИ ГОСТИ:
ДРАГАНА ДЕЛ МОНАКО
БОРА ЧОРБА
ЂОРЂЕ МАРЈАНОВИЋ
ЛЕГЕНДЕ

МЕДИЈСКИ ПРИЈАТЕЉ

Leo Martin

Дворана Дома Синдиката

16.11.2009. у 20:30 часова

putovanje

BEZ GRANICA

Lasta

EUROLINES

LASTA info centar • 011/3348-555

www.lasta.co.yu • www.lasta-turizam.com

АУСТРАЛИЈСКО ОРУЖЈЕ
ВОЈНИКА БУДУЋНОСТИ – AICW

И пушка и бацач граната

ТЕРЕНСКО ВОЗИЛО ГАЗ *ТИГАР*

Звер на точковима

САВРЕМЕНЕ РАКЕТЕ
ВАЗДУХ-ВАЗДУХ

Трка у ваздуху

САДРЖАЈ

Аустралијско оружје војника будућности – AICW

И пушка и бацач граната 2

Теренско возило ГАЗ тигар
Звер на точковима 5

Савремене ракете ваздух-ваздух
Трка у ваздуху 11

И пушка и бацач граната

Аустралијанци су успели да, без неких посебних претеривања, реализују оружју велике ватрене моћи за војника пешадинца 21. века – пушку AICW (Advanced Infantry Combat Weapon). За разлику од сличних пројеката других армија велики су изгледи да ће се та пушка серијски производити.

Пројекти оружја војника будућности и његови подсистеми наоружања развијају се готово у свим јачим армијама света, независно једни од других, и постижу се различити резултати. После почетних успеха Американца са оружјем OICW (Objective Individual Combat Weapon), настале су озбиљне компликације које су зауставиле, а замало и прекинуле програм у који су уложене огромне суме новца. На крају су одустали од тог веома скупог оружја пушке – бацача граната и задовољили се са јефтинијим – копијом G 36, којој су дали нови назив HM 8. И енглески програм FIST (Future Integrated Soldier Tehnology) такође је застао после одличних почетних резултата, али су мало већи изгледи у успех него код Американца. Французи су код свог система наоружања PAPOP,

после бомбастичних изјава око савреног оружја пушке – бацача гранате, такође одустали и применили много јефтинији метод – усавршавање своје „трубе“ FAMAS 2. На крају су остали Немци са својим програмом SIZ (Sistem Infanterist der Zukunft), који је у почетку као основно оружје предвиђао чувену G 11 пушку. Међутим, због престанка на пројекту G 11 одустало се и од тог оружја па је замењен са тада мало познатом G 36.

Понекад није довољно имати новца и звучно име, већ мало знања и још више стрпљења. То се десило Аустралијанцима код AICW (Advanced Infantry Combat Weapon). Нацрте који су до пре неколико година били само храбри одговори на западни тренд о оружју велике ватрене моћи за војника пешадинца 21 века, анонимни Аустралијанци

припремила
Мира Шведић

успели су да, без неких посебних претеривања, реализују у пушци OICW (Objektive Individual Combat Weapon), која испуњава одређене услове и захтеве програма, па има велике изгледе да буде пушка војника будућности која ће се серијски производити.

Савладавање проблема

У Аустралији се појавио овај програм и развијао од 2000. али се о њему толико мало знало у последње две године, осим у једном случају када је изјављено да је пројекат „жив и здрав“, да је оружје успешно тестирано и да је одређено време увођења у оперативну употребу.

У ствари, AICW (Advanced Infantry Combat Weapon) је успешно интегрисао Аустралијску научну и технолошку организацију за одбрану (Australian DSTO-Defense Science and Technology Organisation) и две приватне компаније – Tenix Defence и Metal Strong. Последња је задужена за интегрални вишенаменски бацач гранате, друга за систем управљања са ватром, а прва за координацију и интегрисање појединих компонената у комбиновано оружје, засновано на аустријској варијанти Steyer AUG.

Нова комбинована аустралијска пушка има неколико радикалних решења пушке – бацача граната. Једна од њих јесте да се бацач гранате налази изнад цеви пушке, а друга да ова комбинација има обарач са четири положаја: укочено, гађање из пушке (јединачном и рафалном паљбом) и из бацача гранате. Због свега тога Аустралијанци је сматрају веома једноставном за руковањем и употребу. Оном ко, пак, види оружје или му се пружи прилика да га држи, а посебно ако би гађао из њега, највеће занимање побудиће месту где се налази бацач гранате.

Уместо да су конструисали полуаутоматски бацач граната као Американци и Французи, Аустралијанци су се одлучили за домаћи проверени систем Metal Strong. Принцип рада тог система заснива се на такозваном оживљавању старе тзв. римске свеће – где се низ ватромета испаљује један из другог из једне цеви. Наиме, у ожлебљеној цеви налазе се пројектили један из другог, чиме су елиминисани сви покретни делови, а механичка поузданост повећана већ самом чињеницом да лансирана цев уједно служи и за магацин, односно оквир. Због свега овога могу се умногоме смањити тежина и габарит оружја. Упркос свему борбена брзина гађања је импресивно велика.

На почетку је све изгледало лепо, без проблема, али се ни они нису могли заобићи током развоја оружја. Наиме, како се у цеви већ налазе гранате поређане једна из друге, требало је обезбедити да се опаљење врши редом са чела један по један. Једино успешно

Тестирање

Протекле године, током летњих месеци, пушка је на тестирањима показала све своје предности и мене. Успешно је прошао најважнији тест – сурово летње доба у Аустралији. Поред тога, успешно је демонстрирано и преобичавање обарача са дејства са стрељачком муницијом на бацаче гранате. Није изостала ни прецизност код стрељачког дела ни код бацача гранате. На даљинама од 100, 200 и 300 метара са пушком постизани су одлични резултати, док су са бацачем гранате постизали резултате као на пример на даљини од 100 метара. То није смело да се доведе у питање јер је приликом нишањења коришћен њен оригинални оптоелектронски уређај – СУВ (систем за управљање ватром аутоматског оружја 5,56 мм и бацача гранате 40 мм).

решење код испаливања граната било је да се они испаљују електрично. То се одвија на следећи начин – када војник повлачи обарачу, доје сигнал и успоставља се електрично коло, односно, контролни модул постављен у кундаку преко задњег дела цеви бацача шаље сигнал до контакта унутар цеви бацача, односно

до пуњења прве гранате. Када други пут стрелац повуче обарачу сигнал се шаље, али сада на другу гранату.

Није све ишло глатко јер када су решили један одмах се појављивао и други проблем. На пример, поставило се питање шта ће се десити када војник са комплетном пушком урони у воду, а приликом израњања треба одмах да отвори ватру. Тај проблем је дефинисан и када је почео да се отклања наступио је следећи – сам извор електричне енергије. Најједноставније решење била је батерија, али чија. Тренутно постоји неколико типова обновљивих извора електричне енергије у виду магнетно-импулсних генератора који се налазе на руском неубојитом пиштољу РБ-4М и РБГ 16, односно РГГ 29. Те батерије су поуздане и обезбеђују велики број опаљења гранате.

Једино је компликовано пуњење цеви гранате. Бацач гранате на AICW користи гранате калибра 40 мм, којих у цеви има три комада. Када се испразни, једноставним покретом цев *Метал стронга* извуче се и физички одвоји од пушке, а на њено место постави се нова (цев) која је фабрички напуњена са три одговарајуће гранате. Проблем наступа ако стрелац жели да гађа са другом врстом граната. Но, произвођач тврди да ће постојати две можда универзалне и то убојне и неубојне гранате, односно кумулативно-парчадна и неубојна. Тај систем пружа војнику још једну предност, а то је брзина гађања. Наиме, он има већ три припремљене гранате које може успешно и брзо да испали. Док је код модела бацача гранате М 203 то појединачно и тако се и пуни после сваке опаљене гранате, код *Метал стронга* у цеви бацача постоји ограничена запремина за сваку гранату. Наравно, свака запремина није иста за сваку гранату а ни барутно пуњење. Приликом опаљења, барутни гасови сагоревају са великом ефикасношћу унутар ограничене запремине свога простора. Када притисак достигне критичну вредност, пробија се дно, после чега гасови излазе и избацују гранату. На овај начин остварује се висока ефикасност барутног пуњења, релативно мали трзај, низак ниво притиска у цеви... Код граната и ла-

борација барутног пуњења мора да буде прецизна јер гранате не прелазе исти пут унутар цеви тако да барутно пуњење треба да буде најмање у првој, мало више у другој, а највише у трећој гранати. На тај начин постиже се почетна брзина од 95 м/с за сваку гранату без обзира на ком месту се она налази у цеви.

Изнад цеви на стандардној шини постављен је електрооптички нишан ITC VIPER, који у себи има ласерски даљиномер, дигитални компас, ГПС, сензоре за температуру... Међутим, приказан је AICW и са многа софистициранијим норвешким СУВ-ом – Vinghog Vingsight који има могућност коришћења поменутих граната са темпираним упаљачима. Норвешки СУВ одабран је из Норвешког пројекта развоја војника будућности NORMANS (Norwegian Modular Arctic Network Soldier) јер је универзалан па се може користити на различитим оружјима за различите калибре. У норвешкој војсци може да се нађе на белгијским FN 2000 па до америчког бацача гранате Mk47 или Heckler & Koch GMG.

После мерења даљине ласерским даљиномером, балистички компјутер прорачунава време лета пројектила и сам подешава активирање експлозивног пуњења у гранати. Највећи угао елевације оружја са овим СУВ-ом

Предности и мане

Када је реч о предностима и манама начина пуњења бацача гранате AICW, према мом мишљењу колико има предности у брзини гађања толико се губи у покретљивост. Зашто? Војник наоружан са потцевним бацачем M 203 носи преко рамена посебан каиш – реденик у коме се налази 10–12 нанизаних граната, редоследом којим он жели. Укупна тежина тог каиша – ремника јесте око 5 кг (око 3,6 кг су тешке гранате, а остало је каиш). Код AICW у цеви бацача су три гранате, а само једна је тешка 0,9 кг. Да би понео исто као претходник требало би да понесе још три цеви у којој се налази девет граната. Само гранате су тешке 2,7 кг, плус цев од око 1,5 кг, и укупна тежина износи 5,6 кг. Међутим, није пресудна разлика у тежини од 0,6 кг, већ габарит цеви, јер су оне дуге 305 мм и оне би негде требало да се сместе. Како онда постићи жељени циљ да се војник олакша и учини покретљивијим?

Тежина – највећи недостатак

За сада су Аустралијанци решавали проблеме и са бацачем граната и са начином испаливања редно постављених граната у цев, па се надају да ће успешно пребродити и највећу ману AICW – њену тежину. Наиме, тежина празне пушке само са оквиром за муницију 5,56 мм и празном цеви 40 мм износи 6,48 кг, што је готово дупло од полазног модела AUG. Са оквиром од 30 метака 5,56 мм и три гранате у цеви 40 мм (без обзира на врсту пројектила) тежина пушке расте на импресивних 7,85 кг. Када се на оружје постави и норвешки СУВ, тада оно достиже своју максималну тежину која износи запањујућих и забрињавајућих 9,9 килограма. Дакле, тежина AICW је реда величине пушкомитраљеза.

Када се сетимо америчког OICW, односно француског PAPOP програма, јасно је да су и њихови произвођачи имали сличних проблема. Они никада нису достигли замишљену тежину својих оружја са муницијом и то 6,8, односно 7 кг, и управо је један од разлога одустајања од тих оружја била и тежина. Остаје само да се надамо да ће Аустралијанци ипак наћи решење за тежину свога првенца. Према садашњим предвиђањима аустралијанска војска за то има од четири до шест година, јер њихово министарство одбране предвиђа увођење тог оружја у оперативну употребу са новом ознаком у периоду од 2010. до 2012. године. ■

Основно тактичко-технички подаци

	Оружје	Бацач гранате
Калибар	5,56 x 45 мм	40 мм
Почетна брзина зрна	914 м/с	95 м/с
Дужина	738 мм	
Дужина цеви	407 мм	305 мм
Тежина празног оружја	6,48 кг	
Тежина пуног оружја	7,85 кг	
Тежина пуног оружја и СУВ-а	9,9 кг	
Капацитет оквира	30 метака	3 гранате

је 20 степени, а има и могућност директног праћења циља на нишану. Поред наведених делова са којима располаже СУВ међу најважније спада дигитална дневна и ноћна камера са појачивачем светлости и могућношћу

меморисања до десет слика. На екрану постоји и приказ позиције стрелца корисника и противника, те комуникациони интерфејс USB2 за размену слика, видео записа дијаграма и порука.

Иштван ПОЉАНАЦ

Звер на точковима

Неоклопљена теретна верзија

Тигар је међу возилима руске производње заиста посебан – по проходности, димензијама, конструкцији. Ипак, чини се да је његов главни проблем што је посебан и по цени: готово сви извори наводе колико кошта базна, неоклопљена варијанта – око 60.000 долара. Она је знатно нижа од хамвијеве, али је главном потенцијалном купцу тигра, руској армији, то скупо.

Током Другог светског рата и послератног периода Црвена армија заостајала је за армијом САД када је реч о лаким теренским возилима. Американци и њихови савезници имали су на располагању неуништиви *џип* и његове касније верзије – М38А1 и М151, те ништа мање познати *доџ 3/4* у безброј верзија, који се у употреби задржао до краја седамдесетих, да би се половином осамдесетих појавио сада већ легендарни М-998 *МММВВ*, популарно назван *хамви* или *хамер*, што је у ствари назив цивилне верзије. За све то време Совјети су у ратном периоду имали на располагању ГАЗ-64 и ГАЗ-67 („Иван Вилис“), после рата ГАЗ-69, а од прве половине седамдесетих до данас и нама добро познати УАЗ-469/3151, који и поред своје изузетне проходности, уз релативно нејак мотор и мале димензије, није био предвиђен да носи некакав оклоп нити нешто од борбених средстава и опреме. Једноставно, он је штапско во-

зило за позадину фронта. Занимљиво је да су генерације војника свим побројаним совјетским теренцима надевале један те исти надимак – *козљик* (*јарчић*).

Развој помажу Емирати

Крајем осамдесетих у СССР-у (коме се већ називао крај) започет је развој новог теренског возила, које би по својим техничко-тактичким карактеристикама могло да парира *хамвију*, па и да, у неким задацима, замени застарели БРДМ. Резултат тог рада јесте *водник* – теренско возило са амфибијским особинама и занимљивим концептом модуларних одсека различите намене. Овом приликом представљамо *водниковог*, да тако кажемо, рођеног брата – ГАЗ-2330 *тигар*. Оба возила развио је руски ГАЗ – *Горковски аутомобилски завод*, нама, вероватно, познатији по аутомобилима *волга* или малотонажним камионима *газела*. Ако осмотрите *тигра*, тешко да ћете сазнати његово порекло – уместо ГАЗ-овог знака у облику штита у коме је јелен у скоку, на његовом предњем крају може се видети знак са главом, наравно – тигра.

Прича о настанку *тигара* је занимљива. Његово пројектовање иницирала је влада

Уједињених Арапских Емирата. У сврху развоја војног вишенаменског возила формиран је конструкторски биро King Abdullah II Design & Development Bureau у кога су ушли конструктори из нижњеновгородског ГАЗ-а, а потом и инжењерске фирме ПКТ, која је по свему судећи фирма-ћерка ГАЗ-а. Формални наручилац пројекта била је фирма Bin Jabr Group Ltd., чија половина акција припада, погађате – ГАЗ-у. Питаћете се шта је онда ту било из Емирата. Наравно – новац. Према непотврђеним изворима, Емираћани су за тај пројекат издвојили 60 милиона долара.

У фабрици у Нижњем Новгороду (некада Горки), седишту ГАЗ-а, израђена су три возила са различитим каросеријама, која су у марту 2001. приказана на изложби IDEX-2001 у Абу-Дабију. Поред имена *тигар* стајала је и скраћеница НМТВ – High Mobility Transportation Vehicle (високомобилно транспортно средство). Причало се да су се изложена возила допала војним званичницима Уједињених Арапских Емирата, а онда је све изненада стало. Наводно, по једној верзији, Емираћани су у преговорима са Американцима искористили *тигра* као аргумент да би од њих добили уступке око испоруке нове партије америчког оружја. У стилу: „Имамо одлично возило из Русије, па ако не дате неке уступке...“. Не зна се да ли је та прича

Војнички аскетизам

Војнички аскетизам у *тигру* види се и по вертикалном положају инструмент табле која је начичкана простим, округлим инструментима. Све полуге, прекидачи и инструменти у *тигру* позајмљени су са других руских војних и цивилних возила. Истина, експортна верзија, показана у Паризу прошле године, има донекле унапређен ентеријер, промењен предњи панел, инструмент таблу, волан и још неке детаље, али је питање колико ће таква верзија бити потребна војсци, полицији и осталим наручиоцима.

истинита, јер у ГАЗ-у ћуте. Било како било, *тигар* им је остао скоро за цабе.

Зашто скоро за цабе? Зато што су се примерци показани у Абу-Дабију приметно разликовали од оних из друге прототипске серије, како споља, тако и по опреми унутар возила, а то унапређивање финансирала је сама, не баш богата фабрика. Тих пет примерака из друге серије израђени су са различитим каросеријама прилагођеним и цивилним корисницима. Два од пет *тигова* изложена су на 7. московском међународном ауто-салону МИМС-2002, тада већ са новим

фабричким индексом ГАЗ-2975 и одмах се окитили низом различитих награда, међу којима и у категорији „Најбољи специјални аутомобил“. Преостала три послата су у Броннице, на испитивање и демонстрацију званичницима, на полигоне на којима су испитивана готово сва совјетска и руска војна возила и возила специјалне намене.

Да ли *тигар* личи на амерички *хамви*? Да, исто онолико колико руски УАЗ личи на нама добро познати *лух Г*: угласта каросерија на чврстој шасији, велики точкови разбацани по угловима, мала остакљена површина – а то је опис половине војних возила у свету. Зато је боље не говорити о спољним, већ о конструкционим сличностима.

Возило је пројектовано на бази склопова БТР-80 и вишенаменског *водника*. Добијен је „супертеренац“ који има ултимативну проходност и фактички представља нову класу аутомобила међу возилима руске производње.

Костур *тигра* представља снажна шасија на коју су постављени ослањање точкова, погонски и други склопови, а каросерија је за њу фиксирана завртњима у десет тачака, преко гумених амортизационих елеманата. Нажалост, стандардна каросерија до сада није херметизована и *тигар* нема амфибијске способности. Тек као посебну опцију, конструктори нуде уградњу система *амфибија*,

Оклопљен „тигар“ на генералној проби деветомajsке параде у Москви 2008.

За специјалне полицијске јединице

Тигрове у релативно већем броју користи руски МУП, који их купује за своје специјалне полицијске јединице ОМОН и то у разним варијантама – стандардним и оклопљеним. После интерних тестирања, искустава сакупљених у експлоатацији и анализе трошкова, у руском МУП-у дошли се до закључка да *тигар* по низу параметара превазилази *хамвија*.

Оклопљена верзија СПМ-1 на улицама Москве

који возилу омогућава форсирање водених препрека без обзира на дубину.

Масивне главчине точкова карактеристичног изгледа не само да подсећају на оне на БТР-овима, познатим руским транспортерима осмоточкашима, већ су готово без икаквих измена управо оне употребљене на *тигру*. Ослањање точкова је независно на торзионим амортизерима и има ход од 30 цм, па не треба бринути о неравном терену. Погонски мостови возила порталног су типа и у главчинама точкова налазе се самоблокирајући редуктори за сваки точак посебно. Последица такве конструкције јесте клиренс возила од читавих 40 центиметара. Не треба посебно напомињати да *тигар* има стални погон на свим точковима.

На првим примерцима тог возила постављени су скуп теренски пнеуматици „мишлен“ ХЗЛ ТЛ 141К димензија 335/80 Р20. Исти тај тип пнеуматика, али већих димензија, поставља се на КамАЗ-ове камионе које виђамо на „Дакар релију“. У време појављивања *тигра*, у Русији нису се производили пнеуматици тих димензија, па је Кировска фабрика пнеуматика модификовала свој модел КИ-115 АМ, повећала му носивост и брзински индекс до 120 км/ч, који се се по блатњавом терену показао боље од скупог *Мишленовог*. Ради повећања проходности по тешком терену, *тигар* је добио и централни систем за контролу притиска ваздуха у пнеуматичима.

Без обзира на импозантан поклопац мотора, део трансмисије улази у кабински простор и масивним тунелом раздваја возачево и сувозачево седиште, али су зато она потпуно подесива по свим правцима, баш као у скупљим аутомобилима, па није тешко наћи оптималну позицију у њима. Исто тако

Инструмент табла

Ентеријер возила показаног на Сајму аутомобила у Москви 2002. године

волан је могуће подешавати по висини и дубини. У верзији каросерије са по пар врата на обе бочне стране, у другом реду има довољно места за читав тросед, али су се конструктори одлучили за два одвојена седишта.

Поређење са хамвијем

За разлику од *хамвија*, чија је каросерија израђена од алуминијумских панела, *тигрова* је од челичног лима. Такође, разлика у конструкцији је таква да је код *хамвија* мотор

иза предње осовине и сеже до пола дужине кабине, а на њега се наставља масивно кућиште аутоматског мењача. Иако камионских димензија, у њему има места само за четворо путника, сабијена уз врата. Занимљиво је да баш таква конструкција доноси неколико важних плусева возилу.

Конструкција *тигра* у неколико се разликује. Део његове трансмисије „упакован“ је у нивоу шасије, тако да је доња страна возила потпуно равна, при чему су заштићени сви витални погонски склопови, а на ту шасију постављена је каросерија. Предност такве конструкције јесте практично раван под у кабини иза предњег реда седишта, што оставља, у зависности од верзије, слободна места за чак десет особа, а недостатак је тежиште више од *хамвијевог*.

Међусовинско растојање код *тигра* је 3,1 м, ширина колотрага 1,84 м, дужина 5,16 м, висина 2 м, ширина 2,2 м, маса празног возила 4600 кг, носивост је 1.500 кг, а радијус заокрета сасвим прихватљивих 8,9 метара. И конструкционо, *тигар* има сјајну проходност – прилазни и силазани углови нису мањи од 52 степена, максимални дозвољени уздужни нагиб износи 30 степени, а савладава и успон од 45 степени. Без припреме, дубина савладивог газа воде износи 1,2 метра.

Ентеријер војно-полицијских верзија је аскетски, нема ни примисли о луксузу, али зато без гриже савести можете да уђете у блатњавим чизмама. Команде су на позицијама и у форми уобичајеним за путничке аутомобиле, осим полуге паркирне кочнице која је смештена лево, између седишта возача и левих врата, што не представља проблем у војњи, али када је активирате, или што се народски каже – „повучете ручну“, полуга то-

лико штрчи у вис, да отежава улазак и излазак возача из возила. На средишњем тунелу трансмисије налазе се две полуге – мењач и редуктор.

Снага мотора

Први мотор који се нашао под хаубом тигра јесте амерички редни шестоцилиндрични турбо-дизел мотор са међухладњаком ваздуха – „каминс“ Б-180 радне запремине 5.900 цм³, који даје 180 коњских снага при 2.500 о/мин и максималних 650 Нм обртног момента при 1.500 о/мин. Тај мотор изабран је због релативно честе употребе у најразличитијим врстама возила неколико произвођача и због својих доказаних добрих техничких и експлоатационих карактеристика. Убрзо су се појавили примерци са такође „Каминсовим“ редним шестоцилиндричним турбо-дизел мотором Б-215 који из, такође, 5.900 цм³ радне запремине даје 215 коњских снага, при 2.500 о/мин и 687 Нм максималног обртног момента при 1.500 о/мин. Ради смањења крајње цене, у тигра је уграђиван и домаћи, такође редни шестоцилиндрични турбо-дизел мотор ГАЗ-5625, радне запремине 3.200 цм³, који даје 197 коњских снага при 3.800 о/мин и максималних 450 Нм обртног момента при 2.200 о/мин, за кога је купљена лиценца од аустријског „Штајера“.

Истој фамилији припада и четвороцилиндрични мотор кога код нас можемо видети у малотонажним камионима и фургонима ГАЗ газела; карактеристичан је по моноблок конструкцији главе и блока мотора. То је било изнуђено решење јер за тигра није био на располагању још неки домаћи мотор. У најави је био и нови ЈаМЗ-534 из Јарославља,

Потрошња горива

Један интересантан детаљ: било где да нађете таблице са тигровим техничким подацима, нигде неће бити наведена потрошња горива. Не, то није податак који би вас, када би га чули, оставио без речи – потрошња је на нивоу конкурената и возила сличне масе и снаге: на 100 км пута може да буде тек око 20 литара дизел горива, што уз два резервоара запремине од по 68 литара даје више него довољну аутомонију на путу, мада је сасвим друго питање колико ће путева тигар видети у свом радном веку.

Мотор „каминс“ В-180

који би био адекватнији од ГАЗ-овог, али он до данашњег дана није уграђиван.

Питање замене мотора неким домаћим, руским, било је поново актуелизовано после деветомајске војне параде одржане

2008. јер су, наводно, због хладноратовске логике која се напрасно појавила, долазиле претње са америчке стране да ће прекинути испоруке мотора из њиховог погона у Бразилу, али на срећу, читава ствар је изглађена. Конструктори и менаџмент фабрике обећали су тржишни приступ и опремање возила према потребама наручиоца, јер његова конструкција омогућава уградњу и других мотора руске и иностране производње – све по жељама купца. Тако је једна компанија за експлоатацију нафте на руском Далеком истоку наручила и добила тигрове са Тојотиним моторима.

Исти такав приступ фабрика има и када је реч о мењачу. На мотор „каминс“ Б-180 настављао се чешки шестостепени механички мењач прага 6ПС51, уз Б-215 ишао је амерички петостепени аутоматски мењач алисон LCT1000, а домаћи мотор ГАЗ-5625 упарен је са петостепеним механичким мењачем конструисаним на бази мењача камиона ГАЗ-4301, код кога је правилним одабиром преносних односа постигнуто побољшање динамичких карактеристика у односу на оне добијене чешким мењачем. Наиме, Каминсов мотор Б-180 је нискотуражни (радни опсег му је од 1.000 до 2.500 о/мин), какви су они у камионима или тракторима, и са њим спарени чешки мењач са „кратким“ преносним од-

Током испитивања на полигону у Броњицама 2002.

носима, иако са минималним напором пребацује из једног у други степен преноса, заједно не дају динамичке карактеристике које би се могле очекивати.

Ако се траже енергичнија убрзања, обртаји Каминсовог мотора морају да се држе у вишим режимима – 2.000 о/мин, што је за њега спортски режим. Мада, мора се признати да тигар сасвим лако полази из места у другој брзини – огроман обртни моменат од 650 Нм гура возило напред по свакој подлози до граница проклизавања сва четири пнеуматика.

У свим побројаним комбинацијама мотора и мењача, двостепени механички редуктор, са блокирајућим централним диференцијалом, био је домаћи – руски, са степеном редукције 1:5. Централна блокада диференцијала остварује се принудно, електропнеуматском спојницом – довољно је да возач притисне прекидач на инструмент табли, док је полуга редуктора на средишњем тунелу у кабини.

Током вожње на отвореном путу вибрације се не осећају у тигру, али понекад се због велике масе возила осети уздужно љуљање које се веома брзо смирује. О промени подлоге по којој се вози може се наслутити само по другачијем звуку који се јавља од пнеуматика. На отвореном путу тигар лако достиже максималну брзину, зависно од мотора и трансмисије, од 120 до 140 км/ч. По калдр-

Шасија и детаљи система за ослањање „тигра“ СПМ-2

Унутрашњост возила у верзији СПМ-2

Полуга мењача и редуктора на централном тунелу

ми може да се вози до брзине од око 100 км/ч, јер на већим брзинама сметају бука и вибрације, док се по поораној земљи возило без проблема и за путнике довољно комфортно креће до брзине од око 50 км/ч.

Перформансе у тешким теренским условима су одличне: снажан мотор, интегрална трансмисија са могућношћу редукције, огромни пренуматици у којима се из кабине лако мења притисак, ослањање са дугим ходовима и високи клиренс – сви заједно чине да готово не постоји непрелазна препрека. На основу тих чињеница може се извести следећи закључак: лимитирајући фактор при вожњи по тешком терену није толико возило, колико издржљивост путника у њему. Убрзања тигра не фасцинирају – око 20 секунди потребно је од 0 до 100 км/ч. То јесте резултат упоредив са карактеристикама неког малолитражног аутомобила, али ипак треба узети у обзир да то нису параметри на којима инсистирају корисници таквог типа возила. Реално, за возило масе око пет тона, које је у ствари сертификовано као камион, то је сасвим добар резултат.

При већим брзина дошао је до изражаја проблем серво-ојачаног система за управљање – не понаша се као код путничких аутомобила: иако дозвољава лако одржавање жељене путање, са повећањем брзине његово дејство се не смањује и возач нема повратну везу са оним шта је испод точкова. И то је део тигрових, да кажемо, „камионских гена“. Они који су имали прилику да испробају тигра тврде да се добаш кочнице одликују умереном силом притиска на педалу и солидном ефикасношћу, а фабрика као опцију нуди АБС систем немачког произвођача „Кнор бремзе“.

Верзије

На основи искустава у производњи оклопних возила, стручњаци ГАЗ-а из погона у граду Вихру, израдили су и две оклопљене верзије тигра са степеном заштите 3 (верзија СПМ-1, од Специјалнаја полицејскаја машина – Специјални полицејски аутомобил – за ОМОН) и 5 – верзија СПМ-2 за Унутрашњу војску.

Оклопно тело спаја се варењем термички обрађених челичних листова дебљине пет милиметара, затим се посебним процесом материјал ослобађа унутрашњих напрезања. Додатни оклоп довео је до неких промена у габаритима возила: оклопна верзија СПМ-2 од стандардне тежа је 1.600 кг, па возило укупно тежи 6.000 кг, носивост му је 1.200 кг, дужина повећана на 5,7 м, међусовински размак на 3,3 м, прилазни и силантни углови смањени на 32 и 36 степени, док се радијус заокрета повећао на 10 м. Иако је оклопно тело довољно чврсто да би могло да послужи као самоносећа конструкција, ради увек важне унификације у војсци, задржана је шасија, а оклопно тело може се демонтирати, те се на истој шасији могу поставити различите каросерије – затворена путничка, оклопна, теретна...

Цена оклопљеног тигра је тренутно на нивоу од око четири милиона рубаља, што је ниже од оклопљеног хамвија.

Ако се на тигра постави комплекс противваздушног оружја, опрема за извиђање, аутоматски бацач граната или тешки митраљез, он постаје борбено возило. У цивилном сектору може одлично да послужи за доставу људства (геолога, електричара, радних екипа и сл.) на тешко доступна места, док је оклопљена верзија употребљива и за превоз новца у свим условима.

Током развоја није све ишло глатко: на неколико места требало је ојачати шасију и каросерију, много труда утрошено је и на оптимизацију централног система за аутоматско одржавање притиска у пнеуматичима. Због отворених блатобрана и кратког препуста предњег краја возила долазило је до проблема са хлађењем мотора – решетка и сачће хладњака брзо су се пунили прљавшти-

Цивилна варијанта

Током 2006. једног тигра тамноплаве боје, направљеног по наруџбини, купио је Владимир Жириновски, лидер партије ЛД-ПР, чак два их има Никита Михалков, а наводно, на листи купаца су се нашли и неки други познати људи у Русији. Да ли је ГАЗ-ово приказивање јавности прототипа *тигра-2*, нешто „цивилнијег“ мањег и лакшег („само“ три и по тоне масе) супертеренца, покушај да се удовољи и таквом сегменту купаца и оствари неки профит, баш по аналогји са моделима *хамера Х1* и *Х2*, те грубог војног теренца *каратељ* са модуларним задњим одсеком, остало је непознато, јер пројекат није настављен.

ном. Звучна изолација кабине била је слаба; рика мотора на вишим режимима рада практично је онемогућавала разговор између путника. Конструктори су обећали да ће снижити буку унутрашњости, која је у првим верзијама прелазила дозвољени ниво за 8 до 10 дБ. Такође, побољшана је прегледности возача јер је он балансирао између удобног, завољеног положаја у седишту и слабе прегледности или добре прегледности са управним положајем возача у седишту који поприлично замара. Главни напори конструктора усмерени су на обезбеђивање поузданости *тигра* и замену увозних склопова и делова (уједно и најскупљих) онима домаће производње. Просто речено – водио се уобичајни процес дораде возила.

Тигар је међу возилима руске производње заиста посебан – по проходности, димен-

зијама, конструкцији. Ипак, чини да је његов главни проблем што је посебан и по цени: готово сви извори наводе колико кошта базна, неоклопљена варијанта од око 60.000 долара. Она јесте знатно нижа од *хамвијеве*, што главном потенцијалном купцу *тигра*, руској армији, ипак скупо. Постоје неке резерве где би се могло уштедети неколико хиљада долара, а то се односи на употребу домаћих мотора, првенствено лиценцног ГАЗ-5625, затим мењача, пнеуматика и других увозних (и скупих) компоненти.

Купци

Не зна се прецизно ни колики су ГАЗ-ови производни капацитети за модел *тигар*. Тврди се да је фабрика формирала производни цех који тренутно може да произведе,

од извора до извора, од 150 па све до 3.000 комада годишње. Нажалост, у овом тренутку ни ти скромни капацитети не користе се у потпуности. Према неким изворима из фабрике, због реорганизације читаве корпорације ГАЗ, производна линија је до краја 2008. требало да буде премештена из матичне фабрике у Нижњем Новгороду у производни погон у Арзамасу, одакле на свет долазе познати транспорттери-осмоточкаши БТР. Претпоставља се да ће његови купци бити разне безбедносне службе Русије, армије других земаља и богати појединци.

Поред МУП-а, испитивања *тигра* провело је и Министарство одбране Русије. Добијао је одличне оцене, био је у строју на овогодишњој деветомојској паради на Црвеном тргу и на паради у Санкт Петербургу преузео је улогу коју су десетинама година имале велике сиве ЗиЛ-ове лимузине кабриолети, али никако да се већи број тих возила појави у јединицама. Додуше, сличну судбини има и раније поменути *водник* – одличан на испитивањима, чак је неколико примерака послато у Чеченију, где су се добро показали, нешто их је извезено у Јужну Америку, али опет их нема у потребном броју тамо где би требало да их има – у војним јединицама.

За *тигра* као војно, али и цивилно возило, интересовали су и традиционални купци руске војне технике – Индијци. Њихова намера била је да са ГАЗ-ом формирају заједничку компанију која би се бавила његовом производњом. Чак је припремљено неколико примерака са воланом на десној страни за учешће на најављеном тендеру Министарства одбране Индије. Некакав почетак сарадње требало је да буде, у прво време, монтажа „обичних“ теренаца *махиндара* (продају се и на нашем тржишту) у ГАЗ-у, а Индијци би уложили и додатна средства за завршетак испитивања *тигра*. Ти планови су се, по свему судећи, изјаловили. Да ли је узрок томе *махиндрин* модел ахе, теренац развијено у сарадњи са Израелцима, или нешто друго – није познато. Око 90 *тигрова* купила је и полиција Пекинга, па на тај рачун већ иду шале да ће за годину-две Кинези направити дупло јефтинију копију *тигра*. Шала или не, тек ето још купаца.

Генерално, нама смртницима ситуација са *тигром* и његовом куповином могло би помало да личи на дијалог из филма „Балкан експрес“, када полицајац колаборациониста пита лика кога глуми Бора Тодоровић: „А јеси ли и ти музичар?“. Одговор нећете добити, само много изврдавања – тешко ће те наћи на ценовник у коме ће бити ставка ГАЗ *тигар*, мотор тај и тај, мењач тај и тај, и на крају црту испод које пише цена коју би требало платити за њега. За овакву звер – гре'ота. ■

Драган АВРАМОВ

„Тигар“ СП-46 на проби деветомојске параде у Санкт Петербургу

Трка у ваздуху

Још током Другог светског рата, преоћ у ваздуху и њен утицај на одвијање ратних операција добио је приоритет. После рата, развојем млазне погонске групе, у великој мери променио се карактер ваздушних борби. За обарање брзих циљева, али и нове генерације бомбардера опремљених нуклеарним наоружањем, од пресудног значаја постале су ракете ваздух-ваздух. Иако на почетку употребе врло непоуздане, оне су с временом постале основно наоружање ловачких авиона. Техничко-технолошки напредак условио је у последњих пар деценија неколико „малих револуција“ на овом пољу.

Прве ракете које су коришћене са ловачких авиона појавиле су се током Првог светског рата. Невођене ракете *л приер* (Le Prieur), постављане на упорнице неких ловаца, биле су намењене за уништавање немачких осматрачких балона. Током Другог светског рата, „најезда“ америчких дневних бомбардера покре-

нула је читав низ пројеката немачких невођених ракета од којих су најпознатије биле пречника 210 мм, постављане обично на ловцима Focke Wulf FW-190 и R5M пречника 50 мм, које су стекле завидну репутацију на млазним Messerschmitt Me-262, али и FW-190. Тиме је утрт пут још бољим пројектима.

Прва навођена ракета ваздух-ваздух (в-в) била је такође немачка, Ruhrstahl X-4, са бојном главом масе 25 кг и дометом 3,5 км. Навођење је било командно са жицом, али је управо оно приморавало пилота да поред сопственог авиона управља и ракетом. То није могло да функционише у једноседима попут FW-190, па је покушано и на другим авионима, као Ju-88. Међутим, савезничко бомбардовање нанело је толику штету фабрици BMW у Старгарду да то оружје никад није постало оперативно, мада се не може засигурно тврдити да није употребљено до краја рата.

Французи су од 1947. до 1950. произвели 200 ракета AA10, копије X-4, али се показало да пуњење течном ракетном гориву пре полетања авиона представља врло ризичну операцију и снаге су преусмерене на много стабилнија и за употребу једноставнија чврста ракетна горива.

Непосредно после рата, појавила се права бујица невођених ракета ваздух-ва-

Руски и амерички програм

Војни стручњаци одувек су тежили да победу у борбама у ваздушном простору сме-сте ван визуелног домета. Искуства из Вијетнамског рата показала су да је потребно има-ти ракету која би функционисала по принципу *испали и заборави*, односно са АРС. Прва таква оперативна ракета била је AIM-54 Phoenix, у варијанти „С“ домета већег од 100 на-утичких миља (185 км), што је за седамдесете прошлог века било запањујуће. Те су ракете коришћене прилично успешно током ирачко-иранског рата, где су према појединим пода-цима ирански F-14, са обученим пилотима из ере Шаха Резе Пахлaviја, „одговорни“ за обарање 60–70 ирачких летелица. Авиони F-14 су коришћени и као летећи радари у виду AWACS-а, при чему су усмеравали друге ловце.

Страх који су Ирачани имали од тих ракета потврђен је током Првог заливског рата, када су се већ при детектовању радара AWG-9 са F-14, ирачки авиони једноставно окре-тали и бежали. Ипак, те ракете отишле су у историју заједно са ловцима F-14, који у „су-срету“ са модернијим F/A-18E/F једноставно нису имали шансе. Не због ловачких могућ-ности, које су евидентно биле боље (двоструко већи домет у односу на ракете AMRAAM тих година), већ због одржавања које је било три-четири пута скупље.

Руске ракете Р-33 представљају пандан AIM-54, домета 120 км и са ПАРС. Користи се на руским пресретачима МиГ-31. Покренут је развој и побољшане верзије Р-37 пове-ћаног домета, са АРС, и налази се у комплекту авиона МиГ-31БМ, који би требало да уђе у оперативну употребу руског ПВ. За дејства против *авакса* предвиђена је и ракета Кс-172, која је у развоју, али је на изложби МАКС 2007 приказан само модел. Није познато у ко-јој је фази развој и да ли се уопште на томе ради. Самонавођење је АРС, а домет би тре-бало да буде и до 400 километара.

У ову групу „моћника“ спада и амерички програм NCADE (Network Centric Airborne Defence Element), који подразумева трагач са AIM-9х, двостепени ракетни мотор и интер-фејс и контролне елементе са AMRAAM-а, тако да би се могла лансирати са многобројних платформа. NCADE би дејствовала по балистичким ракетама. Сличну намену има и конку-рентски програм лансирања ракета Patriot PAC-3 са ловаца F-15, чиме би се дејствовало по балистичкој ракети у фази пењања. Коначно, постоји и идеја да се са F-15 лансира и ра-кета система THAAD, познатог „Ракетног штита“.

Ракета Р-73 на мађарском МиГ-29

Python 5 (горе) и Derby (доле)

Mica - IR на морнаричком Rafale-M

здух. Оне су, као и током рата, биле наме-њене за дејство против бомбардера и обич-но су ношене у сноповима – у носу или гон-долама (ракете Mighty Mouse на F-89 Scorpion) или извлачећим лансерима (F-86D Sabre). Против других ловаца, брзих и покретљивих

циљева, топови су још увек били незамењли-ви, а невођена ракетна зрна потпуно неупо-требљива. То је конструкторе окренуло са-монавођеним ракетама.

Прве ракете овог типа, инфрацрвено (ИЦ) навођене AIM-4 Falcon, уводи америчко ратно ваздухопловство (РВ) 1956, а пара-лелно их уводи и ратна морнарица (РМ), али другачијих типова – полуактивно радарски навођене AIM-7 Sparrow и ИЦ навођене AIM-9 Sidewinder, чије се варијанте користе и дан-данас. Наредне године следе их Совјети са К-5, врло чудном ракетом са радио-команд-ним навођењем, а касније долази бујица раз-личитих ракета које су већином наменски развијане за поједине типове ловаца. Прате их и друге земље, пре свега Велика Британи-ја, Француска и Израел, а касније, током осамдесетих, и Јужноафричка Република.

Ловац F/A-22 може понети шест ракета AIM-120C AMRAAM у трупу и још четири на спољним носачима

Полуактивно радарско самонавођење

Први технолошки скок представљао је развој сверакурских ракета ваздух–ваздух. Наиме, први ИЦ трагачи нису били хлађени и могли су да се користе само против циља који се гађао од позади, односно према „врелом“ издвинуку. Типичан пример јесу ракете серије Falcon, AIM-9 Sidewinder до варијанте „Ј“, све совјетске ракете до К-13, француске Matra R550 Magic I, британске Firestreak и израелске Shafrir I и II. Из тог раз-лога, прибегло се полуактивном радарском самонавођењу (ПАРС), рецимо на ракета-ма AIM-7 Sparrow и Matra R530 или хлађе-ним и много осетљивијим ИЦ трагачима, пр-ви пут коришћеним на британским ракетама Red Top и француским R530 у одговарајућој варијанти, чиме се, бар теоретски, против-ник могао гађати из предње полусфере.

Све су те ракете на тестирањима дава-ле врло добре резултате, па се на неким ави-онима одустало од традиционалног ловачког наоружања – топова. Међутим, у пракси је ситуација била сасвим другачија и топови су током Вијетнамског рата брже-боље враће-ни. Проблема је било више. Код ИЦ самона-вођених ракета, било је ограничења прили-ком дејства у случају испаливања ИЦ мамца, дејства у правцу сунца или експлозије или ва-тре на земљи па је противник релативно ла-ко могао да их избегне, ако је благовремено реаговао или чак у потпуности спречи њихо-во правилно функционисање. ПАРС ракете су с друге стране релативна лако губиле сиг-нал циља, а иначе, биле су врло „незгодне“ за употребу, јер је циљ морао да „обасјава“ радара ловца све време лета ракете (трагач у ракети је детектовао рефлектовани радар-ски зрак). За то време, противник, ако је имао

функционалан систем за детекciju радарског зрачења, могао је да предузме одређене мере, између осталог теоретски и да се приближи довољно близу да испали ИЦ навођену ракету на противника. Ако би овај покушао да је избегне, постојала је велика вероватноћа да се зрачење циља прекине и тиме спречи навођење ПАРС ракете. Тако се ситуација у борби између ловаца најчешће сводила на блиску ваздушну борбу или, како се на западу назива, dogfight – догфajt, борбу паса.

Још једна потешкоћа везана за ракете са ПАРС била је врло сложена употреба, односно сложена и дуга процедура која води до испаливања тих ракета. Ипак, оне су биле сасвим адекватне за дејства против бомбардера, а током *хладног рата*, то је био врло важан задатак.

Ситуација се драматично побољшала током седамдесетих и осамдесетих. У овом периоду, на сцену ступају потпуно нове ракете или тачније, варијанте ранијих ракета, AIM-9L и Matra Magic II. Са хлађеним ИЦ главама, одличним маневарским могућностима захваљујући побољшаним носећим и управљачким површинама, те ракете постале су прилично поуздане. Штавише, научне су лекције из претходних ратова и сви ловци су имали и топовско наоружање.

Овај напредак био је евидентан током Фокландског рата, 1982, када су британски ловци Sea Harrier извојевали 21 ваздушну победу над аргентинским ловцима Mirage III и Dagger (израелска верзија Mirage 5), упркос чињеници да су били „округло“ упола спорији. До изражаја је дошла чињеница да

Конкуренти са Далеког истока

Како су актуелне кинеске ракете у употреби копије или лиценциране ракете израелског или совјетског/руског порекла, донета је одлука да се прибегне развоју сопствених, ни мање ни више него за борбу ван визуелног домета. Резултат је ракета са извозном ознаком SD-10 или кинеском PL-12. Користе APC и имају домет од 50-70 км, дакле слично као раније верзије AIM-120 AMRAAM. Употребљаваће се са ловаца JF-17 развијених у сарадњи са Пакистаном, али и домаћих J-8, J-10 и J-11B. Има индицију да су у развоју главе за APC „помогли“ Руси и Израелци, односно да постоје елементи са ракета P-77 и Derby.

Индија наравно, није могла остати „дужна“ па самостално развија ракету Astra. Предвиђа се да се том ракетом опреме авионе МиГ-29, Су-30, Sea Harrier и Mirage 2000, те домаћи Tejas. Користи APC и ракетни мотор, чиме се остварује највећи домет од 80 километара. Према спољашњем изгледу, највише подсећа на ракету Миса, мада је нешто већа и тежа. Поред авиона, по свему судећи, биће способна и за лансирање са бродова, а можда и са копнених лансера, јер су већ извршени успешни тестови лансирања из вертикалних силоса.

Тајван је развио ракету Tien Chien II, опремљену са APC трагачем компаније Raytheon („пораженим“ у надметању са Hughes-овим, прихваћеним за AMRAAM). Има класични ракетни погон и домет од 60 км, дакле, врло слично као прве верзије AMRAAM-а, мада је од њих већа и тежа. Та ракета је већ 10 година у служби и према наводима у штампи, представља сасвим солидно решење.

су аргентински авиони дејствовали на самом крају свог радијуса дејства, а са друге стране су биле одличне маневарске особине британских ловаца, боља обученост пилота и савршеније наоружање. Наиме, аргентински ловци носили су ракете AIM-9B Sidewinder, погодне за дејство само из задње полусфере, док су Британци имали Sidewinder, али и сверакурсне AIM-9L, повећаног домета и маневарских особина.

Ракете са ПАРС су и у овом периоду задржане, мада је њихов значај и даље био ограничен. Нешто се поправило током Првог заливског рата и са верзијом ракете AIM-7M Sparrow, код које су скраћене процедуре лансирања, а поузданост знатно побољшана. Тим ракетама ловци F-15 оборили су знатан број ирачких авиона, мада, мора се признати, најчешће у ситуацији када су се Ирачани повлачили, тј. при гоњењу. Ипак, показале су своју вредност на већим даљинама.

Испали и заборави

Без обзира на то, били су ово „последњи трзаци“ ракета са ПАРС јер је сцена већ била постављена за оне са активним радарским самонавођењем (APC) и америчку ракету AIM-120 AMRAAM. Ова ракета, иако не прва са APC (прва је AIM-54 Phoenix са палубних ловаца F-14), остварила је праву револуцију, јер је број авиона које су је могли носити драстично повећан (F-15, F-16, F-18), а ефикасност убрзо после Првог заливског рата потврђена. Та ракета се развија и данас.

Кинеска ракета CD-10

Принцип APC подразумева да ракета носи сопствени радар, релативно малих димензија којим захвата циљ и самостално се наводи на њега. Како је домет тих радара свега 10–15 км, ракета ипак мора да приђе релативно близу циља, тако да назив који се овим ракетама често даје *испали и заборави* није у потпуности оправдан. Ипак, оне су знатно „самосталније“ и представљају велик напредак у односу на ракете са ПАРС.

Још један драстичан продор на пољу ракета малог домета (данас је примеренији назив ракете за блиску ваздушну борбу) остварен је совјетском, односно руском ракетом P-73, која је уведена 1985. године. Она је задржала принцип самонавођења са хлађеним ИЦ сензором, али је велик напредак остварен на другим пољима: углу захвата ИЦ главе, домету и сјајним маневарским могућностима. Док је примера ради, до тада најбоља ракета малог домета, америчка AIM-9JL, имала угао захвата ИЦ главе од 28°, P-73 је имала готово двоструко већи. Тиме је знатно олакшан „посао“ пилоту, који је, опремљен нишанском кацигом, могао након знатно мање маневара да испали ракету

Ракете за блиску ваздушну борбу

Ракета	AIM-9L	P-73E/M	ASRAAM	Python 5	AIM-9X	IRIS-T
Припадност	САД	Русија	В. Британија	Израел	САД	мултинац.
Година увођења	1978.	1985/1997.	1998.	2005.	2003.	2009.?
Дужина (м)	2,85	2,9	2,9	3,1	3,02	2,94
Пречник тела (мм)	127	170	166	160	127	127
Распон крила (мм)	630	510	450	640	280	447
Маса (кг)	91	105	88	104	85	87,4
Макс. брзина (мах)	2,5	2,5	3,5	4	-	3
Макс. домет (км)	18	20/30	18	>20	40	25
Новођење-угао захвата (°) - нишанска кацига	ИЦ-28 - не	ИЦ-45/60 - да	ИЦ FPA-90 - да	ИЦ FPA - >60 - да	ИЦ FPA - 90-да	ИЦ FPA - 90 - да

на циљ. Поред тога, домет је повећан на више од 20 км (18 км код AIM-9L), а маневарске особине добиле су сасвим другу димензију, јер је поред аеродинамичких управљачких површина, коришћено и високоефикасно векторисање потиска ракетног мотора. У комбинацији са сјајним маневарским могућностима, ловци МиГ-29 и Су-27 су од појаве P-73 имали знатну предност над западним авионима.

Ипак, развој ракета за блиску ваздушну борбу није завршен. Под утицајем P-73 почеле

Како FPA сензор „види“ циљ

су да се појављују и западне ракете сличног домета, маневарских особина, широког угла захвата ИЦ главе и могућности да се „повежу“ са нишанском кацигом. Међутим, највећу новину представља коришћење револуционарне фокалне главе (focal planar array – FPA), која „види“ саме контуре циља чиме се „варање“ ракете практично искључује. На овај начин се у великој мери повећавају могућности захвата последње генерације авиона са смањеним радарским одразом (stealth). Типичан пример је британска ракета ASRAAM, која је у марту 2009. чак и успешно лансирана на циљ који се налазио иза авиона (аустралијског вишенаменског борбеног авиона F/A-18E Super Hornet). На тај начин остварује се права револуција у вођењу блиске ваздушне борбе, јер циљ сада може и да узврати ракетом.

Употреба у локалним ратовима

На основу искустава из локалних ратова и резултата који су остварени ракетним наоружањем в-в, јасно се уочава пораст њиховог значаја. Примера ради, током израелско-арапског рата 1967, топовима је обо-

рено више авиона него ракетама, док је у следећем рату, 1973, број оборених авиона топовима и ракетама приближно исти. Међутим, током израелске интервенције у Либану, 1981, ракете су већ преузеле „лавовски“ део обарања: 65 одсто оборено је ракетама AIM-9L и Python, 3,28 одсто са AIM-7F и седам одсто топовима.

Американци тврде да је вероватноћа погађања ракетама AIM-9B Sidewinder током прве године Вијетнамског рата била свега девет одсто. С друге стране, вијетнамски пилоти су током целокупних ратних дејстава против америчких ваздухоплова имали вероватноћу погађања од 67 одсто ракетама K-13 и свега 1,3 одсто невођеним ракетним зрнима 57 мм.

Наравно,

већи постотак успешности не може да се објасни ефикаснијим ракетама, јер је K-13 била заправо копија AIM-9B, већ другим факторима – најпре, у каснијој фази рата и Американци су имали знатно више успеха са својим ракетама, а као друго, Вијетнамци су обично имали предност првог напада, јер су поседовали веома ефикасан систем за осматрање и јављање, док су амерички радари били врло ограничене вредности и морали су се ослањати на визуелну идентификацију циља, јер су системи за препознавање свој-туђ (identification friend or foe – IFF) били још увек веома непоуздани.

Израелци тврде да је у рату 1973. ракетама Shafir Mk2 остварена вероватноћа погађања од 60 одсто. Британци за Фокландски рат 1982. тврде да је остварена вероватноћа погађања ракетама AIM-9L Sidewinder од чак 89 одсто. Сличне бројке поми-

њу се и у статистикама ловачких дејстава РВ САД током Првог заливског рата за ракете AIM-9L и AIM-7F.

За блиску ваздушну борбу

Револуцију на пољу ракета за блиску ваздушну борбу, како је речено, направила је совјетска, данас руска P-73, односно извозна верзија P-73E. Ипак, конструктори бироа „Вимпел“ нису дозволили да се конкуренција тако „лако прикључи“ и већ 1997. уведена је побољшана варијанта P-73M са дометом 30 км и ИЦ трагачем са повећом отпорношћу на ометање, са повећаним углом захвата на 60°. Још боља је P-73МЛД са дометом чак 40 км, што ову ракету сврстава делимично у категорију ракета за борбу ван визуелног домета. Међутим, та верзија није постала оперативна. Верзија P-74 добила је потпуно дигиталне репрограмбилне системе и наћи ће се на последњој генерацији руских ловаца МиГ-35 и Су-35, али и на ранијим варијантама ових успешних ловаца, на борбеним хеликоптерима Ми-28 и Ка-50. Основни недостатак тих ракета је класични ИЦ трагач, а не FPA.

Прва следећа држава која је уложила напор да избаци пандан ракети P-73 био је Израел. Суочени са P-73E на сиријским ловцима МиГ-29, Израелци су развили ракету Python 4. Домет јој је сличан као код P-73, мада има угао захвата већи од 60°. Успелила је још ефикаснија и данас можда најопаснија ракета ове класе – Python 5 из 2005. У односу на Python 4, користи се нов FPA трагач резолуције 320 x 240, који је неупоредииво тежи за ометање, а за обе ракете је карактеристична могућност „другог напада“.

Реч је о аутоматском систему који ракету усмерава на циљ промашен у првом налету, чиме се у великој мери повећава вероватноћа погађања, а постоји и могућност захвата циља након лансирања, што обезбеђује и гађање циљева који се налазе иза авиона.

Програм ASRAAM био је изворно британско-немачки. Ради спознаје да је P-73 са источномемачких МиГ-29 испред тадашњих пропозиција програма ASRAAM у сваком погледу, Немци су се повукли и кренули у програм IRIS-T. Британци су били принуђени да се обрате за помоћ Американцима и искористили су FPA трагач резолуције 128 x 128 компаније Hughes (данас Raytheon). Програм ASRAAM јесте, ипак, завршен успешно, а прве ракете уведене су 1998. године. Имале су домет од око 18 км, дакле као AIM-9L Sidewinder, без векторисања потиска (због уштеда), али са углом захвата ИЦ главе од чак 90° и могућношћу да усмерава дејство бојне главе на одређене делове авиона, као што су кабина, мотори и слично. Поред тога, оспособљене су за захватање циља након лансирања, што обезбеђује употребу са авиона који носе наоружање у унутрашњости летелице, као што су *стелт* авиони F-35 и лансирање на циљ који се налази иза авиона.

Американци су већ након првих сазнања о ракетама P-73 добро знали да морају да понуде одговор, али су били суочени са недостатком новца. Зато су били принуђени да прибегну још једном „сређивању“ Sidewinder-а. Она је најуспешнија у историји самонавођених ракета в-в, са између 250 и 300 обарања. Занимљиво је да је РМ САД током осамдесетих експериментисала са ракетом Agile, према концепцији веома сличној P-73, али због антагонизма између РВ и РМ, које

Gripen NG са две ракете IRIS-T, две Meteor, две ласерски навођене бомбе GBU-10 и два додатна резервоара за гориво

Ракете за борбу ван визуелног домета

Ракета	AIM-120A/B	AIM-120C7/D	R-77	Mica	Derby	Meteor
Припадност	САД	САД	Русија	Француска	Израел	мултинац.
Година увођења	1991./1994./1996.	2006./2009.	1994.	1996.		2013.?
Дужина (м)	3,66	3,66	3,6	3,1	3,62	3,65
Пречник тела	178 мм	178 мм	200 мм	160 мм	160 мм	178 мм
Распон крила	526 мм	447 мм	700 мм	560 мм	640 мм	?
Маса (кг)	157	157	175	112	118	185
Макс. брзина	4 мах	4 мах	4 мах	4 мах	4 мах	>4 мах
Макс. домет	50-75 км	105/165 км	80-90-100 км	>60-73 км	50 км	140 км
Навођење	АРС	АРС	АРС	АРС/ИЦ FPA	АРС	АРС

различити подаци – тајвански Mirage 2000 је на маневрима оборио беспилотну летелицу на даљини од 73 км

су према захтевима Конгреса морале да се договоре око једне ракете, до увођења у оперативну употребу није дошло. Уместо тога, прихваћена је побољшана верзија AIM-9L, са ознаком „М“, опремљена ИЦ трагачем, отпорнијим на ометање и ракетним мотором са мање дима.

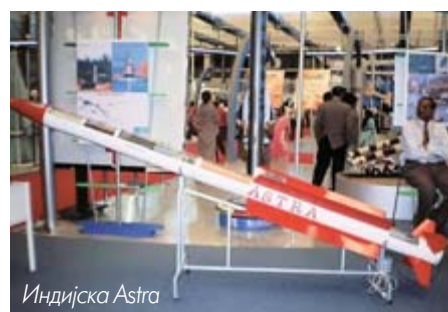
Ништа није било ни од верзије „R“, прве ракете са FPA сензором, коју је такође развила РМ САД 1987. године. Коначно, заједничка ракета РМ и РВ постала је AIM-9X. Та верзија добила је потпуно нове носеће површине и управљање побољшано и векторисањем потиска, што је знатно побољшало маневарске могућности и домет. Незванично, домет је повећан на око или чак више од 40 километара. Трагач је идентичан као и на ASRAAM-у, са свим његовим предностима. Ракета је уведена у оперативну употребу 2003. и до септембра 2008. произведено је 3.000 комада.

Ракете за борбу ван визуелног домета

Иако је прва ракета са АРС била AIM-54 Phoenix, њено основно ограничење било је да се могла испаливати само са палубних ловаца F-14. Како је Американцима била потребна ракета са АРС, да замени свеприсутни AIM-7 Sparrow, настала је AIM-120 AMRAAM. После дугогодишњег развоја, уведена је у употребу септембра 1991. године. После верзије „А“ уследила је врло слична „В“. Након тога, почело се мислити на *стелт* авионе и потребу да се ракете носе у унутрашњим просторима у

Копнене и морнаричке верзије

Данас је веома атрактивна употреба ракета в-в за опремање копнених лансера ракетне ПВО и лансера на бродовима, пре свега за блиску ПВО брода. Тиме се обезбеђује једнообразност, једноставније снабдевање оружаних снага и, уједно, смањење њихова цена помоћу већих поруџина и снижења трошкова развоја. Поред тога, остварује се већа аутономност тих система. Потребан је стартни мотор (бустер) како би се ракета избацила из лансера и добила одређено почетно убрзање, што штеди гориво и повећава им домет. Тако је на бази AMRAAM-а настао SL-AMRAAM, који поред четири ракете AMRAAM може да понесе у последњој верзији још две AIM-9X на возилу Hummer. Сличан је и систем NASAMS (наручиле су га Норвешка и Финска) у самоходној и вучној верзији, на бази ракета Mica, VL-Mica (бродови класе Khareef оманске РМ и Пољска у копненој верзији), Python 5 и Derby систем Spyder (Израел и Индија). У развоју су и системи на бази руских ракета P-77 под називом P-773PK, те домаћи системи РЛ-2 и РЛ-4, који користе ракете P-60МК (две) и P-73 (једну), уместо два топа 30 мм на возилима прага М-53.

труп. Ради уштеда одустало се од склопивих крилаца, па је прихваћено решење са „скраћеним“ крилима. Уследио је низ варијанти, од којих је актуелна С-7, повећаног домета и побољшаног система АРС. Последња верзија – „D“, у фази је завршних трупних тестирања и има поред домета од 165 км (према неким подацима), дакле, за око половину више од С-7, побољшан и систем навођења. Серија AMRAAM тренутно је једини тип ракета в-в за борбу ван визуелног домета који је успешно коришћен у борбама – од Ирака, преко грађанских ратова на тлу бивше Југославије, до агресије на СРЈ 1999. године.

Оно што је за Американце била ракета AIM-7 Sparrow, за Совјете су биле оне из серија P-23 и P-27. Међутим, за разлику од AIM-7, Совјети су све своје ракете, нарочито старијег датума, као и новије, предвиђали за борбу ван визуелног домета и варијанте са ПАРС и ИЦ самонавођењем, што је пружало интересантне могућности због чињенице да, уколико се на циљ испале две ракете са различитим системима навођења, вероватноћа поготка у великој мери расте, али расте и број утрошених ракета. За P-27 постојала је и глава са АРС, али се од ње одустало у корист P-77. Одустало се, међутим, од принципа градње ракета в-в за борбу ван визуелног домета са различитим системима навођења. Ракета P-77 представља пандан AMRAAM-у, мада се појавила касније, 1994, а нешто је већа и има већи домет у односу на раније верзије AIM-120. Заправо, Американци су премашили домет P-77 појавом AIM-120C-7 2006. године. Данас, иначе врло блиске руско-индијске односе потреса „афера“ према којој је од око 1.000 испоручених ракета P-77 Индији, за опремање ловаца Су-30МКИ, приближно половина неисправна.

Совјетски принцип градње ракета са различитим системима навођења није остао незапажен у Француској. Међутим, они су отишли још даље. Са ракетом Mica, која је имала масу за свега неколико килограма већу од P-73 и Python-4/5, Французи су постигли вишеструко већи домет и тиме у потпуности успели да замене и ракете малог и средњег домета, односно Matra Magic II и Matra Super 530D. При томе, уз маневрисање путем аеродинамичких површина, искоришћено је и векторисање потиска. Тиме је максимално унифицирано наоружање ловаца Mirage 2000-5/9 и Rafale.

Године 1996. појавила се верзија EM са АРС, а 2000. верзија IR са ИЦ FPA сензором са кретањем до 60° од осе и углом захвата 90°. Коришћењем ИЦ FPA сензора искључена је могућност ометања и уједно је максимално повећано откривање и уништавање авиона са *стелт* карактеристикама. Наиме, смањење топлотног одраза неупоредиво је тежи задатак него смањење радарског одраза. С друге стране, квалитет АРС трагача потврђен је одлуком да се искористи и за перспективну заједничку европску ракету Meteor.

Последња оперативна ракета у свету из ове групе тренутно јесте израелска Derby. Она је за нијансу већа од Python 5, опремљена са АРС. Вен домет је најмањи у овој групи и нешто је мањи од првих верзија америчког AMRAAM-а и француске ракете Mica. Међутим, ако се узме у обзир чињеница да су ракете са АРС присутне само у најразвијенијим и најбогатијим државама, комбинација ракета Python 5 и Derby, које се нуде уз полвне и темељно ремонтване авионе Kfir C.10, опремљене савременом авиоником уз

Нишанске кациге

Последње генерације ракета в-в малог домета могу да искористе велике углове захвата главе за самонавођење само уз нишанску кацигу. Први пројекат који је подразумевао усмеравање ИЦ трагача на ракети помоћу детекције положаја пилотске кациге био је амерички VTAS (Visual Target Acquisition System), тестиран између 1974. и 1978. на авионима F-14 и F-15, са ракетама ACEVAL/AIMVAL. Иако су резултати обећавали, наставак пројекта је прекинут. Заправо, у мањем броју постављене су само на F-4 каснијих серија у комбинацији са ракетама AIM-9. Искуства са овог пројекта искоришћена су на хеликоптерима AH-64 Apache. Совјети су пратили овај развој и успели су да властито пројекат доведу до шире употребе на тада њиховим најсавременијим ловцима – МиГ-29 и Су-27, у виду уређаја Ш-ЗУМ. Запад је убрзо након тога избацио сопствене кациге, које не само да су имале могућност усмеравања главе са самонавођење ракете, већ су пројектовале и значајан део летних података, као права замена за HUD (head – up display).

Прва оперативна кацига после совјетске била је израелска DASH III (Display and Sight Helmet), чији је развој започео средином осамдесетих. Интегрисана је за ловце F-15, F-18, F/A-18, F-5 и МиГ-21 за румунско РВ, преко магистрале података MIL-STD-1553B. Представља основу за амерички систем JHMCS (Joint Helmet Mounted Cueing System) који функционише у комбинацији са ракетама AIM-9X. Интегрисан је на авионима F-16 Block 40/50 и каснијим, F-15, F/A-18E/F. За разлику од DASH III, уграђује се на постојеће кациге различитих типова.

Французи нису остали по страни и развили су кациге Topsight и Topnight. Прва је прилагођена за употребу у комбинацији са ракетама Mica за авионе Rafale и Mirage 2000 каснијих серија. Друга је намењена за дејства по циљевима на земљи, тако да обезбеђује и приказ ИЦ слике. За употребу на Eurofighter-у, Bae је развио кацигу HMSS (Helmet Mounted Symbology System). Шведски JAS-39 Gripen опремљен је кацигом Cobra, коју су развиле компаније Bae, SAAB и јужноафрички Denel. Данас је апсолутно најнапреднија кацига овог типа америчка HMDS (Helmet Mounted Display System) за вишенаменски борбени авион F-35. Особине те кациге такве су да F-35 уопште и нема HUD.

Аустралијски F/A-18 са по четири ракете ASRAAM и AMRAAM

веома ниску цену, представља атрактивну опцију за мање развијена ваздухопловства. До сада су се за ову опцију одлучиле Колумбија и Еквадор, а ракете Derby уврштене су у борбени комплет модернизованих ловаца F-5M Бразила и F-5E Чилеа.

Будући изазивачи

Будућност ракета малог домета припада перспективним варијантама постојећих ракета и новим ракетама, пре свега европским IRIS-T (Infra Red Imaging System Tail/Thrust Vector-Controlled). Реч је о ракети коју заједничким снагама развијају Немачка, Италија, Шведска, Грчка, Канада и Норвешка. Ради се о директној замени за AIM-9, којој одговара према маси, али је домет повећан на око 25

км и више. Поседује високе маневарске особине, које се обезбеђују аеродинамичким површинама и векторисаним потиском, а сензор је ИЦ FPA типа, резолуције 128 x 128, са углом захвата 90°.

Европске земље су се ујединиле и око развоја ракете за борбу ван визуелног домета, мада је овде „екипа“ мало другачија: Велика Британија, Француска, Немачка, Италија, Шпанија и Шведска. Ракета је револуционарна по томе што се користи рам-цвет (набојно-млазни) погон који обезбеђује домет већи од 140 км. Овај погонски систем предвиђа се и за наредну варијанту америчке ракете AMRAAM са „радном“ ознаком FMRAAM (Future Medium Range air to Air Missile), за руску P-77M и јужноафричко – бразилску T-Darter/LRAAM (Long Range Air to Air Missile).

Колики потенцијал лежи у тој врсти погона сведочи и домет AIM-120D која већ достиже 165 км, а уградњом рам-цвет погона та бројка би се вероватно могла повећати и на читавих 200 км или више. Одређене промене претрпеће и системи за навођење – за сада се зна само да ће T-Darter имати АРС/ИЦ FPA трагач, чиме би се комбиновале могућности оба принципа, пре свега за ефикасно дејство против *стелт* авиона нове генерације. ■

Мр Себастијан БАЛОШ